

କଥା ସରଳ

ଶ୍ରୀ କଳାକାରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ

କଥା ସରିତ

ସଂଗ୍ରାହକ

ଶ୍ରୀ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ବ. ଏ.

କଟକ-ସ୍ୱାଧୀନତାପୁସ୍ତକାଳୟ

ପ୍ରକାଶକ

ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ର, ପ୍ରୋପ୍ରାଇଟର

କଟକ ସ୍ମୃତେଶ୍ବର ଷ୍ଟୋର

ବାଲୁବଜାର, କଟକ—୨

ନବନ ସଂସ୍କରଣ

୧୯୭୪

ମୁଦ୍ରାକର

ପ୍ରସାଦ ପ୍ରେସ

କଟକ—୨

ମୂଲ୍ୟ—ଟ ୨.୦୦

(ଦୁଇଟଙ୍କା)

ସୂଚୀ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ଡାକମୁନ୍ଦି	
ସ୍ୱର୍ଗତ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି	୧
୨ । ପାତାଣର ଭାଷା	
ସ୍ୱର୍ଗତ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ୍ଵରୀ	୧୦
୩ । ହୃଦୟ	
ଶ୍ରୀ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ	୩୦
୪ । ମାସୀ-ମା	
ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ରଞ୍ଜନଶେଖର ରାୟ	୩୮
୫ । ତଳବରଡ଼ା	
ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା	୪୯
୬ । ଅରାରୁଆ	
ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ	୫୮
୭ । ପ୍ରେମ ଯେଉଁଠି ପ୍ରଭୁ ସେଇଠି	
ମୂଳରଚନା — କାଉଁଶଲିଖି ଟଳସ୍ତୁୟ	
ଅନୁବାଦ — ଶ୍ରୀ ରାମସ୍ଵାମୀ ସେନାପତି	୭୪
୮ । ପଶା ନିଶା	
ମୂଳରଚନା — ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ର	
ଅନୁବାଦ — ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର	୯୯
୯ । କୁଆ କୋଇଲି	
ଅଧ୍ୟାପକ - ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର	୧୧୭

ତାଙ୍କ ମୁନ୍ଦ୍ୟ

ଲେଖକ—ଓଫିସରମୋହନ ସେନାପତି

[୧୮୪୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ମର୍ଲିକାଶପୁର ଗ୍ରାମରେ ବ୍ୟାସକବି ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କର ଜନ୍ମ । ତାହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କର ନାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେନାପତି ଓ ମାତାଙ୍କର ନାମ ତୁଳସୀ ଦେବୀ । ବାଲ୍ୟ ବୟସରେ ସେ ଦେଶରେ ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତି ଅନୁସାଧାୟୀ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟରେ ଫକୀରମୋହନ ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ନିମନ୍ତେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ସରଳ ଓ ଚିତ୍ରାବର୍ଣ୍ଣକ ଗ୍ରାମ୍ୟଭାଷାରେ ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟରେ ଆଧୁନିକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ରଚନା କରିବାରେ ଫକୀରମୋହନ ହେଉଛନ୍ତି ସର୍ବପ୍ରଥମ ସାହିତ୍ୟିକ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରେ ଗ୍ରାମ୍ୟସାମାଜିକ ଜୀବନର ନିର୍ମୂଳ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଉଅଛି । ତାଙ୍କର ଲେଖପୁସ୍ତକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ‘ଗଳ୍ପସ୍ତଳ’ ହିଁ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ସୃଷ୍ଟି । ଛ’ମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ, ମାର୍ମ୍ବ, ଲଞ୍ଜମା, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ହେଉଛି ତାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପନ୍ୟାସ । ହାସ୍ୟରସ ଫକୀରମୋହନଙ୍କର ରଚନାର ଆଉ ଏକ ବିଶେଷତ୍ୱ । ଅବସରବାସରେ, ବୌଦ୍ଧାବତାର କାବ୍ୟ, ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣ ଆଦି କବିତାସୂତ୍ରକ । ଗଳ୍ପସାହିତ୍ୟରେ ଫକୀରମୋହନ ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ କଥା-ସମ୍ରାଟ୍ । ଦେଶବାସୀ ଗ୍ରନ୍ଥାରେ ତାଙ୍କୁ ‘ବ୍ୟାସକବି’ ବୋଲି ଆଶୀ ଦେଇଥିଲେ ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ‘ଡାକମୁନ୍ସି’ ଫକୀରମୋହନଙ୍କର ଏକ ଦୃଢ଼ସ୍ପର୍ଶୀ ଗ୍ରନ୍ଥକଲ୍ପ । ଏକଦିଗରେ ପୁର ପାଇଁ ଜନ୍ମକର୍ତ୍ତା ପିତାଙ୍କର ତ୍ୟାଗ, ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଶିକ୍ଷିତ ପୁତ୍ରର ପିତାଙ୍କ ପ୍ରତି କରୁଣ ଉଦାହୀନତା ହିଁ ଗଳ୍ପର ପ୍ରଧାନ ବିଷୟବସ୍ତୁ । ତେଣୁ ଏହି ଗଳ୍ପଟି କରୁଣ ରସଶ୍ରୀତ ଏବଂ ପାଠକ ସମାଜର ସହାନୁଭୂତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରିଥାଏ ।]

ହରି ସିଂହ ସରକାରୀ କର୍ମରେ ବାହାଲ ହେବା ଦିନଠାରୁ ମଫସଲର ସାନବଡ଼ ଅନେକ ପୋଷ୍ଟଅଫିସକୁ ବଦଳି ହୋଇ କର୍ମ ଇଚ୍ଛାମ କରି ଆସିଲେଣି । ଆଜକୁ ଦଶ ବରଷ ହେଲା କଟକ ସଦର ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସରେ ବରବର ରହି କର୍ମ କରୁଛନ୍ତି । ଭଲରୂପେ କର୍ମ କରିବାରୁ ପ୍ରମୋଶନ ପାଇଲେଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ହେଡ଼ ପିଅନ, ଦରମା ମାସକୁ ନଅଟଙ୍କା । କଟକ ସହରରେ ସବୁ ଜିନିଷ କଣା । ନିଆଁ ଟିକକ ପାଇଁ ଦିଆଯିଲିଟା ମଧ୍ୟ ନ କରିଲେ ନୁହେଁ । ଅତି କଷ୍ଟରେ ତଳ ଘୁଆ ମାସକୁ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କାରୁ ଉଣା ଖରଚ ପଡ଼େ ନାହିଁ । କୌଣସିରୂପେ ଦରକୁ ଚାରିଟଙ୍କା ନ ପଠାଇଲେ ନୁହେଁ । ଦରେ ଘି ଏବଂ ଆଠ ବରଷର ଘୁଅ ଗୋପାଳ । ମଫସଲ ଜାଗା, ଚାରି ଟଙ୍କାରେ କୌଣସିରୂପେ ଟାଣଟୁଣ ହୋଇ ଚଳିଯାଏ । ସେଥିରୁ ପଇସାଏ ଉଣା ହେଲେ ଅତଳ । ଗୋପାଳ ଅପର ପ୍ରାଇମେସ୍ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼େ । ସ୍କୁଲରେ ଦରମା ମାସକୁ ଦୁଇଅଣା । ସ୍କୁଲ ଦରମା ଛଡ଼ା ଆଜି ବହି ଖଣ୍ଡେ, କାଲି ସ୍ନେଟ କାଗଜ ଏସବୁ ଜିନିଷ କଣିବାକୁ କେବେ କେବେ କିଛି କିଛି ବେଶି ଖରଚ ପଡ଼େ । ଏପରି ଉପୁରି ଖରଚ ପଡ଼ିଗଲେ ସେ ମାସରେ ଭାରି କଷ୍ଟ । ଦିନେ ଦିନେ ବୁଡ଼ାକୁ ଉପାସ ରହିଯିବାକୁ ହୁଏ । ଉପାସ ହେଉପଛେ, ମୋ ଗୋପାଳଟି ପଢ଼ୁ ।

ଦିନେ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ସର୍ଭିସ୍‌ଗୁଡ଼ି ଦେଖି କହିଲେ, “ହରି ସିଂହ, ତୁମ୍ଭର ପଞ୍ଚାବନ ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଗଲା, ପେନ୍‌ସନ୍ ନେବାକୁ ହେବ, ଆଉ ଚାକିରି କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।” ସିଂହଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ତ ବଳୁ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା । କ’ଣ କରିବେ, ସଂସାର ତଳବ କିପରି ? ସଂସାର ଯାହାହେଉ, ଗୋପାଳର ଯେ ପଡ଼ା ବନ୍ଦ । ଗୋପାଳ ଜନ୍ମଦିନଠାରୁ ସିଂହେ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଭାରି ଗୋଟାଏ ଭଜ ଆଶା ପୋଷିଛନ୍ତି—ଗୋପାଳ ମଫସଲ ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ୍‌ରେ ସବ୍-ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ହେବ—ଅତି ନିକୁଟ୍‌ରେ ଭଲେଜ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ହେବ । ମାତ୍ର ଟିକିଏ ଇଂରାଜୀ ନ ଜାଣିଲେ ତେଡ଼େବଡ଼ ଚାକିରୀଟା ମିଳିବା ମୁଷ୍ଟିଲ । ମଫସଲରେ ସୁବିଧା ନାହିଁ, କଟକ ଆଣି ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ । ଚାକିରି ଗଲେ ତେଡ଼େବଡ଼ ଆଶାରୁ ଏକାବେଳକେ ନିରାଶ । ସବୁବେଳେ ସେହି କଥା ଭାବି ଭାବି ଦେହଟା କଳାକାଠ ପଡ଼ିଗଲାଣି । ଦିନେ ଦିନେ ରାତିରେ ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ, ଭାବି ଭାବି ରାତି ପାହିଯାଏ ।

ସିଂହଙ୍କ ଉପରେ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ବାବୁଙ୍କର ଭାରି ମେହରବାନି । ବସାରେ ମୁକରିର ଚାକିର ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସରକାରୀ କାମ ସାରି ସଞ୍ଜବେଳେ ସିଂହେ ବାବୁଙ୍କ ବସାରେ ଦୁଇ ଚାରିଟା କାମଦାମ କରିଦେଇ ଆସନ୍ତି । ସଞ୍ଜବେଳେ ଗୋଟାଏ ଆରାମ ଚୌକରେ ବସିପଡ଼ି ବାବୁ ଇଂରାଜୀ ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ିବାବେଳେ ସିଂହେ ଯେଉଁ ମିଠାକଡ଼ା ଗୁଡ଼ାଖୁ ଚିଲମେ ସାଜିଦିଅନ୍ତି, ସେପରି କେହି ଜାଣେ ନାହିଁ । ଦିନେ ସଞ୍ଜବେଳେ ସିଂହେ ଭଲକରି ଗୁଡ଼ାଖୁ ଚିଲମେ ସାଜି ଆଣି ଭଲକରି ଚିଲମଟା ଫୁଙ୍କିଦେଲେ । ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଇଞ୍ଜିନ୍ ପାଇପରୁ ବାହାରିଲାପରି ଧୂଆଁ ଗୁଡ଼ାକ ଭକ୍ ଭକ୍ କରି ବାହାରୁଛି, ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଆଖିକୁ ଆସିଲାଣି । ସିଂହେ

ବୁଝିନେଲେ ଏହିଟା ଠିକ୍ ସମୟ । ସିଂହେ ବାବୁଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ
 ଦଣ୍ଡବତ ହୋଇ ହାତଯୋଡ଼ି ଖୁବ୍ ଭକ୍ତିରେ, ଖୁବ୍ ବିନୟରେ,
 ଶୁଭ୍ ଧୀରେ, ଖୁବ୍ ମିଠା କଥାରେ ଆପଣାର ଦୁଃଖ ହାଲ ଚମୁକ
 ଚମୁକଭାବେ ସମସ୍ତ କଥା ଜଣାଇଲେ । ଗୋପାଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର
 ଯେଉଁ ଭଲ ଆଶା, ତାହା ମଧ୍ୟ ଜଣାଇବାକୁ ପାସୋରିଲେ ନାହିଁ ।
 ବାବୁ ସେହିପରି ନୟନମୁଦ୍ରିତାବସ୍ଥା—ଧୀର ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ
 କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଦରଖାସ୍ତ ଖଣ୍ଡେ ଲେଖି ଆଣ ।” ବାବୁଙ୍କର
 ସାହସ ଥିଲା, କାରଣ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର ବା ସୁପରିଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍
 ବାବୁମାନେ ଆସିଲେ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ବାବୁଙ୍କ ବସାରେ ରହନ୍ତି ।
 ଉପର ହାକିମମାନଙ୍କ ମନସ୍ତୁଷ୍ଟି ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟପେୟ ବିଷୟରେ
 ଯେପରି ଆୟୋଜନ ହେବାର ଉଚିତ, ସେଥିରୁ ସୁଟି ହୁଏ ନାହିଁ ।
 ସେ ରାସରେ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ବାବୁ ‘ହରି ସିଂ ହରି ସିଂ’ କରି ଦଣ୍ଡେଇ
 ପାଟି କରୁଥିବାର ଶୁଣାଯାଏ । ହରି ସିଂହେ ପୁରୁଣା ଲୋକ, ତେର
 ତେର ହାକିମ ହୁକୁମା ଅମଲ ଚଲଣି । କାହାର କି ରକମ
 ମିଜାଜ, କିଏ କାହିଁରେ ଖୁସି, ସେ ଜାଣନ୍ତି । ସେ ଦିନ ଅଧରାତିଯାଏ
 ସିଂହଙ୍କୁ ବାବୁଙ୍କ ବସାରେ ରହିବାକୁ ହୁଏ । କାରଣ ଓଡ଼ିଶାର
 କଦର୍ଯ୍ୟ ହାତୀପୁ, ହେତୁରୁ କେହି ବାବୁ ହଠାତ୍ ପାଡ଼ିତ ହୋଇ
 ବାନ୍ତିପାନ୍ତି କରି ପକାଇଲେ ହରି ସିଂହେ ସୋଡ଼ା, କାଗେଜିଲେମ୍ବୁ
 ପ୍ରଭୃତି ହାଜର କରାଇ ବାବୁଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ନିଅନ୍ତି । ବାବୁମାନେ
 ଆରାମରେ ଶୟନ କଲ ଉତ୍ତରେ ସିଂହେ ଅଧରାତିରେ ବସାକୁ ଯାଇ
 ଆପଣାପାଇଁ ରୋଷେଇ କରନ୍ତି । ଏହି ସୁସ୍‌ରେ ସିଂହେ ଉପରବାଲା
 ହାକିମମାନଙ୍କ ଠାରେ ପରିଚିତ ।

ହରି ସିଂହଙ୍କ ଦରଖାସ୍ତ ପିଠିରେ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ବାବୁ
 ଭଲରୂପେ ସୁପାରିସ କରି ସଦରକୁ ପଠାଇଦେଲେ, ଅଳ୍ପଦିନ

ମଧ୍ୟରେ ଏକ୍ଷେନ୍‌ସନ୍ ଡ୍ରକ୍ସମ ପଡ଼ିଥିଲା । ସିଂହେ ଚ ମହାଶୂନ୍ୟ, ଏହି ଖୁସି ଖବରଟା ଗାଁକୁ ଲେଖି ପଠାଇଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁସ୍ଥଳେକ ଉପସ୍ଥିତ ସୁଖ ବା ଦୁଃଖରେ ବିଚାରାତ୍ମକ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ଭବିଷ୍ୟତ-ବିଧାତା ତାଙ୍କ ପାଇଁ କ'ଣ ବିଧାନ କରୁଛନ୍ତି, ତେଣିକି ଥରେ ହେଲେ ଅନାଇବା ଦରକାର ମଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସିଂହଙ୍କର ଏତେବଡ଼ ଆନନ୍ଦଟା ପାଣିଫୋଟକା ପରି ଫାଟିଗଲା । ଘରଠାରୁ ଚିଠି ଆସିଲା, ଗୋପାଳ ମାଆର ସନ୍ତପାତ ରୋଗ, ଜୀବନର ଆଶା ନାହିଁ । ସିଂହେ ପୋଷ୍ଟ ମାଷ୍ଟର ବାବୁଙ୍କୁ ଚିଠିଖଣ୍ଡ ଦେଖାଇଲେ । ବାବୁ ବଡ଼ ଦୟାଳୁ ଲୋକ, ତର୍କିଶାତ୍ ଛୁଟି ଦେଲେ । ସିଂହେ ଏକ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଘରକୁ ଧାଇଁଲେ, ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଯାହା ଦେଖିଲେ; ତାଙ୍କ ଆଖିର ଜ୍ୟୋତି ହଜିଗଲା । ଜଗତଟା ଯେମନ୍ତ ଅନ୍ଧ-କାରମୟ । ବୁଢ଼ୀର କଥା ଶେଷ ପ୍ରାୟ ହେଲାଣି । ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ଦୁର୍ଗ୍ଗରେ ଭଲକରି ଅନାଇଲେ, ଦୁଇ ହାତ ଅଳ୍ପ ଉଠାଇ ଦଣ୍ଡବତ କଲେ, ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଗୋଡ଼ଧୂଳି ନେବାକୁ ଠାରିଲେ । ସେହି ଧୂଳି ଟିକକ ପାଇଁ ଅନାଇ ରହିଥିଲେ ? ସବୁ ଶେଷ ହେଲା; ସିଂହଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଗୃହଭଗ୍ନ ହେଲା । ଘରର ମାଲମତା ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବିକି ପିଲାଟିକୁ ଧରି କଟକ ପଳାଇ ଆସିଲେ ।

ଗୋପାଳ ମାଇନର ପଡ଼େ । ସିଂହଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାଗିକଣ୍ଡ । ପେନ୍‌ସନ୍ ହୋଇଗଲାଣି, ଭାରି ଅତଳ । ଘରେ ଲୋଟାକ'ସା ଯହା ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଥିଲା ବିକିବାକି ଖାଉଛନ୍ତି; ଚାକିରିରେ ଥିବାବେଳେ ଅତିକଣ୍ଠରେ ମାସକୁ ଦୁଇଗୁଣ ଅଣା ସଞ୍ଚ ସେଇଂସ୍ ବେଙ୍କରେ କିଛି ରଖିଥିଲେ, ଗୋପାଳ ପଛରେ ମାଇନର ପଡ଼ାରେ ସବୁ ସାରିଲେ । ସିଂହଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଆଶା, ଗୋପାଳ ପାସ କଲେ ସବୁ କଣ୍ଠ ମେଣ୍ଟିବ । ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟ କେତେଥର ଭରସା ଦେଇ

କହିଲଣି, “ବାପା, ଧାର କରଜ କରି ମୋତେ ପଢ଼ାଅ, ଚାକିରି କରି ଶୁଝିବି ।”

ହରି ସିଂହଙ୍କର ଆର୍ତ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ଘନବନ୍ଧୁ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ଶୁଣିଲେ । ଗୋପାଳ ମାଇନର ପାସ କଲ । ସିଂହଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନାହିଁ । ସେହି ପୁରୁଣା ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ବାବୁ ଅଛନ୍ତି, ସିଂହେ ତାଙ୍କୁ ଧରି ବହୁତ ନିବେଦନ କଲେ । ଉପର ହାକିମମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ କିଛି ଅନୁଗ୍ରହ ଥିଲା, ଗୋପାଳ ଏକାବେଳକେ ମଫସଲ ମହାମୟର ପୋଷ୍ଟଅଫିସରେ ସବ୍ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ, ବେତନ ମାସକୁ କୋଡ଼ଏ ଟଙ୍କା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସଦର ପୋଷ୍ଟଅଫିସରେ ଚାକିରୀ କାମଶିଖି ମଫସଲ ଯିବେ ।

ହରି ସିଂହଙ୍କର ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ନାହିଁ; ଅନବରତ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଅନାଇ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ମାରି ଜଣାଉଛନ୍ତି; ଧନ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ! ତୁମ୍ଭର କରୁଣା, ଦୁଃଖୀର ଗୁହାରି ଶୁଣିଲ ।” ଚାକିରି ଖବର ଆସିବା ଦିନ ରାତିରେ ବୁଢ଼ା ସିଂହେ ନିଶେଲାରେ ବସି ଡେଇଁ କାନ୍ଦିଲେ । ହାୟ ! ଆଜି ବୁଢ଼ୀ ଥିଲେ କେଡ଼େ ଆନନ୍ଦଟାଏ ହୁଅନ୍ତେ, ତାଙ୍କ ଗୋପାଳ ହାକିମ ଚାକିରି ପାଇଲା, ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବରେ ଗଡ଼ି ଯାଉଥାନ୍ତେ । ହାୟ ! ଅଭାଗୀ କପାଳରେ ଦେଖିବାକୁ ନାହିଁ । ହେଉ ହେଉ, ଗୋପାଳ ତ ହାକିମ ହେଲା । ପ୍ରଭୁ ଗୋପାଳଟିକୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।

ଗୋପାଳ ପ୍ରଥମ ମାସ ଦରମାଟା ପାଇ ବୁଢ଼ା ହାତରେ ଦେଲେ । ବୁଢ଼ାର ଆନନ୍ଦ କହିଲେ ନ ସରେ, ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିନାହିଁ । ପୁଅ ହାକିମ; ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ମାସକ ମଧ୍ୟରେ ଆଣିଲା । ଟଙ୍କାଗୁଡ଼ାକ ଚାରି ପାଞ୍ଚଥର ଗଣି ଅଣ୍ଟିରେ ବାନ୍ଧି ଶୋଇଲେ । ଆରଦିନ ସକାଳେ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୋଇ ବଜାରକୁ ଯାଇଁଲେ । ଜୁତା, କୁରୁତା, ଲୁଗା ଯାହା ଯାହା ଦରକାର କିଶାଗଲା ।

ଗୋପାଳ ଯେ ହାକିମ ହେଲଣି, ସେ କ'ଣ ଯେ—ସେ ଲୁଗା ପିନ୍ଧବ ? ଭେକ ଦେଖି ସିନା ଭକ । ସେହିପରି ପୋଷାକ ଲେଡ଼ା ।

ଏଣେ ଗୋପାଳ ଅଫିସରେ ପାଞ୍ଚଜଣ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବସି ଇଂରାଜୀ ଲେଖନ୍ତି । ବାବୁମାନଙ୍କ ସହିତ ସବୁବେଳେ କାରବାର, ସମସ୍ତେ ଡାକନ୍ତି ‘ଡାକ ମୁନ୍ସିବାବୁ’, ପୂରା ନାମ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ । ଏଣେ ବସାରେ ଆସି ଦେଖନ୍ତି କଣ ନା ବୁଢ଼ାଟା ଧୂଳିଆ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି କାମରେ ଲାଗିଛି; ଗୋପାଳ କମିତି ଭଲକରି ଦି'ଟା ଖାଇବ - ଗୋପାଳ ଗାଧୋଇ ଗଲା, ଓଡ଼ା ଲୁଗା ଶୁଖି ନାହିଁ—ପିଲୁଟା କାମ କରି କରି ଧରି ଗଲଣି, ଏହି ସମସ୍ତ ଦିନରତ ଚିନ୍ତା । ଆଗେ ବୁଢ଼ା ସିଂହେ ବେଳେବେଳେ ହରିନାମ କରୁଥିଲେ, କିଛି କିଛି ଧର୍ମ କର୍ମ କରୁଥିଲେ, ଏବେ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁ ଭୁଲିଗଲେଣି । ବୋଧକରୁ ଦରି ଏ ସବୁ ଦେଖି ବୁଢ଼ା ଉପରେ ଖପା ହୋଇ ଗଲେଣି—ଧମକାଇ କହିଲେ, ‘ଆରେ ନବୋଧ, ଏ କ'ଣ ରେ ! ଆଜ୍ଞା ବୁଝିବୁ !’

ଏଣିକି ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କର ଶବ କିଛି କିଛି ବଦଳି ଗଲଣି । ଏବେ ବାପକୁ ଦେଖିଲେ ମିଛଟାରେ ହେଲେ ରଗ ରଗ ସିଂ ସିଂ ହୁଅନ୍ତି । ଏଟା ମୂର୍ଖ, ଇଂରାଜୀ ଜାଣେ ନାହିଁ—ମୂଲିଆ—ମଲିଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥାଏ, ଏଟାକୁ ବାପ ବୋଲି ଡାକିବ, ଲେଡେ କି'ଣ କହିବେ ! ସେଦିନ ଶିକ୍ଷିତା କେତେଜଣ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସେମିତି ପିନ୍ଧି, ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ—ବୁଢ଼ାଟା ଦେହରେ କୁରୁତା ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ଆଗ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା । କି ଲଜ୍ଜା, କି ଲଜ୍ଜା ! ଏଟାକୁ ବସାରୁ ନ ଚଢ଼ିଲେ ଆଉ ଇଚ୍ଛାତ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଦିନେ ଡାକମୁନ୍ସି ବାବୁ ବାପକୁ କହିଦେଲେ, “ଦେଖ, ତୁମେ ମୋର କିଛି ଉପକାର କରି ନାହିଁ, ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ବସାରେ ରହ,

ନୋହିଲେ ଚାଲିଯାଅ । ଆଉ ଦେଖ, ବାବୁମାନେ ଆମ ଦୁଆରକୁ ଆସିଲେ ତୁମେ ଘରୁ ବାହାରିବ ନାହିଁ ।” ଗୋପାଳ କଥା ଶୁଣି ବୁଡ଼ାର କାନମୁଣ୍ଡ ଛାଁ ଛାଁ କଲ, ରୁମ୍ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲା । କାହାକୁ କହିବ ? ପୁଅ କଥା, ଅଜାଗା ଘା ଦେଖି ହୁଏ ନାହିଁ, ଦେଖାଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯାହାକୁ ମନର କଥା କହନ୍ତା, ସେ ଯାଇଛି । ବୁଢ଼ୀ କଥା ମନରେ ପଡ଼ିଲା, ତେର କାନ୍ଦିଲା, ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା, କେହି ଭରସା ନାହିଁ । ବୁଢ଼ା ଦୁଃଖବେଳେ ବୁଢ଼ୀ କଥା ମନରେ କରେ, ସୁଖବେଳେ ମନରେ କରେ । ମୁହଁ ପୋଛିଲା, ଆଉ କାନ୍ଦିଲା ନାହିଁ, ଗୋପାଳର କାଳେ ଅମଙ୍ଗଳ ହେବ ।

ଗୋପାଳ ବାବୁ କାଲି ସକାଳେ ମଫସଲର କାମ ଜାଗାକୁ ଯିବେ, ବୁଢ଼ାକୁ ଜଣାଇ ନାହାନ୍ତି । ସକାଳୁ ଉଠିଲେ, ଅବଜ୍ଞା ଭାବରେ କହିଲେ, “ଏ ବାବା, ମୁଁ ମଫସଲ ବାହାରିଲି । ଏହି ଜନସପଥ ସବୁ ଦେନି ଆସ । କେତେ ବା ଜନସ, ବୁଝି ଖବରଦାର ମୁଲିଆ କରିବ ନାହିଁ, କଲେ ତୁମେ ଜାଣ, ମୁଁ ପଇସା ଦେବ ନାହିଁ ।” ବାବୁ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି କାଶରେ ଛତା ଯାକ ବାଡ଼ି ଘରୁ ଘରୁ ଚାଲିଗଲେ । ବୁଢ଼ା କ’ଣ କରିବ, ସବୁ ଜନସ ରୁଣ୍ଡାଇ-ପୁଣ୍ଡାଇ ଗୋଟାଏ ଗଣ୍ଡିରି ବାନ୍ଧି ମୁଣ୍ଡାଇଲା । ଚାଲି ପାରୁନାହିଁ, ଦେହରେ ବଳ ନାହିଁ । ଆଖିରୁ ବେଳେ ବେଳେ ପାଣି ବହି ପଡ଼ିଛି, ଦଶ ଜାଗା ବସି ଉଠି ସଞ୍ଜ ସରିକି ମହାମସୁରରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଡେରି ହେବାରୁ ବାବୁ ଫଜିତଟାଏ କଲେ, ବୁଢ଼ା ଗୁମ୍ ହୋଇ ବସି ଥକ୍କା ମେଣ୍ଟାଉଥାଏ ।

ବାବୁ ସକାଳ ସଞ୍ଜ ଅଫିସକୁ ଯାନ୍ତି, ବୁଢ଼ାଟା ମୁହଁ ବୁଜି ବସାରେ କାମ ପାଇଟିରେ ଲାଗିଥାଏ । ବାପ ପୁଅ ଦୁଇଜଣ ଏକ ଜାଗାରେ ବସି ଦୁଇଟା ସୁଖ ଦୁଃଖ କଥା ହେଉଛନ୍ତି, ଏକଥା

କେନ୍ଦ୍ର କେବେ ଦେଖିନାହିଁ । ତାଙ୍କମୁନସ୍ତି ହେଲେ ! ମଫସଲର
ଗୋଟାଏ ହାକିମ । କେତେ ଲୋକ ଆସି ଦଣ୍ଡବତ କରି ପାଉଛନ୍ତି,
ମୁର୍ଖ ବୁଢ଼ାଟା କ’ଣ ଜାଣେ ଯେ ତା ସାଙ୍ଗରେ କଥା କହିବେ ।

ବୁଢ଼ା ଦେହରେ ମଫସଲର ପାଣି ଚଳିଲା ନାହିଁ, ଜର
ହେଲେ ଖୁଁ ଖୁଁ କରି କାଶେ, ଯେ କାଶଟା ଶୁଦ୍ଧ ବେଶି ହୁଏ ।
ବାବୁ ଶୋଇବାରେ ହରକତ ହେଲେ । ପିଅନକୁ ହୁକୁମ ଦେଲେ,
“ବୁଢ଼ାଟାକୁ କଥାବାଡ଼ରେ ଫୋପାଡ଼ ଦେଇ ଆସ ।” ସେ
ପିଅନଟା ମୁର୍ଖ, ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ିନାହିଁ, ତା’ର ଗୋଟାଏ ଦେଶୀ ହୃଦୟ
ଅଛି, ବିଚାର କଲା—“କ’ଣ ଏ ? ବୁଢ଼ା ଶ୍ରେଣୀଟିକୁ କଥା-
ବାଡ଼ରେ ଶୁଆଇ ଦେବ ?” ଦିନେ ବୁଢ଼ାର ଘର ଜର, ଡିନିଂହଲ
ଖାଇନାହିଁ, ଅଧରାତି, ଅନ୍ଧାର, ଥଣ୍ଡା ପାଇ ବୁଢ଼ାର କାଶ ବଳ
ପଡ଼ିଲା । ବାବୁ ତ ଘର ଖପା, ବୁଢ଼ା ଗୁଡ଼ରେ ଦୁଇଟା ଇଂରାଜୀ
ଘୁଷି ମାରିଲେ, ବିଛଣାପଟ ବାହାରକୁ ଫୋପାଡ଼ିଦେଲେ । ବୁଢ଼ା
ଗାଁକୁ ପଳାଇଲା ।

ପାଖରେ ଥିବା ଖୁବ୍ ଭଲ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣାଯାଇଛି,
ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ମନ ସେହି ଦିନଠାରୁ ବଡ଼ଖୁସି । ଆଉ ଏଣେ
ବୁଢ଼ା ଗାଁକୁ ଆସି ତା’ର ଯେଉଁ ଦୁଇମାଣ ଜମି ଥିଲା ଘରରେ
ଲଗାଇଦେଲା, ଘରେ ବସି ଧାନ ପାଏ । ପେନସନ୍ ଟଙ୍କାରେ ଲୁଗା-
ପଟା, ଲୁଣ ତେଲ ଖର୍ଚ୍ଚ ତଳେ । କାଶ ହେଲା ଦିନଠି ବୁଢ଼ା
ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଅଫିସ ଧରିଛି, ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ତଳେ, ଘରଠାରେ
ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ହରିନାମ କରେ । ଉତୁଣି ବାପ ପୁଅ ଦୁହେଁ ଖୁସି ।
ସରର ସୁଖ ଦେଖି ପାଠକ ମହାଶୟ ଖୁସି ହୁଅ ।

ପାଷାଣର ଭାଷା

ଲେଖକ—ସ୍ୱର୍ଗତ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର

[୧୮୮୯ ମସିହାରେ ଏହି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜାତୀୟବାଦୀ ଲେଖକଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ରଚନା ବହୁ ଗୌରବ ଓ ସିଦ୍ଧିର ଅଧିକାରୀ । ଲେଖ, କବିତା, ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କବିଙ୍କର ମୌଳିକତା, ତଥା ପ୍ରତିଭା ପରିସ୍ପଷ୍ଟ । ଅଲେଖିକା, ଚୟନିକା, କଳିକା, କଶନସ୍ତୁ, ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କର ଉକୃଷ୍ଟ କବିତାସଂକଳନ ।

ଆଲୋଚ୍ୟ “ପାଷାଣର ଭାଷା” ଗଳ୍ପରେ ଉତ୍କଳର କଳା ଗୌରବର ପ୍ରଧାନ ଉପଜୀବ୍ୟ ବସ୍ତୁ । ଉତ୍କଳ କାଶ୍ୟାପଙ୍କର ନିର୍ମୁଖ କଳାଗୁରୁତ୍ୱ ନିକଟରେ ଶତ୍ରୁ, ମଧ୍ୟ ନତମସ୍ତକ ହୋଇଛି । ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଐତିହାସିକ ଘଟଣାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଏହି ମନୋରମ ଗଳ୍ପଟି ଲିଖିତ । ଭାଷାର ବିଭବ, ବର୍ଣ୍ଣନାର ପ୍ରାଞ୍ଜଳତା, ଘଟଣାର ଦ୍ରୁତପ୍ରବାହ ଗଳ୍ପଟିର ପ୍ରାଣପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ସଂବେଦନଶୀଳତା ବୃଦ୍ଧି କରିଛି । ଗଳ୍ପଟିରେ ଏକାଧାରରେ ଜାତୀୟତା, ଉତ୍କଳର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଏ ଦେଶର କଳାଗୁରୁତ୍ୱ ଜଣେ ବିଦେଶୀଜ ରମଣୀକୁ ଏତେଦୂର ମୁଗ୍ଧ କରିଥିଲା ଯେ ଶେଷରେ ସେ ସେହି କଳା ପାଇଁ ନିଜର ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିଲେ ।]

ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁଦିନ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଦୁହିଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ ଦେଖିଲା, ସତେ ଯେପରି ଉଦ୍‌ଘେଷ୍ଟ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ପରିଚିତ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଥରେ ଚାହିଁଦେଇ, ତା’ପରେ ଅବାକ୍ ହୋଇ ରହିଲେ । ମାଳତୀ ପ୍ରଣିପାତ କରି ଗଦଗଦ୍ ସ୍ଵରରେ, ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବଚନରେ କେତେକ କଥା କହିପାରି, ଆଖିରେ ଭାବଦେଇ ଉଠି ଠିଆ ହୋଇ ଲୁଗାକାନରେ ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ତା ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ଜଣେ ଯୁବକ ଉପରେ । ଯୁବକ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଟ୍ରେଟିଆ ଆଳ; ଆଳରେ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଆଦି ଅର୍ଘ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ । ସେ ଯେ କେତେବେଳୁ ଆସି ଠିଆ ହେଲାଣି, ମାଳତୀ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିନାହିଁ । କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ତା’ର ସମଗ୍ର ଅଙ୍ଗଲତା ଗୋଟିଏ ଏକାକୀ ଲଜକୁଳି ଡାଳ ପରି ଲଜ୍ଜାରେ ନଇଁ ପଡ଼ିଲା । ତା’ ମନରେ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର ଦୃଶ୍ୟରୂପ ଭଳି କ୍ଷଣକ ଭିତରେ ଭାବନାଗୁଣି ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଆସି ଚାଲିଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ସେ ସବୁ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଥରେ ଭାବିଦେଲା, “ସତେ କ’ଣ ଆଉ ବାପା ନ ଜାଣିମେ ? ତେବେ କି ପରିଣାମ ଦେବ ?” ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଚିନ୍ତାଧାରା ବଦଳାଇ ଦେଇ ଭାବିଲା, “ଓଃ, ଏ ଯୁବକ କ’ଣ ବିଚାରୁ ନ ଥିବ ! ଯୁବକ ପ୍ରାଣର ଦୁର୍ବଳତା ଧରିନେବାକୁ ଦୁନିଆରେ କ୍ଷମାତା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ତ ଏକମାତ୍ର ଯୁବକ ।”

ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ନିମନ୍ତେ ମାଳତୀକୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧାର ଦିଶିଗଲା । ତା’ପରେ ଯେତେବେଳେ କ୍ଷୀଣ ଆଲୋକରେଣା ତା’ ଆଖିରୁ

ବାହାରିଲା, ସେ ଦେଖିଲା ଯେ ତା' ମୁହଁ ପତ୍ରକୁ ବୁଲିଯାଇଛି ଓ ଦୁଇ ପାଦୁଶୁ ଚାଲିବାପରେ ସେ ଆଗକୁ ପାଦ ବଢ଼ାଉଛି; କିନ୍ତୁ ପାଦ ସେତକରେ ରହିଗଲା । ସେ ଶୁଣିଲା, “ରହ, ଯୁବକ, ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଇ ଯାଅ ।” ମାଳତୀ ସତେ ଅବା ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ କନକପ୍ରତିମା ପରି ନିଶ୍ଚଳ ନିଷ୍ପନ୍ନ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ମାତ୍ର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ତା' ପାଟି ଫିଟିଲି ନାହିଁ । ଯୁବକ ମଧ୍ୟ ଆଉ ପଦେ କଥା କହିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଉଭୟଆଡ଼ୁ କେବଳ ଦାରୁଣ ମାରବତା । ସେହି ଦୁଇ ମାରବତା ମଧ୍ୟରେ ଯାହା ଅବା ଅଶ୍ରୁତ କଥାବାଣୀ ଚାଲିଥିବ ।

କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଏହିପରି କଟିଗଲା । ମାରବତାର ଏକ ଅକଥମାୟ ମୂଲ୍ୟ ଅଛି; ଯେଉଁଠାରେ ବାଟ ଖୋଜି ମିଳୁ ନ ଥାଏ ତାହା କାହୁଁ ବାଟ ଆଣିଦିଏ । ଯୁବକ ହିମେ ନିଜକୁ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ କରି କହିଲା, “ଦେଖ ଯୁବକ, ମୁଁ ନିତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ଯେ, ଏ କାମ କିଏ କରୁଛି । ମୁଁ ତ ପାଦରେ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଦେଇ ଚାଲିଯାଏ; ପୁଣି ପର ଦିନ ଆସି ଦେଖେ, ସବୁ ଧୋଇ ହୋଇଯାଇଛି । ଭାବେ, କେହି ଭକ୍ତ ଆସି କରୁଥିବେ । ଜଣେ ଯୁବକର ଯେ ଏ କାଣ୍ଡ, ମୁଁ କାହିଁକି ଜାଣିବି ? କହ ଯୁବକ, ତୁମେ କିଏ ? ତୁମେ ମୋ ପାଖେ ଅପରାଧୀ; ତୁମ ପରିଚୟ ନେବାକୁ ମୋର ଦାବୀ ଅଛି ।”

ମାଳତୀର ପ୍ରାଣ କମ୍ପୁଥିଲା । ସେ ଥରି ଥରି ଉଠିବ ଦେଲା, “ମୁଁ ଏକ ଭକ୍ତ ।” ସେ ଇଚ୍ଛା କରି ‘ଜଣେ’ ନ କହି ‘ଏକ’ କହିଲା ।

“ଭକ୍ତ ! ଭକ୍ତ ତ ବୁଝିଲି । ମାତ୍ର ଏଟା କ’ଣ ଗୋଟାଏ ପରିଚୟ ? ନାଁ, ଗାଁ ସବୁ କହିବ; କହିଁକି ଏଠି ଆସି ଏପରି କରୁଛ,

ଜଣେଇମ, ତେବେ ଯାଇ ସିନା ମୁଁ ପରିଚୟ ପାଇବ । ଖାଲି ଭଲ କହିଲେ ମୁଁ ବୁଝିବି କ’ଣ ?”

ମାଳତୀ ମୁଣ୍ଡରେ ସତେ ଅବା ଗୋଟାଏ ବଜ୍ର ଆସି ପଡ଼ିଗଲା । ସେ କପର ନିଜର ନାଁ ଗାଁ ସବୁ କହିବ ଓ କାହିଁକି ସେପରି କରୁଛି ପ୍ରକାଶ କରିବ, କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ବଜ୍ର ଭିତରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ତା’କୁ ଗୋଟିଏ ବିଜୁଳି ଝଟକ ଦିଶିଗଲା । ତାହାର ଆଲୋକରେ ସେ କହିଲା, “ନାଆଁ କେବେ ଅଗିହ୍ନା ଲୋକଙ୍କୁ ନିଜ ପରିଚୟ ଆଗେ ଦିଏ ? ତୁମେ ତୁମ ପରିଚୟ ଦେଇସାରି ସିନା ମତେ ପଚାରନ୍ତୁ ।”

କଥାଟା ଯୁବକ ମନକୁ ଭେଦିଲା । ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଲଜ୍ଜାରେ ନଇଁଗଲା । ସେ ମନକୁ ମନ ଭାବିଲା, “ଠିକ୍ ତ । ମୁଁ ତେବେ କ’ଣ ଖାଲିଟାରେ, ପାଦରୁ ପାଣି ମାରି, ବର୍ଷେ କାଳ ନିଜ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଧରି ଧାଉଁଛି ? ମୁଁ ତାହାହେଲେ ଯୁବ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ? ମୁଁ ତ ପୂଜା କରୁନାହିଁ ମଦନକୁ, କରୁଛି ତା ବିଛାଣୀପଣକୁ । ଚଞ୍ଚଳା ଯେଉଁ ଦିନ ଯୁବକୁ ଦେଖି, ଦୁଇ ଦଡ଼ି କାଳ ଭୁଲି, ଯୁ ପାଖେ ରହିଗଲା, ସେଇ ଦିନ ମୁଁ ବୁଝିଲି, ଆମ ବିଛାଣୀ କୁଳରେ ବି ରହ ଜନ୍ମ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ହେଲେ ରହୁର ପୂଜା ରହୁ ସିନା କରିବ । କୋଉଠି କୁ ଜନସ ରହିବ, ଜାଣି ନ ପାରିଲେ, କି ବିଛାଣୀ ? ଏକେ ଏ ଯୁବକ ଏଠି ନିଜର ପ୍ରାଣ ଡାକ୍ତୁଥିବା ବେଳେ ମୋର ଆସି ଠିଆ ହୋଇ ରହିବା ହୁଏତ ମନ୍ତ୍ର ଏକ ଭୁଲ । ପୁଣି ଆଉ ଏକ ଭୁଲ; ଅପରିଚିତାର ପରିଚୟ ପଚାରବା । ମୁଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକର ଆଖି ଛଟକରେ ଭୁଲି ସିନା ଗଲି । କାହିଁ ମଦନ, ଆଉ କାହିଁ ମୁଁ ?”

କଥାଟା ହେଉଛି, ବଙ୍ଗଦେଶର ସୁଲତାନ ସୁଲେମାନ ଯେତେବେଳେ ବହୁକାଳର ଅଜେୟ ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କଲେ, ରାଜା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ତାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ କରିଦେଲେ । ତତ୍ତ୍ୱ ସୁଲେମାନ ପଳାଇଲେ ଏବଂ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ତାଙ୍କୁ ପଛରୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଯାଇ, ବଙ୍ଗ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ବସିଲେ । ସୁଲେମାନଙ୍କ ପୁଅ, ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଉତ୍ତର ଖର ଜଗି, ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ଗତି ଅବଲୋକ କଲେ । ସେ ଖବର ଏଣେ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶତ୍ୟାଗ ରଚିଗଲା । ତାହା ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ, ଗୁରୁତ୍ୱ ନଗରରେ ମଦନ ମନକୁ ମନ କହିଲା, “କଣ, କେବଳ ପଥରରେ ଠୁକୁରୁଠାକର କରି, ଜୀବନଟା କଟେଇଦବାକୁ ମୋର ଜନ୍ମ ? ନା, ଯେ ବିରାଣି ହେଇ ପଥର ଦେହରେ ନିହାଣ ପୁଆରି ଲଗାଇବ, ତା’ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶତ୍ରୁ ଶତ୍ରୁ ଆଗରେ ଗୁଡ଼ ଦେଖାଇ ଠିଆ ହେବା; ତା ପୁଣି ଯେତେବେଳେ କି ଆପଣା ଦେଶର ମାନ ଅପମାନର ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ । ଯୋଉଠେ ଯାହା ଖାପ ଖାଇବ ନା । ନୋହିଲେ କି ବିରାଣୀ-ପଣିଆ ?”

ଏହିପରି ବିରୁଦ୍ଧ, ମଦନ ତଞ୍ଜଳାଠାରୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ଗଲା; କିନ୍ତୁ ତଞ୍ଜଳା ତାକୁ ବିଦାୟ ଦେବ କ’ଣ, ନିଜେ ତା ସହିତ ଯିବାପାଇଁ ଅଳ କଲା । ମଦନ ତାକୁ ଯେତେ ବୁଝାଇଲା, ଯୁଦ୍ଧଭୂମିର ବିଶ୍ୱସିକା ଯେତେ ଦେଖାଇଲା, ସେ କାହିଁରେ ଭୁଲିଲା ନାହିଁ; ଯିବା ସକାଶେ ଇଚ୍ଛା ଧରି ବସିଲା । ତାହା ଦେଖି ମଦନ କହିଲା, “ଦେଖ, ତଞ୍ଜଳା, ମୁଁ ମୋର ଏ ଦେହ ତୁମ ପାଖେ ଛାଡ଼ି ଯିବି; ତୁମେ ସ୍ୱାକୁ ଗୁଣ୍ଡି ରହିଥାଅ । ମୁଁ ଏଇ ମାସକ ଭିତରେ ଫେରି

ଆସିବ ।” ମଦନ, ନିଜର ବସ୍ତ୍ର ଦର୍ପଣରେ ଦେଖି ଦେଖି, ମୁଗୁନ ପଥରରେ ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିଦେଲା । ଚଞ୍ଚଳା, ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହୋଇ କହିଲା, “ବିଶ୍ଵକର୍ମା କଥା ପୁରାଣରେ କ’ଣ ଅଛି ମ ? ତୁମେଇ ତ ବିଶ୍ଵକର୍ମା । ଏବେ କିଏ ତୁମେ, ଆଉ କିଏ ତୁମ ହାତଗଢ଼ା ପଥରମୂର୍ତ୍ତି, କିଏ ବାରିବ ବାରୁ ତ ! କି ବିନାଶୀ ହାତ ତୁମର କ ! ଏ ହାତ କ’ଣ ମୋର ଧରିବା ପାଇଁ ହେଇଥିଲା ? ଆଜ୍ଞା, ହେଉ ମୁଁ ଯୁକ୍ତ ବୁଝି, ଦିନ ଗଣି ଗଣି, ମାସେ ରହିବ । ଜବାବ ଦିଅ, ତୁମେ ଡିରିଣ ଦିନ ପୂରିଲା ଦିନ ଠିକ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ?” ଯୁକ୍ତ ଡକ୍ରେ ଦୁଇ ମାସ କଷ୍ଟ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ମଦନ ନିଜର ନବ ପରିଣାତା ପ୍ରୀୟତମାଠାରୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା; ରଖିଗଲା ତା ହାତ ତିଆରି ପଥର ପ୍ରତିମାଟି ।

ସ୍ଵାମୀ ଚାଲିଯିବା ପରେ, ଚଞ୍ଚଳା ସ୍ଵାମୀର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ନିକଟକୁ ଯିବାପାଇଁ ଚାଲିଲା । କେତେକ ବାଟ ଯିବା ପରେ, ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ, ମନକୁ ମନ କହିଲା, “ଏ, ସେ ଆଉ ଆସି ଏଠେଇ ପହଞ୍ଚିଲେଣି ନା କ’ଣ ? କିଛି ଛୁଡ଼ିଯାଇ ଥିବେ ପରା; ମାତ୍ର ମୁଁ କ’ଣ ଅଟକି ରଖି ପାରିବି ?” ଏତିକି କହୁ କହୁ, ସେ ନିଜ ଭ୍ରାନ୍ତି ବୁଝିପାରିଲା । ତଥାପି ତା ଆନନ୍ଦ ନିଜ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ନାକ, କାନ, କପାଳ, ଭ୍ରୁଲତା, ଓଠ, ଚିବୁକ, ହାତ, କାନ୍ଧ, ଛୁତି ସବୁ ଅବକଳ ସମାନ । ନେସର ସନ୍ତୋଷ ସେ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରାଣରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କଲା; କିନ୍ତୁ କେତେକ ସମୟ ପରେ ସେ ହଠାତ୍ ତମକି ପଡ଼ିଲା । ସେ ବୁଝିପାରିଲା ଯେ ମୂର୍ତ୍ତିର ଜୀବନ ନାହିଁ । କଥା କଥାକେ ସ୍ଵାମୀର ଚାଟାଣିରେ ସେ ଯେଉଁ ଭାବଭଞ୍ଜର ଖେଳ ଦେଖିଆସିଥିଲା, ପାଇଲା ନାହିଁ । ବିଚ୍ଛେଦ ତା ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସୀମା

ଟପିଗଲା । କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ, ସେ ସ୍ଵାମୀ ସହିତ ପଛରୁ
ଯାଇ ମିଶିବା ନିମନ୍ତେ, ଘର ଛାଡ଼ି ବାଟ ଧରି ପଳାଇଲା ।

ତେଣେ, ସୁଲେମାନଙ୍କ ପୁଅର ପ୍ରତିରୋଧ ଅତିକ୍ରମ କରିବା
ସକାଶେ, ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ସାଜସଜ୍ଜା କରୁଥିବା
ସମୟରେ, ଦକ୍ଷିଣରୁ ଗୋଲକୃଷ୍ଣା ସେନା ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ
ଆସିଲେ । ସେ ସୁଯୋଗରେ ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ର ସାମନ୍ତ ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର,
ଓଡ଼ିଶାର ରାଜସିଂହାସନ ଲୋଭରେ ବାରବାଟୀ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ।
ଶବର ପାଇଁ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଯେତେବେଳେ ବାରବାଟୀ ଉଦ୍ଧାର
କରିବାକୁ କୋଟସମା ଦୁର୍ଗରୁ ଫେରିଆସିଲେ, ମଦନ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆସିଥିଲା । ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ବାରବାଟୀ ଉଦ୍ଧାର କରି, ସାରଙ୍ଗ
ଗଡ଼ ଅବରୋଧ କଲେ । ସେହି ଅବରୋଧରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ
ଘଟିଲା ଓ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍କଳ ଗଗନରୁ ସ୍ଵାଧୀନତା ତପନ ଅସ୍ତ୍ର
ହୋଇଗଲେ । ମଦନ ଶତବିଂଶତ ହୋଇ ରକ୍ରାକ୍ର ଦେହରେ ମରଣ
ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହେଉଥିବା ବେଳେ, ଜୀବନର ଅନ୍ତମ ସମୟରେ
ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଣ୍ଠରେ ଡାକିଲା, “ଚଞ୍ଚଳା” ! ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର
ଜବନିକା ଅନ୍ତରାଳରୁ ଶୁଣାଗଲା ପରି ଶୁଭିଲା, “ହଁ, ଆସିଲଣି
ଯାଉଛି ।” ମୃତ୍ୟୁ ସଙ୍ଗେ ମଦନର ଶେଷ ସଂଗ୍ରାମ ଦେଖିଲା ପରେ,
ଚଞ୍ଚଳର ଆଖିପତା ଆଉ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଦୁଇଟି ଥରଲା ଅଧର
ମିଶାଇ ଦୁହେଁ ସେହିଠାରେ ପରସ୍ପରକୁ ବାହୁ ପାଶରେ ଛନ୍ଦ
ଛନ୍ଦଲେକରୁ ଏକସ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ମଧୁ ମଦନର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସଙ୍ଗୀ । ବିରାଣୀ କୁଳରେ ଦୁହିଙ୍କର
ଜନ୍ମ । ତିନି ଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ଯେଉଁ ବାର ଶହ
ବଡ଼େଇ ତୋଳି ଠିଆ କରିଥିଲେ, ଉଭୟେ ସେହିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ

ଦୁଇ ଜଣକ ବ୍ୟାଧି । ଉଭୟେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଜଣେ କାରିଗର ।
 ଉଭୟେ ବ୍ୟାଗ୍ରୋରବ ଯଥାସମ୍ଭବ ରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି, ତେବେ ମଧ୍ୟ
 ଧନୀ; ମଦନ ଅର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦରିଦ୍ର । ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ବ୍ୟାପରମାନଙ୍କ-
 ହମେ ମଧ୍ୟ ମୁଣ୍ଡରେ ଢଳା ହୋଇ ରହିଛି । ମଦନର ସମ୍ପଦ ତା
 ହାତ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ; ତେଣୁ ପାଣିପ୍ରହରବେଳେ ଚଞ୍ଚଳା ମଧ୍ୟକୁ
 ଉପେକ୍ଷା କରି ମଦନର ହାତ ଧରିଲା । ଫଳରେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇପକ୍ଷରେ
 ଈର୍ଷାନଳ କୁହଳିବାକୁ ଲାଗିଲା; କିନ୍ତୁ ମଦନ ଯେଉଁଦିନ ନିଜର
 ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ି ଚଞ୍ଚଳା ଆଗରେ ଥୋଇଦେଲା, ତା ମନରୁ ସେ
 ଈର୍ଷାନଳର ଧୂଆଁ ତ ଉଡ଼ିଗଲା, ନିଆଁର ଝୁଲ ଖଣ୍ଡିକ ସୁଦ୍ଧା
 ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ପାଉଁଶରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

ମଦନ ଓ ଚଞ୍ଚଳା ଦୁହିଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ଭାବ ପାଇଲାପରେ, ମଧ୍ୟ
 ମଦନର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିଟି ନେଇ, କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ା ଭିତରେ
 ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ଦେଉଳରେ ରଖି ପୂଜା କରିବାରେ ଲାଗିଲା ।
 ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶା ବଢ଼େଇକୁଳର କଳା କୁଶଳତା, ଶ୍ରଦ୍ଧା
 ମାସର ବଢ଼ିପାଣିପରି ଛୁଡ଼ି ଆସିଥିଲା; ମଦନଭଳି ସୁଗଞ୍ଜର ଟାଲରେ
 କାହିଁ କାହିଁ କାଁ ଭାଁ ରହିଥିଲା ମାସ । ଅତଏବ ମଧ୍ୟ ମନକୁ ମନ
 କହିଲା “ଏ ଦେବତା ପୂଜା ଅଭାବରୁ ସିନା ପଥର ପାଲଟିଯାଉଛି ।
 ମଦନ ପରି ପୁଣି ବାରଣହ କଅଣ, ବାରଜଣ ବାହାରିଲେ, ଆଉ
 ପାଞ୍ଚଟା କୋଣାର୍କ ଗଢ଼ି ଠିଆ କରିଦିଅନ୍ତେ । ମୁଁ ତାର ପାଦପୂଜା
 କଲେ ସମଗ୍ର ଜାତିର ପୂଜା ହବ । ମଦନର ଏଭଳି ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ
 କ’ଣ ଆଜିକାଲି ଆଉ କେହି ତିଆରିକରି ପାରିଥାନ୍ତା ?” ମଧ୍ୟ ଯେ
 ମଦନର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଅର୍ଘ୍ୟ ଚନ୍ଦନ ଦେଇ ପ୍ରତିଦିନ ପୂଜା କରେ,
 ତାର ମୋଟାମୋଟି କାରଣ ଏହା !

ସେ ଦିନ ମାଳତୀର କଥା ଶୁଣି, ମଧୁ ନିତାନ୍ତ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ, ନିଜକୁ ନିଜେ ଧିକ୍କାର କରି, ମନେ ମନେ ବହୁତ ଆଲୋଚନା କଲ । ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଳିଆ ପାଣି, ସମୟ ପାଇ, ନିର୍ମଳ ହୋଇ ଆସିଲା । ତହୁଁ ସେ କହିଲା, “ଯୁବକ, ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଭୁଲ କରି ପକେଇଛି । ମୋ ଦୋଷ ମାଫ୍ କରିବ । ମୁଁ ଥିଲି ମଦନର ଜଣେ ସାଜ । ଏଇଟି ହେଉଛି ତାରି ମୁଣ୍ଡି, ପୁଣି, ତା ନିଜ ହାତଗଢ଼ା । କେବଳ ମୋର କଣ, ସାରା ଦେଶରେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ମଦନ ଇନ୍ଦ୍ରଜଗତରୁ ଚରକାଳ ଲାଗି ବିଦାୟ ଦେଇ ଚାଲିଯାଇଛି । ମୁଁ ତା କାଶ୍ମୀରର ପୂଜା କରୁଛି; ମାତ୍ର ତୁମର ତ ତାକୁ ପୂଜା କରିବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ତୁମେ ବୋଧହୁଏ ମଦନକୁ ଚିହ୍ନି ନ ଥିବ କି ତୁମକୁ ସେ ଚିହ୍ନିଥିବ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ । ତା ଜୀବନର ସବୁ ଖବର ମୁଁ ରଖୁଥିଲି କି ନା ! ଏପରି କି, ତା ଘରେ ସୋରିଷ ଫୁଟିଲେ ମୋ କାନରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏବେ ଶ୍ରାବ୍ୟଦୋଷରୁ ସେ ସବୁ କଥା ଯାଇଛି ।” ମଧୁର ଆଖି ଦିଓଟି ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସିଲା ।

“ତୁମ କଥା ଠିକ୍, ଯୁବକ । ତାଙ୍କର ମୋର କେବେ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ୍ ହେଇ ନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ଏ ମୁଣ୍ଡି ଦେଖିଛି । ପଥରର ମୁଣ୍ଡି କିନ୍ତୁ ଏପରି ହେଇପାରେ ? ଏ ତ ସାକ୍ଷାତ୍ କଥା କହୁଛି ନା । ମୁଁ ପ୍ରତିନିତି ଆସୁଛି; ଆଉ ଏ ପାଷାନ୍ ମୁହଁରୁ କଥା ଶୁଣି ଯାଉଛି ।”

“ଆଜ୍ଞା, ଏବେ କହ, ଯୁବକ, ତୁମେ କିଏ ?”

“ମୁଁ ଏ ପାଖ ଗାଁର ଜନେ ହିଅ, ନାଁ ମାଳତୀ ।”

“ତୁମେ ମାଲତୀ ତ ଠିକ୍; ବରଂ ମୁଁ କହିବି, ବଣର ମାଲତୀ ।
ମାତ୍ର ତୁମେ ତ ଏ ପାଖଆଖର କୌଣସି ଗ୍ରାମର ହିଅ ନୁହ ।”

“କାହିଁକି ?”

“ତୁମର ସବୁ ଠିକ୍ ଅଛି, ଯୁବକ ! ବେଶଭୂଷା ଠାଣି, ସବୁ
ଠିକ୍ । ହେଲେ, ଓଡ଼ିଆ ଘରର ହିଅ ହବାକୁ ତୁମକୁ ଆଡ଼ର ଯୁଗେ
ଲଗିଯିବ । କହ ମୁଁ ଠିକ୍ କହୁଛି କି ନା ?”

ଏ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରଟା ଯୁବକ ମୁହଁରୁ ବାହାରିଲା
ନାହିଁ, ହଁ ଏବଂ ନା ମଧ୍ୟରେ ତା ପାଟି ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ସ୍ପଷ୍ଟ
ଯୁଦ୍ଧ ଲଗିଗଲା । ସେ ଯୁଦ୍ଧର କ୍ଷଣିକ ସନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ଥାପନ ନିମନ୍ତେ ତାକୁ
ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ଦେଖାଗଲା ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିପ୍ରଶ୍ନ । ଜଣେ ନରହତ୍ୟା
ମକଦ୍ଦମାର ଅପରାଧୀ ଆସାମୀ ପରି, ସେ ପଚାରିଲା, “ଏ କଥା ତୁମେ
ପଚାରିଛ ବା କାହିଁକି ? ଠିକ୍ କି ଭୁଲ, ମୁଁ କହିବି ନା ?”

“ହଁ, ତୁମେଇ କହିବ । ମୋତେ ତୁମର ମୁହଁରୁ କଥାଟା
ଶୁଣିବାକୁ ହେବ । ମୋତେ ଏଇ ଉପାୟରେ ଠକି ଦେବାକୁ ବସିବ
ନା ? କହୁଛ କଣ ନା, ଜନେ ହିଅ, ନା ମାଲତୀ ।” ଏଠେଇ
ଆମର ଦଶ ପରୁଣ ମାଲତୀ ଥିବେ; ମାତ୍ର ମାଲତୀ ଜଣେ ମିଳିବ
ନାହିଁ । କହ ମାଲତୀ ! ତେବେ, ମୁଁ ବୁଝିବି ଯେ ତୁମେ ଏଇ ପାଖ
ଗାଁ ହିଅ । କହି ପାରିବ ତ, କହ ।”

ଯୁବକ, ପାଞ୍ଚ ଥର ଛେପ ଢୋକି, ଦେହର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ନିଜ
ଜିଭ ଅଗକୁ ଆଣି, କହିଲା, “ମାଲତୀ” । ଯୁବକର ପେଟ ଭିତରୁ
ଠୋ ଠୋ ହସ ଉଠି ଆସୁଥିଲା, କାଳେ ଅସୌଜନ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ
ସେଥିଲାଗି, ସେ ତାକୁ ରୋଧ କହିଲା, “ତୁମେ ପାରିବ ନାହିଁ,
ଯୁବକ ! ‘ଲ’ ଆଉ ‘ଶ’ କ’ଣ ଓଡ଼ିଆ ଛଡ଼ା ଆଉ କାହା ଜିଭରେ

ଲେଉଟେ ? ତୁମେ ବିଦେଶିନୀ, ଛଦ୍ମବେଶରେ ଆସିବ । ମୋତେ ଲୁଚୁଅ ନାହିଁ, ଯୁବକ, ଧରା ତ ପଡ଼ିଲଣି, ଠିକ୍ ଠିକ୍ କହ ।”

ଯୁବକ ପ୍ରାଣରେ ଶ୍ବାସାଶ୍ବ ଉଛୁଳି ଉଠୁଥିଲା, ସେ ତାହା ଆଉ ଚିପି ରଖି ପାରିଲା ନାହିଁ, କହି ପକାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ପ୍ରଥମ ପଦକ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ, ଯୁବକ ଚମକି ପଡ଼ିଲା, ଦୁଇପାଦ ପଛଇ-ଗଲା । କାରଣ, ଯୁବକ କହିଲା, “ମୋ ନାଁ ମାଲ-ଉନ୍ନିଷା ।”

“ଏ; ଏ ତ ମୁସଲମାନ୍ ନାଁ । ତୁମେ ତେବେ କ’ଣ ମୁସଲମାନ୍ ? ଏଠାକୁ ଆସିବ ଯେ ! ଜଣା ପଡ଼ିଲେ, ତୁମ ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରାଣ ରହିବ ନାହିଁ, ଜାଣ ?”

“ହଁ, ଜାଣେ ।”

“ତେବେ, କି ସାହସରେ ଆସିବ ? ଆଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଏଠାରେ ରହୁନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା ଆଉ ବଙ୍ଗ ସୁଲତାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଛି । ତୁମେ ଶତ୍ରୁ ମୋର ନୁହ, ଆମ ଦେଶର ଶତ୍ରୁ । ତୁମ ପରିଚୟ ପାଇଲେ, ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ତୁମ ରକ୍ତ ଚିତା ଦେନିବାକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବେ । ବୁଲ, ମୁଁ ତୁମକୁ ନିରାପଦରେ ନେଇ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜ୍ୟରେ ବଦାୟ କରାଦେଇ ଆସିବି । ସେଥିରେ ମୋ ନିଜ ଜୀବନ ବୁଲିଗଲେ ମଧ୍ୟ, ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି; ମାତ୍ର ମୁଁ ଜାଣୁ ଜାଣୁ ଛଦ୍ମବେଶିନୀ ଶତ୍ରୁକୁ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ କଦାପି ରଖେଇ ଦେବି ନାହିଁ । ବୁଲ, ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଅ ।”

“ମାତ୍ର ମୁଁ ଯେ ଫେରିଯିବାକୁ ଆସିନାହିଁ ।”

“ତେବେ, ତୁମ ଆସିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ?”

“ମୋ ହୃଦୟର ପ୍ରେମ୍ ମତେ ଟାନି ଆନନ୍ଦ । ମୁଁ ‘ନ’ଆଉ ‘ଲ’ ଠିକ୍ ତୁମର ପରି କହିବି । ଟାନି, ଟାନି, ଟାନି, ଆନନ୍ଦ । କିଏ

ହୃଦୟର ପ୍ରେମ । କାହାକୁ ? ଏଇ ମାଲତୀକୁ । ମାଲତୀ, ମାଲ,
ମାଲ । ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ ଘର ଝିଅ ହେବି । ମତେ ଏଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରନାହିଁ
ଯୁବକ । ଭକ୍ତିର ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ୍ ବରୁ ନ ଥାଏ । ଏ କନ୍
ପାଷାନ୍ର ମୁଣ୍ଡି ? ଏ ପାଷାନ୍ତ ଜୀବନ୍ତ । ଏ ନିତି କଥା କହେ, ମୁଁ
ଏଇ କାନରେ ଶୁନେ ।” ମାଲତୀନିଷା ନିଜର ଡାହାଣ କାନକୁ
ହାତରେ ଛୁଇଁ ଦେଖାଇଲା ।

“ଆଜ୍ଞା, ନାମ ତ ଜାଣିଲି; ଆଉ ତୁମର ପରିଚୟ ?”

ମୁଁ ସୌକନ୍ତ ଦୁର୍ଗନ୍ଧାଙ୍କ ଝିଅ । ମୋଗଲ ବାଦଶା ଏ ଦେଶ
ଅଧିକାର କରିବେ; ତେଣୁ ଆଗରୁ ଗୋଇନ୍ଦା ପଠେଇଚନ୍ତି । ମୋ
ବାପା ସେଇ ଗୋଇନ୍ଦାଙ୍କ ଭିତରୁ ଜନେ ।”

ମଧୁ ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ଦେଲା । ସମଗ୍ର ଆକାଶଟା ଶୁଦ୍ଧ ତା’
ସ୍ବଦ୍ଧ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଆସି ହଠାତ୍ ଦୁମ୍ବିନୀ ପଡ଼ିଲା ପରି ତାକୁ
ବୋଧହେଲା । କେତେକ ସମୟ ପରେ ସେ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ
କହିଲା, “ତୁମେ କ’ଣ ତେବେ ଏ ପୁଣ୍ୟପୀଠରେ ଆସି ଗୋଇନ୍ଦା-
ଗିରି କରୁଛ ଯୁବକ ! ଆଉ ନିଜର ଦୁଷ୍ଟମି ଘୋଡ଼େଇ ରଖିବା
ନିମନ୍ତେ ଯାକୁ ଗୋଟିଏ ବାହାନା କରି ଧରିବ ? ଛୁ ଛୁ ଛୁ !”

“ନା ଯୁବକ, ତୁମର ଏ କଳ୍ପନା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୁଲ । ପ୍ରେମିକା
ଯୁବକର ଧର୍ମ ନାହିଁ, ଜାତି ନାହିଁ, ଆପନା ପର ବରୁ ନାହିଁ,
ଏପରିକି ପୁରୁଷ ନାରୀ ଭେଦ ନାହିଁ । ତୁମେ ନିଜକୁ ଜନେ ଯୁବକ
ବୋଲି ମନେ କରୁଛ; ମାତ୍ର ଜାନ ନା, ତୁମେ ଯୁବକ ନୁହ । ଏ
ଜାନନ୍ତି” କହି ମାଲତୀନିଷା ମଦନର ପଥରମୁଣ୍ଡି ଆଡ଼କୁ ଆଙ୍ଗୁଠି
ଦେଖାଇଲା । ମଧୁ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଶୁଣିଲା ମାତ୍ର । ତା’ପରେ ଯୁବକ
ପୁଣି କହିଲା, “ମୋର ଜୀବନର ଲେଉଟ ନାହିଁ ଯୁବକ । ଧରାପଡ଼ିଲେ
ଯେ ମୋର କି ଦଶା ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କାତର ନୁହେଁ । ମୁଁ ଏ

ପାଶାନ୍ ମୁହଁର ଗୁଣା କେବଳ ଶୁନିବାକୁ ଚାହେଁ । ସ୍ୱାରିଠୁ ତୁମ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ଚିହ୍ନିଲି । ପୂର୍ବରୁ କାନରେ ଶୁନିଥିଲି ମାସ । ସେତକରେ ମୁଁ ଟାନ ହେଇ ଆସିଥିଲି । ଏବେ ସବୁ ଆଖିରେ ଦେଖିଲି । ଯାହା ଶୁନିଥିଲି, ତାହାଠାରୁ ଦଶ ଗୁନ୍ ବେଶି । ଓଃ ହାତର କି କୌଶଲ ! ସାକ୍ଷାତ୍ ବଧାତା ପୁରୁଷ ।”

ଯୁବକ ଅବସର ପାଇ ନିଜର ପୈର୍ବ୍ୟ ଗୋଟାଇ ଆଖି ପୂଜ୍ଞୀଭୂତ କରିଥିଲା; ତେଣୁ ଆଉ ମାରବ ନ ରହି ସେ କହିଲା, “ହଁ, ଆମ ଜାତିଟାକୁ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଜାତି କହନ୍ତି ପର !”

“କହୁଥିବେ, କହିବା କଥା । ଗୁନ ଅନୁସମେ ତା ନାଁ ହୁଏ, ଯେପରି କୋକିଲର ନାମ ବସନ୍ତଦୁତ ।”

“ଯେପରି କି ତୁମ ନାଁ ମାଲଟା ।”

“ଏହା ତ ମୋର ଛତୁ ନାମ । ମୋର ଇଚ୍ଛା, ମୁଁ ଠିକ୍ ମାଲଟା ହୋଇ ନା, ମାଲଟା, ମାଲ ମାଲ ହେଲୁ ?”

ହେଇନାହିଁ, ଆହୁରି ଚେଷ୍ଟା କଲେ ହେବ ।”

“ହବ ? ମାଲ ମାଲ ମାଲଟା ହେଇ ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଝୁଡ଼ିବ । ଦେଖ ନା, ଗୋଡ଼, ହାତ, ଅଣ୍ଟା, ପେଟ, ପିଠି, କାନ୍ଧ, କାନ, ନାକ, ଆଖି, କପାଳ ସବୁ କିପରି ଠିକ୍ ମନସ ପରି । ଗୋଟିଏ ଗୁଡ଼ଲରେ ଗଢ଼ା । ତା’ପରେ ପୁନଃ ଓଠର ଏ ହସଟିକି । ସ୍ୱର୍ଗର ଅମ୍ରିତ ସତେ ଅବା ଝରି ପଡ଼ୁଛି । ଏଇ, ଶୁନି ପାରୁଛନ୍ତି ? କି ମଧୁର କଥା ! କହିଲାବେଳେ ଅଧର ଥର ଯାଉଛି । ଏ କନ୍ ପାଶାନ୍ ? ଏ ଅବିକଳ ମନସ ?”

ସେଦିନ ମଧୁ ଓ ମାଲଟା ମଧ୍ୟରେ ଆହୁରି ଅନେକ କଥା-ବାର୍ତ୍ତା ପଡ଼ିଲା । ମଧୁ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳୁ ଅର୍ଘ୍ୟ ଚନ୍ଦନ ଧରି ଆସେ । ସେଦିନ ଅକସ୍ମାତ୍ ଅଲଦମାୟ କାରଣରୁ ତା ଆସିବାରେ ବିଳମ୍ବ

ଦୃଷ୍ଟିଥିଲା । ମାଲଭୂମିଷା ଆସିଥିଲା ତା'ର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ । ସେ ପିତାଙ୍କ ସହିତ ରହେ । ତା ପିତା ମଧ୍ୟ ନାମ ବଦଳାଇଛନ୍ତି । ତେବେ, ତାହା ତାଙ୍କ ଗୋଇନ୍ଦାଗିରି ବୃତ୍ତିରେ ସୁବିଧା ହେବ ବୋଲି ସେ କହିଛନ୍ତି । ମାଲଭୂମିଷାର ମାଲଟା ନାମରେ ତାଙ୍କର ଆପତ୍ତି କରିବାର କାରଣ ନାହିଁ । ସେ ଦଟଣା ପରେ ମଧୁ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ସେହିପରି ଯଥା ସମୟରେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଚନ୍ଦନ ଧରି ଆସେ । ମାଲଭୂମିଷା ମଧ୍ୟ ତା ନିଜ ସମୟରେ ଆସି ପାଶାଣ ମୁଖର ଭାଷା ଶୁଣି ଘରକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣରେ ଫେରେ । ଅକସ୍ମାତ୍ ମଧୁର ବିଳମ୍ବ ଦୃଷ୍ଟିଲେ ଦୁହିଙ୍କର କେବେ କିପରି ଦେଖା ହୋଇଯାଏ । ମୂର୍ତ୍ତିର ପାଦରୁ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଧୋଇ ହୋଇଯିବାରେ ମଧୁର ଆଉ ଆପତ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ । କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରରେ ସେବାପୂଜା ବିଧିମତେ ଚାଲିଥାଏ । ମାଲଟା ନିଜ ଆସେ ଓ ଯାଏ ।

—୪—

କେତେକ ମାସ ବିତିଗଲା । ଦିନେ ରାତିରେ ସୌକତ ଦୁଇଜଣ ପାଖକୁ ହଠାତ୍ ଗୁପ୍ତ ସମ୍ବାଦ ଆସିଲା ଯେ ମୋଗଲ ସେନାପତି କଳାପାହାଡ଼, ପୁରୀ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିରମାନ ଗଞ୍ଜି ମୂର୍ତ୍ତି ସବୁ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡ କରିସାରି, ପରଦିନ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପୂର୍ବରୁ କୋଣାର୍କ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଆସିବେ । ତାଙ୍କ ଘରସାରା ମରବରେ କମ୍ପିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତେଣେ, ପରଦିନ ସକାଳେ, ପ୍ରତିଦିନ ପରି ମଧୁ ଥାଳୀରେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଚନ୍ଦନ ଧରି, କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ାରେ ପହଞ୍ଚି, ନିଜ ଆଖିକୁ ନିଜେ ବନ୍ଦାସ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଦେଖିଲା, ମନ୍ଦିରର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଅସ୍ଥାନରୁ ଚାଲିଯାଇଛି ।

ମଧୁ ରତ୍ନସ୍ୟ କିନ୍ତୁ ବୁଝିପାରିଲ ନାହିଁ । ମାଳତୀଙ୍କୁ ପରି
 କୋମଳା ଅବଳା ସେ ସେଡ଼େ ବଡ଼ ପଥର ଟେକି ନେଇଥିବ,
 ତାକୁ ନିତାନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ ବୋଧ ହେଲା; ତେଣୁ ସେ ଏଣେତେଣେ
 ଖୋଜି ବୁଲିଲା । ଶେଷରେ ବେଢ଼ା ବାହାରେ ଯାଇ ସେ ଦେଖିଲା
 ମୂର୍ତ୍ତିର ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ କୌଣସିଠାରେ ନାହିଁ; କେବଳ ବାଲିରେ
 ଗୋଟାଏ ମନୁଷ୍ୟ ପାଦ ଡବ୍ ତଳକୁ ପଶି ପଶି ଯାଇଛି । ସେ ସେହି
 ଚନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ାକ, ପୋଲିସ ଚୋର ଧରିବାକୁ ଗଲା ପରି, ଅନୁସରଣ
 କରି କରି ବୁଲିଲା । ବୁଲି ବୁଲି ଯାଇ, ସେ ଯେତେବେଳେ
 ଚନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ା କଳରେ ପହଞ୍ଚିଲା, ଦେଖିଲା, ମୂର୍ତ୍ତିଟି ସତେ ଅବା ଅଳ୍ପ
 ଦୂରରେ ପାଣିରେ ଭସୁଛି । ତା ବସୁପୁର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ ।
 ନଦୀରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ କୁମ୍ଭୀର; କିନ୍ତୁ ତାର ଭାବ ଚନ୍ଦ୍ର ଉପାୟ ଗୁରୁ
 କରିବାକୁ ଅବସର ନାହିଁ । ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବଳମ୍ବ ନ କରି, ପାଣି
 ଭିତରେ ପଶିଯାଇ, ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ନିମେ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ତା ପକ୍ଷେ
 ପାଖେଇ ଆସିଲା । ତାକୁ ଯେତେବେଳେ ବୁଲେ ପାଣି ହେଲା, ମୂର୍ତ୍ତି
 ତଳେ ସେ ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା । ସେହି ମୁଣ୍ଡ
 ମଧୁରୁ ସେ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ଶୁଣିଲା, “ସୁବକ, ତୁମର କାମ ଏଠେଇ
 ନାହିଁ । କଳାପାହାଡ଼ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପହଞ୍ଚି ଧାଇଁ । ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ,
 ତୁମ ବାପ ଅଜାଙ୍କର ସାତ ପୁତ୍ରପୁତ୍ର ଏ ସବୁ ମହା ମହା ଜାତି ଭାଙ୍ଗି
 ତଳେ ଶୁଆଇଦେବ । ଯାଅ, ଖବରଟା ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଗ୍ରସ୍ତ
 କରିପକାଅ । ଭାଇ ବନ୍ଧୁ ବରଦରକୁ ଧରି ସବୁ ଜଗି ରଖ । ଚଞ୍ଚଳ
 ଯାଅ, ମୋ ମିନତି ଶୁନ ।”

ମଧୁ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲା; କିନ୍ତୁ ସେ କ୍ଷେପରେ କଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-
 ବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବା ନିମନ୍ତେ ଅବକାଶ ନ ଥିଲା । ଅତଏବ
 ଦେହର ସମସ୍ତ ବଳ ପାଟିକୁ ଟାଣିଆଣି, ସେ କହିଲା, “ମାଳତୀ,

ତେଣିକି ଅତଳ ଗଣ୍ଡ, ଆଉ ଭେଳା ଭେଳା କୁମ୍ଭୀର । ଆଉ
 ଯାଅନାହିଁ; ଠିଆ ହୁଅ, ଠିଆ ହୁଅ । ମୁଁ ତୁମ ମୂର୍ତ୍ତିଟିକି ରକ୍ଷା
 କରିବି, ତୁମେ ବି ବଞ୍ଚିବ । ଏ କାମ ସାରି, ମୁଁ ତୁମ ଆଦେଶ
 ପାଳିବି” କହି, ମଧୁ ଆହୁରି ଅଗ୍ରସର ହେଲା; ତେଣୁ ଶୁଣାଗଲା,
 “ଦେଶ, ବିଳମ୍ବ ହେଉଯିବଟି । ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ କ୍ଷମେ ହେଲା
 କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଜନେ କଲର ପୂଜାରୁମ୍ଭା । ମୁଁ ତୁମ
 ଦେଶର ଶତ୍ରୁ ନୁହେଁ । ମୁଁ ମୁସଲମାନ ନୁହେଁ, ମୁଁ ଅବଲ ନୁହେଁ,
 ମୁଁ ଭଲ, ମୁଁ କଲର ପ୍ରେମିକ । ମୁଁ ଆସିଥିଲି ଗୋଇନ୍ଦାର କନ୍ୟା
 ହେଲା, ତୁମ ଦେଶର କଲ ଦେଖିବାକୁ; ମାତ୍ର ଏ ଦେଶରେ ପଥର
 ଦେହ ଭିତରେ ଯେ ହୃଦୟ ଅଛି, ପରଶମନି ପରି ତାହା ମୋତେ
 ଏକାବେଲେକେ ବଦଲେଇ ଦେଇଛି । ମୋ ଲୁହାର ପ୍ରାଣକୁ
 ସୁନାରେ ପରିନତ କରିଛି । ମୁଁ ମୋ ଉପାସ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା
 କରିବି; ମୁଁ ଏକା ଯଥେଷ୍ଟ । ସେ ମତେ ବାଟ ବତେଇଦେବେ ।
 ତୁମେ ଦେଶର ଶତ ଶତ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଦେବତାକୁ ରକ୍ଷା କର,
 ଯାଅ ।”

ସୁନାଉଥିବା ମଧୁ ଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କରି କହିଲା, “ମାଳତୀ, ମୂର୍ତ୍ତି
 ପାଣି ତଳୁ ପୁଣି ମିଳିବ; ମାତ୍ର ତୁମେ ଆଉ ମାଳତୀରୂପରେ ମିଳିବ
 ନାହିଁ । ଆଉ ପାଦେ ଦୁଃଖନାହିଁ, ଠିଆ ହୁଅ ।” କଥାଗୁଡ଼ାକ
 ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ବକ୍ଷରେ ଅବଶ୍ୟ ଲହରୀ ଖେଳାଇ ଦେଲା; କିନ୍ତୁ ମାଳତୀ
 କାନରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ତଥାପି ମଧୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲା, କିନ୍ତୁ
 କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପରେ ଦେଖିଲା ଯେ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଆଉ ଦିଶୁନାହିଁ । ସେ
 ପହଁରି ପହଁରି ଗଲା; ପାଦରେ ଅଣ୍ଟାଳି ଖୋଜିଲା; ନିଃଶ୍ୱାସ ରୋଧ
 ପାଣି ତଳେ ବୁଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତେ ଘାରିଦେଲା; କିନ୍ତୁ ପଥରର ବିଗ୍ରହ ବା
 ମାଳତୀର ଦେହ, କୌଣସିଟି ତା ହାତ ଗୋଡ଼ରେ ବାଜିଲା ନାହିଁ ।

ଆଉ କାଳକ୍ଷେପ କରିବାର ଫୁରସତ ନ ଥିଲା । ମାଳତୀର ଶେଷ କଥା ପଦକ ଘଣ୍ଟା ଶବ୍ଦ ପରି ତା କାନରେ ପିଟିହେଉଛି । ସେ ଅନୁଭବ କଲା ଯେ ତାକୁ ଯେପରି କେନ୍ଦ୍ର ଯାଅ ଯାଅ କହି ପାଣିଭିତରୁ କଳକୁ ପେଲି ଲାଗିଛି । ମଧୁ ସେଠାରୁ ଲେଉଟି, କଳାପାହାଡ଼ ଆସିଥିବା ସମ୍ଭାବ ଚାରିଆଡ଼େ ରଟାଇଦେଲା । ବିପଦ ଆମଦବେଳେ, ମହୁଘରରୁ ବାହାରି, ମହୁମାଛପଲ ଭଣ ଭଣ ଗର୍ଜନରେ ବୁଲିଲା ପରି ଚାରିପଟେ ନଗରର ଦଶ ସହସ୍ର ଯୁବକ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ଅଭିମୁଖରେ ଧାଇଁଲେ । ସେତେବେଳକୁ କଳାପାହାଡ଼ଙ୍କ ମୁଣ୍ଡମେସୁ ଆଗୁଆ ସୈନ୍ୟ ବଡ଼ଦେଉଳ ଉପରେ ଚଢ଼ି, ଶିଖରୁ କଳସଟି ଗ୍ରହଣଲେ । ମନ୍ଦିର ଧୂଳିସାତ କରିବା ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସେତକରେ ଚରିତାର୍ଥ ହୋଇ ରହିଲା । କଳାପାହାଡ଼ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଖସି ପଳାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ପଛରେ ଆସୁଥିଲେ ସେ ସମ୍ଭାବ ପାଇ, ପଞ୍ଜପାଳ ପଲ ପରି ବାଟରୁ ଫେରି ଚାଲିଗଲେ ।

ଶତ୍ରୁଦ୍ଵାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ଯୋଦ୍ଧା ଶତ୍ରୁକୁ ପରାସ୍ତ କରି ଯେତେବେଳେ ବିଜୟ ଗୌରବରେ ଠିଆ ହୁଏ, ଯୁଦ୍ଧରେ ନିଜର ଘଟିଥିବା କ୍ଷତିକୁ ସେ ଫୁଟିକରେ ଉଡ଼ାଇଦେବାକୁ ବସେ । ମୁସଲମାନ-ସେନା ହାରି ପଳାଇବା ପରେ, କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ନିଜର କ୍ଷତିରେ କାତର ନ ହୋଇ, ଉଲ୍ଲସିତ ପ୍ରାଣରେ ପୂର୍ବପରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା । ଚାରିପଟେ ନଗରର ଦଶ ସହସ୍ର ଯୁବକ ନିଃଶ୍ଵାସ ମାଇଲେ ।

କିନ୍ତୁ ନିଃଶ୍ଵାସ ମାରି ପାରିଲା ନାହିଁ ମଧୁ । ତା ଆଗରେ ଗୋଟାଏ ବରାଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପଡ଼ିରହିଛି । ସେ ଦୁଇ ଶହ ସବଳ ସାହସୀ

ଯୁବକଙ୍କୁ ଏକସ କରି କହିଲା, “ଭାଇମାନେ, ଜାଣ ତ ଆଗୁଆ ହେଇ ବାହାରିବାରେ ଗୁରୁଦାୟିତ୍ବ ରହିଛି ? ତୁମେ କେତେ ଜଣ ଆମ ଏ ନଗରର ଆଗୁଆ ସେନ୍ୟ; ତେଣୁ ତୁମକୁ ଆଉ ଏକ ମସ୍ତକଡ଼ କାମ କରିବାକୁ ହେବ ?

“କେତେବେଳେ ?”

“ଏଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ, ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବିଶ୍ରାମ ନ କରି । କ’ଣ ପାରିବ ତ ? ସାହସ ପାଉଛି ?”

“କି କାମ ଜାଣିଲେ ସିନା କହିବୁ ।”

“ଏଇ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଦେଖ, ତ ? ଯାକୁ ଶୁଖେଇ ତଳୁ ଏକ ରହ ବାହାର କରିବାକୁ ହେବ; ଯେପରି ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନରୁ ବାହାରିଥିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ! ପାରିବ ?”

ଆଶ୍ଚିନ ପଶନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଦୁଇକୂଳ ଧରି ଉଜାଣି ଚାଲିଥିଲା । ମାତ୍ର ସ୍ରୋତର ବେଗରୁ ବୁଝାଯାଉଥିଲା ଯେ ଭଟ୍ଟା ପଡ଼ିବାକୁ ଆଉ ବେଶି ବଳମ୍ବ ନାହିଁ । ଭଟ୍ଟା ବେଳର ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଓ ଜୁଆର ବେଳର ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଏକ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନୁହେଁ; ଦୁହେଁ ଦୁଇଟା ଜନିତ । ମଧୁ ସକାଳେ ଭଟ୍ଟା ସମୟ ଦେଖି ଯାଇଥିଲା, ଏତେ-ବେଳକୁ ଆଉ ସେ ନଘା ନାହିଁ; ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ଶହ ହାତରୁ ବଢ଼ି ଓସାରଟା ହଜାର ହାତ ହୋଇଛି । ଅଗଣିତ କୁମ୍ଭୀର ମଗର ସମୁଦ୍ରରୁ ଚାଲିଆସି ଖେଳି ପଡ଼ିବି ମଗର ହେଉଛନ୍ତି । ପ୍ରକାଶ୍ଟ ବାଲି ଅତଡ଼ାମାନ ଖସି ସମଗ୍ର ନଘାଟାକୁ ଚହଲାଇ ଦେଉଛି । ଦୁଇ ଚାରିଟା ନୌକା, ଚୁଣରୁ ଖସିଯାଇ, ଜନସମାଜରେ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଟଳମଳ ହୋଇ ଛୁଟିଛନ୍ତି । ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଉପରେ ଥରେ ଆଖିବୁଲାଇ ମଧୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଯୁବକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ କହିଲା, “ନ ପାରିବା ? ଦଣ୍ଡେ ଅଧେ ସତାର କରି-

ଯାଅ, ଜୁଆରଟା ଗୁଡ଼ୁ ।” ଅନ୍ୟମାନେ ତାର ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲେ, “ତୁ ନ ଯା ଦାମ, ଆମର ଏଇ ପାଣିକ ଡର ?”

ତଥାପି ଜୁଆର ଗୁଡ଼ିକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରାଇଲା । ସୋଳପଣ ନଦୀ କେତେକ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ତିନି ପଣକୁ ଆସିଗଲା । ଦୁଇଗହ ଯୁବକ, ଅନ୍ଧାଭଡ଼ି, ପାଣି ଛୁଟିକା ମୁଣ୍ଡରେ ମାରି ନଦୀରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ; ସତେ ଯେପରି ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ବରାଟ ପୋଷା ଗୋଳ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଶରତରତ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାର ପାଣି ସଫା ହୋଇ ନ ଥିଲା, ଆନ୍ଧର ଗୋଳିଆ ରହିଥିଲା; ତେଣୁ ଖୋଜାଳ-ମାନଙ୍କ କାମ ସହଜ ବୋଧ ହେଲା ନାହିଁ । ତା’ ପରେ ପୁଣି, ସେମାନେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଗୋଳିପାଣିକୁ ଆନ୍ଧର ଗୋଳ କରି ପକାଇଲେ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବୁଡ଼ିଲେ, ପହଁରିଲେ, ଅଣ୍ଟାଲିଲେ । ଆଦ୍ୟ ଅପରାହଣର ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ନିକଟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତଥାପି କାମ ଅଧାରେ ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ କାହାର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ-ଆସିଲା, ମଧୁ କହିଲା, “ଏ କାମ ରାତିରେ ତ ହବ ନାହିଁ । କାଲି ସକାଳୁ ଆସିବା । ଏବେ ଚାଲ ସମସ୍ତେ ବାହାରିଯିବା ।”

ପରଦିନ ସକାଳୁ ପୁଣି ଏକ ଜୁଆର ଆସି ଗୁଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ପୁଣି ଖୋଜା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, “ଶବ ପାଣିରେ ଏତେ ସମୟ ବୁଡ଼ି ରହନ୍ତା ନାହିଁ । ସେ ଭାସିବାର ଭାସିବ; ମାତ୍ର ଉଠାବେଳେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଚାଲିଯାଇଛି କିମ୍ବା କୁନ୍ଦୀର ଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ିଛି । ତେଣୁ ଆଉ ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ଖୋଜିଲେ ଫଳ କଣ ? ଡକା ଧରି ସମୁଦ୍ରକୁ ଚାଲେ ହେବ । ତେବେ, ଯଦି

କୁନ୍ଦୀର ଧରିଥିବ ଅଲଗା କଥା । ସେ ତ ମଧ୍ୟ ପାଣି ଭିତରେ ଖାଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ଉପରକୁ ନିଶ୍ଚୟ ବାହାରିବ ।”

ଖୋଜା ଛାଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ, ଆଉ ଥରଟାଏ ଭଲରୂପେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ଅଣ୍ଟାଳି ଖୋଜିଦେବା କଥା ସ୍ଥିର ହେଲା । ହଠାତ୍ ଜଣକ ହାତରେ ଗୋଟାଏ ଲୁଗାକାନ୍ଦ ବାଜିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ତାକୁ ଟାଣିପାରିଲା ନାହିଁ । ତହୁଁ ଆଉ ଚାରିଜଣ ଯୁବକ ସେଠାରେ ଯାଇ କାମରେ ଲାଗିଗଲେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମିଶି ପ୍ରାୟ ସାତ ହାତ ତଳୁ ଏକ ମସ୍ତ ଶୁଣ୍ଠ ଜନିଷ ଟେକି ଉଠାଇଲେ । ତାହା ଉପରକୁ ଅଣାଯିବାରେ ଦେଖାଗଲା ଯେ, ଯୁବକ ପାଷାଣ ବିଗ୍ରହଟିକୁ କୁଣ୍ଡୁଇଥିବ, ତା’ ପାଟିକ କାନ ଲଗାଇ, ଆଖି ବୁଜି, ନିଜେ ପଥର ପାଲଟି ଯାଇଛି; ସତେ ଯେପରି ଶିଳ୍ପୀ, ଦୁଇଗୋଟି ପାଷାଣମୂର୍ତ୍ତି ପରସ୍ପର ସହିତ ଛଦାଛଦି କରି, ଗଢ଼ି ରଖିଥିଲା ।

— — —

ଦ୍ରବସ୍ତୁ

ଶ୍ରୀ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ବି. ଏ.

[୧୧୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟବ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଶ୍ୱନାଥପୁର ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟିକ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କର ଜନ୍ମ । ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ-ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ ଲେଖକଙ୍କର ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଯମାପୁ ହୋଇଥିଲା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଭକରି ଲେଖକ ବି. ଏ. ପାଶ କରି ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାରେ ମନ ନିୟୋଗ କରିଥିଲେ । ଧାର୍ମିକତା ଉପରେ ଲେଖକଙ୍କର କବିତା, ଗଳ୍ପ, ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରଭୃତି ରଚନା ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ତାଙ୍କର ବହୁମୁଖୀ ରଚନାର ଗୌରବ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରଦାନ କରିଅଛି । ଉପନ୍ୟାସମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାଟିର ମଣିଷ, ଲୁହାର ମଣିଷ, ଆଜିର ମଣିଷ, ମୁକ୍ତାଗଡ଼ର ସୁଧା, ଅମରଚିତା, ଗଳ୍ପ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାଗରିକା, ରାଣିଫଳ, ଶେଷରଶ୍ମି, ମୋ କଥାଟି ସରିନାହିଁ ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ କୃତି । ମନେନାହିଁ, ଶ୍ରଦ୍ଧାବିକାଶ, କୁଣ୍ଡଳିଏ ଲେଡ଼ା, ଅମର ଶସ୍ତ୍ରୀ, ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ କବିତା ସମ୍ମିଳିତ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ‘ସମାଲୋଚନା’ ଜୀବନା ବିଭାଗରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖକଙ୍କର କୃତିତ୍ୱ ସ୍ପଷ୍ଟ ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ‘ଦ୍ରବସ୍ତୁ’ ଗଳ୍ପଟି ଦୁଇଟି ସହସ୍ରାବ୍ଦୀଙ୍କର ନିର୍ମଳ ବନ୍ଧୁତା, ନିଃସ୍ୱାର୍ଥସର ବନ୍ଧନ ଉପରେ ହିଁ ଆଧାରିତ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ ଉଚ୍ଚ ପଦବୀରେ ଆରୁଢ଼ ହେଲେହେଁ ନିଜର ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଭୁଲିଯିବା

ମନୁଷ୍ୟତା ନୁହେଁ ବରଂ ହୃଦୟର ଉଦାରତାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପବିତ୍ର ଆଦର୍ଶ । ଗଳ୍ପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ‘ହୃଦୟ ବାବୁ’ ଏହିପରି ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ଉଚ୍ଚମନା ପୁରୁଷ । ସେ ବନ୍ଧୁତ୍ବକୁ ପଦ୍ୟା ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନ ଦେଇଥିଲେ ।]

ଆମ କୋଠା ନିକଟରେ ସେ ଭଙ୍ଗାକୋଠା ଖଣ୍ଡି । ତୁନ ଗୁଡ଼ିଆଇ ଭଙ୍ଗା ଇଟାକାନ୍ଥ ସବୁ ଠିଆ ହୋଇଛି । ଯେପରି ଅନେକ ଦଟଣାକୁ ପାସୋରି ନ ପାରି ଆଁ କରି ଉପରକୁ ସେ ଘରଟା ଚାହିଁଛି । ବହୁତ ଭଙ୍ଗା ଦଡ଼ ଇଟା ସାଜ ସୁଜା ହୋଇ ଏଣେ ତେଣେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଘରଭିତରେ ଅନାବନା ଗଛଗୁଡ଼ାଏ । ଘରଟାକୁ ଦେଖିବାରେ ମୁଁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ତାହା ବିଷୟରେ କଦବା ଭାବିଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେ ଘରଟିକୁ ଦେଖି ପକାଇଲେ ଆଖି ପତା ଦିଆ ଚିନ୍ତିଥାଏ ।

ଗୁଲ ଗୁଲଆ ମନେ ଅଛି । ବୋଧହୁଏ ମୋତେ ଦଶ କ ଏଗାର ବରଷ—ଏ ଭଙ୍ଗା ଘରଟା ତେତେବେଳେ ଆଡ଼ମ୍ବର-ପୂର୍ଣ୍ଣ । ବିନୋଦବାବୁ ଖୁବ୍ ନାମଜାଦା ଡାକ୍ତର । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ସବୁବେଳେ ଲୋକଙ୍କର ତଳ ପ୍ରତଳ । ଘରେ ଟଙ୍କା ପଇସାର ଅଭାବ ନାହିଁ । ଚାକର ବାକର ଚାରି କ ପାଞ୍ଚ, ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ ହୃଦୟ । ହୃଦୟ ମୋର ସାଥୀ, ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ବିନୋଦବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଏଁ, ହୃଦୟ ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳିବାକୁ । ବିନୋଦବାବୁ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ସୁଖ ପା’ନ୍ତି । ହୃଦୟ ଆଉ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକ ସାଙ୍ଗରେ ଶିଆପିଆ ଶୁଆବସା କରିଛୁ । ମୁଁ ତା ବୋଉକୁ ବୋଉ ବୋଲି ଡାକେ । ସେ ମୋ ବୋଉକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଡାକେ । ଗୋଟିଏ ପୁଅ ବୋଲି ବାପମାଆ ବଡ଼ ସେଇନ୍ତା

କରିଥାନ୍ତି; ତାକୁ । ତେଣୁ ପିଲାଦିନୁ ସେ ବଡ଼ ଏକକଦିଆ—ଯାହା ବୁଝିଥିବ ସେଇଆ । ମୋଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଅସ୍ତ୍ରଟା ଅନେକ ଥର ପ୍ରୟୋଗ କରି ସେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ସେହି ଚମ୍ପାଗଛଟି ତାଙ୍କ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଅଛି; କିନ୍ତୁ ତା ମୂଳରେ ସେ ପଥରଗୁଦନଟି ଆଉ ନାହିଁ । ସେହି ପିଣ୍ଡି ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଶାପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଜହ୍ନପକ୍ଷ ରାତିରେ କେତେ ଲୁଚକାଳ ଖେଳିବୁଁ । ଆମେ ଦୁହେଁ ହୋଇଥାଉଁ ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ ମୁରବୀ । ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଖାତିର କରନ୍ତି ବୋଲି କେହି ପିଲା ଖେଳରେ କିଛି ଗୋଳମାଳ ଘଟାଇଲେ ଉଚିତ ବିଚାର କରି ତାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ । ଆମେ ଦୁହେଁ ଥିଲୁ ବିରୁଦ୍ଧକ ।

ପାଠପଢ଼ାରେ ହୃଦୟ ମତେ ସବୁ ବିଷୟରେ ବଳିଯାଏ । ସେହି ଅଭିମାନରେ ମୁଁ କୌଣସିଆଡ଼ୁ ତା' ସଙ୍ଗେ ଗୋଟାଏ କଲି ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ । ପୁଣି ସୁବିଧା ଦେଖିଲେ ତା' ଉପରେ କିଛି ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟମ ବସାଇ ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଛୁଡ଼େ ନାହିଁ । ମାତ୍ର କେବେ-ହେଲେ ମୋତେ ଓଲଟି ମାରିବାର ତ ମନେ ପଡ଼ୁନି । ମୋର ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତତାରେ ତା' ଗାଲ କମିତ ଲଲ ପଡ଼ିଗଲା ଓ ଆଖିରୁ ଅପ୍ଥପ୍ଥ ପାଣି ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା, ସେ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଜି ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଯାଉଛି । ପୁଣି ନାଚି ଯାଉଛି ସେତିକିବେଳେ ତା ମୁହଁର ହସ । କେଡ଼େ ତୋର ସେ ହସ । ତା' ସଙ୍ଗେ ପୁଣି ମୁକ୍ତା ପରି ଲୁହ ଯେମିତି ମେଘ ବରଷୁଛି, ଖରା ମାରୁଛି ।

ମୋତେ ଚିଡ଼ାଇ ମୋଠାରୁ ଗାଲ ଶୁଣିବା, ମାଡ଼ ଖାଇବାରେ ଯେମିତି ତାର ଭାରି ଝୁସି; ମାତ୍ର ସେ କଲର ଅର୍ଥ କିଛି ନୁହେଁ ।

ଦିନେ କି ଦି ଦିନ ତା' ସଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନ କଲେ ମୋ ମନଟା
ଦାଣ୍ଡି ହୁଏ । ଦିନ ରାତି ଆଉ କିଛି ଭାବନା ମୁଣ୍ଡରେ ପଶେ ନ ।
ସେ ବି କେତେଥର ଆଗ କଥା କହି ପକାଏ । ତା' ସଙ୍ଗରେ ଦୁଇ
ଦିନରୁ ବେଶି ରୁଷାରୁଷି ହୋଇଛି ବୋଲି ମୋର ମନେ ହେଉ
ନାହିଁ । ଏମିତି ଦିନେ ଅଧେ କଥା ନ କହିଲ ପରେ କେବେ ସେ
ମୋ ଆଖି ବୁଜି ଦେଇ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଧରି ପକାଏ । ମୁଁ କେବେ
'ଏଇ କଥା କୁହାଇବି' କହି ପଛରୁ ତା'ର ଚପଟାଢାତ କରେ ।

ସେ ଦିନ ମୋର ଜନ୍ମଦିନ । ହୃଦୟକୁ ଆମ ଘରକୁ
ଡାକିଥାଏ । ଆମ ଘରେ ଆଜି ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସବ
—ବଡ଼ପୁଅର ଜନ୍ମଦିନ । ମୋ ଦେଖାନ୍ତରେ ଆମ ଘରର ଏମିତି
କିଛି ପୁଣ୍ୟ ପବ୍ ହୋଇନାହିଁ, ଯେଉଁଦିନ ହୃଦୟ ମୁଁ ଏକାଠି ବସି
ଖାଇନାହୁଁ । ଆଉ ସବୁ ଦିନେ ଦି' ଘଣ୍ଟା ଆଗରୁ ଆସି ସେ
ବସିଥିବ । ଆଜି କାହିଁକି ଆସିନାହିଁ ! ହୃଦୟକୁ ଡାକିବାକୁ ଗଲି ।
ଦାଣ୍ଡରୁ ବାହାର ପଡ଼ି ଶୁଣେ, ତାଙ୍କ ଘରେ କାନ୍ଦଣା । ଏ କ'ଣ
—ବିନୋଦବାବୁ ଚାଲିଗଲେ ! ତଟସ୍ଥ ହୋଇଗଲି—ଭାବିଥିଲି,
ଡାକ୍ତରମାନେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପରି ମରନ୍ତି ନାହିଁ; ମାତ୍ର ସେ
ଶେରରେ ପଡ଼ି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ମନ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲୁ
ହୃଦୟକୁ ଦେଖିବାପାଇଁ । ତାଙ୍କ ଘରଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ି ଯିବା-
ବେଳକୁ ହଠାତ୍ କିଏ ପଛଆଡ଼ୁ ଟାଣି ଧରିଲା, ଭାବିଲି, ହୃଦୟ;
କିନ୍ତୁ ଫେରି ଦେଖିଲି, ବୋଉ । ଘରକୁ ଚାଲି କହି ବୋଉ ମତେ
ଓଟାରି ନେଇଗଲା । ଘରକୁ ନେଇ ସେ ମୋତେ ଖାଇବାକୁ ଜଗର
କଲା । ହୃଦୟ କ'ଣ କରୁଥିବ ଭାବି ଭାବି ମୋତେ ସେ ସବୁ କ୍ଷୀଣ
ପିଠା ରୁଟିଲା ନାହିଁ । ଆଜିର ଏ ଉତ୍ସବ ଦିନରେ ମୋ ନିକଟରେ
ଜଣକର ଥାନ ଖାଲି ପଡ଼ିଲା । କେତେ ଅନୁନୟ ବିନୟ କରି

ବୋଉଠାରୁ ମୁକ୍ତି ଲଭିଲି; କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନ ଆଉ କାହିଁ ଯିବାକୁ ସେ ମୋତେ ଗୁଡ଼ଲ ନାହିଁ ।

ଆଉ ଦିନ ଦୁଇଟି ଆମ ଘରକୁ ଆସିଲା । ତା'ର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହେଲି । ସେହି ମଧ୍ୟର ଶାନ୍ତ ମୁଣି, ସେହିପରି ଧୀର ! ଗତ ଦିନର ସବୁ କଥା କହିଲି । ତା'ର ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ମୋ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଆସିଲା ଶୁଣି ସେ କହିଲା, “ସ୍କୁଲରେ ଏହିପରି ସଫଳ ଶିକ୍ଷିତ ପରା ?” ମୁଁ ଚକିତ ହୋଇ ପଚାରିଲି, “ସେ କାହିଁଛନ୍ତି କି ନା ।” ପିଲାଦିନର କୌତୂହଳ ମୋ ମନକୁ ଧକ୍କା ମରୁଥାଏ । ସେ ଉତ୍ତର କଲା, “ଏଥିରେ କାହିଁକାର କଥା କ'ଣ ଅଛି ?” ଅବକଳ ସତ ! ମୁଁ ଘରେ ପଚାରି ବୁଝିଲି ।

ବିନୋଦବାବୁଙ୍କର କିଛି ଟଙ୍କା ରଖା ଥାଏ । ଦୁଇପୁର ମା' ଜିଜ୍ଞା ଆଉ କେହି ଅଭିଭାବକ ନ ଥାନ୍ତି । ଏ ସୁଯୋଗରେ ମହା-ଜନମାନେ ତାଙ୍କର ସର୍ବସ୍ୱ ନେଇ ବିନୋଦବାବୁଙ୍କର ପରିବାରଟିକୁ ଦାଣ୍ଡର ଭାଗ୍ୟ କରିଦେଲେ । ଦୁଇପୁର ମାମୁ ଧନୀ, ମା ପୁଅ ଡାକ୍ତର ଘରକୁ ଯିବାଲାଗି ସ୍ଥିର କଲେ ।

ମୋତେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଓ ବୋଉକୁ ନମସ୍କାର କରି ଦୁଇପୁର ଯେଉଁଦିନ ବିଦାୟ ନେଲା, ତା' ଓଠର ସେଇ କରୁଣ ହସଟିକ ଆକିସୁଦ୍ଧା ମୋ ଚିତ୍ତରେ ଗୋଟାଏ ଥାନ ଦଖଲ କରି ବସିଛି । କେତେ ଦିନ ଦୁଇପୁର ଘରକୁ ଚାହିଁ ପକାଇଲେ ମୋତେ କାନ୍ଦ ମାଡ଼େ । ତା' ପଡ଼ାଘର ଝରକା ଆଉ ଦିନକ ପାଇଁ ଫିଟିଲା ନାହିଁ ଏବଂ ଟେବୁଲ ନିକଟରେ ବସି ତାକୁ ପଢ଼ୁଥିବାର ମୁଁ କେବେ ଆଉ ଦେଖିଲି ନାହିଁ ।

ଦୁଇ ବୁଦ୍ଧି ଦିନ ପରେ ତା' ପାଖରୁ ଚିଠି ଆସିଲା; ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତର ଦେଲି । ଏହିପରି କେତେ ଦିନର ପତ୍ର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ

ପରେ ବନ୍ଧୁତାର ଡୋର ହୁଗୁଳା ହୋଇ ଆସିଲା । ଆଉ ଏବେ ପକ ନାହିଁ କିମ୍ବା ହୃଦୟ କଥା ମୋର ଦେବାତ୍ ମନେ ହୁଏ ।

ସେଦିନ କାଠଯୋଡ଼ି କଲରେ ବୁଲୁଥିଲା । ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ହୃଦୟ କାହୁଁ ଆସି ମୋତେ ଧରିନେଲା । ଆରେ ହୃଦୟ ! କେତେ ଦାନ ସାନ ବେଶ ସତେ ତାର ! ତା' ଚେହେରା ଦେଖି ଅନ୍ତର ମୋର ଫାଟି ପଡ଼ିଲା । ପିନ୍ଧିଲା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡି ଚାରି ଛ'ଠା ସିଲାଇକର । ଚାନ୍ଦର ଖଣ୍ଡିର ଧଡ଼ି ଏବଂ ମୁହଁ ଛୁଡ଼ି ଯାଇଛି । ଚାନ୍ଦ ଚାନ୍ଦର ମଧ୍ୟରେ ବୈଶାଖର ଶୁକ୍ଳ ନଦୀପରି ଦେହଟାର ଅବଶେଷ ମାତ୍ର ଅଛି ।

ଏହାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ କୌତୁହଳ ମୋର ହେଲା । ଏ ପାଖେ ସେ ପାଖେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଚାହିଁ ସେ କହିଲା, 'ତୁ କି ସେଇତା ପଚାରିଲୁ ? ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତ କେବଳ ତୋତେ ଟିକିଏ ଦେଖିବା; ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ମୁଁ କ'ଣ ତୋ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲି ? ମୁଁ ତାକୁ ଆମ ଘରେ ରହି ପଡ଼ିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲି । ହୃଦୟକୁ ପାଇଥିଲେ ବୋଉ ଯାଆଁଲା ପୁଅପରି ଆମ ଦୁହିଙ୍କୁ ଦେଖି ଥାଆନ୍ତେ; ମାତ୍ର ପିଲାଦିନର ସେ ଏକବାଗିଆ ସ୍ୱଭାବ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ । ମୁଁ ଅଳ୍ପ ହସି କହିଲି, 'ହୃଦୟ ! ପିଲାଦିନର ତୁ ସେହି ଏକବାଗିଆ ସ୍ୱଭାବ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ ?' ଅଭିମାନରେ ତା'ର ମୁହଁଟା ଗୁଣା ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେ ଆପଣା କଥା ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ କଥା ସବୁ ପକାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଏବେ ସେ କି କି ନୂଆ ନୂଆ ବହି ପଢ଼ିଛି । କେତେ ଜାଗା ବୁଲିଲାଣି—ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁରରେ କପରି ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଚାଲି; ଖବରକାଗଜରେ ବାହାରିଥିବା ଦେଶ ବିଦେଶର ନୂଆ ନୂଆ ଖବର କ'ଣ—ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଅସହ-ଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ କପରି ଯୋରସୋରରେ ଚାଲିଲାଣି ଇତ୍ୟାଦି,

ଇତ୍ୟାଦି । ମଝିରେ ମଝିରେ ପୁଣି ତା'ର ସେଇ ଅତି ଜଣା ଶୁଣା ହସର ଡେଉଁ; ତୁମା ହୋଇ ଶୁଣିବା ଛଡ଼ା ମୋର ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ନ ଥାଏ । କଥାକ୍ଷଣରେ ମୁଁ ଭସିଗଲଭଳି ଅନୁଭବ କରେ; ମୋ ମୁହଁକୁ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି କଥା ପଇଟେ ନାହିଁ । ସେମିତି ସେଦିନ କାହୁଁ ଗୋଟାଏ ଝଡ଼ ପରି ଆସି ଗପର ସୁଅ ଛୁଟାଇ ଦେଇ ସେ ପୁଣି ଝଡ଼ପରି ଚାଲିଗଲା । ତାକୁ ଆମ ଦରକୁ ଆଣି ଆତିଥ୍ୟ ଦେଖାଇବାର ସାହସ ସୁଦ୍ଧା ମୋର ହେଲ ନାହିଁ । ମୋର କିନ୍ତୁ ରାତି ତମାମ ହୃଦୟ ଭାବନାରେ ନିଦ ଆସିଲା ନାହିଁ । ସେ କେହିଠି ଅଛି, କ'ଣ କରୁଛି, କିଛି ହେଲେ ମୁଁ ଜାଣି ପାରିଲି ନାହିଁ; ଅଥଚ ସେ ମୋର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ମୁଁ ଗର୍ବ କରେ ।

ଏବେ ସେ ସବୁ କଥା ବହୁ ଦୂରରେ ରହିଗଲାଣି, ମୋତେ ବୟସ ଚାଲିଗଲା, ପଲ୍ଲିଚାଲିଗଲା । ଦୋର ଜଞ୍ଜାଳ—ଶିକ୍ଷକତାରେ ସାମାନ୍ୟ ଦରମା । ସବୁବେଳେ ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ନଅଣ୍ଟ । ପୁରାତନ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ବଦଳି ଯେଉଁ ନୂଆ ଲୋକ ଏବେ ହୋଇଛନ୍ତି, ଶୁଣାଯାଏ ଅତି ଉତ୍ତମ ଲୋକ । ନାମ ତାଙ୍କର ହୃଦୟବନ୍ଧୁ । ଏ କ'ଣ ମୋର ସେହି ପିଲାଦିନର ସାଥୀ ହୃଦୟ ? ମନ ଭିତରେ ନାନା ସନ୍ଦେହ ଜନ୍ମିଲା । ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆଜି କ'ଣ ମୋତେ ହୃଦୟ ଚିହ୍ନିବ ? ବଡ଼ ଲୋକ ହୋଇଗଲେ ପିଲାଦିନର ବନ୍ଧୁତାକୁ କିଏ ପଚାରେ ? ଦୁନିଆରେ କେବଳ କୃଷ୍ଣ ସୁଦାମା ତ ଦି'ଜଣ—ଆଉ କାହାନ୍ତି ? ବଡ଼ପାୟାକୁ ଉଠିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତ କେହି ଆଉ ଆଖିରେ ଚାହିଁ ନାହାନ୍ତି । ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଆମ ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ନିଜ ନିଜ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ସେ ଦିନ 'ନ୍ୟୁ ମେମ୍ବର ଅବ୍ ଟିଚିଙ୍ଗ' ଆରମ୍ଭ କରିଥାଉଁ । କ୍ଲାସ୍‌ରେ ଯୁଗ୍ମ ଉପସ୍ଥିତ । ସୁକଟ୍ ଦେଖିବାକୁ ଛାତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଭୁଞ୍ଜାଟାକୁ ବାହାରକୁ ଯିବାର

ଉଦ୍ୟମ କରୁଥାନ୍ତି । ଯାତ ଦେଖିଲାବେଳେ ପିଲାଏ ହଲହ
କଜଳ ଦେଖିଲା ପରି ନୂତନ ପରିପାଟୀରେ ବେଶଭୂଷା ହୋଇ
ଯାଇଥାଉଁ । ମୋ କ୍ଲାସ ସନ୍ନିହିତ ଆଉ ଏକ କ୍ଲାସକୁ ସାହେବ
ପରିଦର୍ଶନ କରୁଥିବାର ଯେବେ ଜାଣିଲି, ଚକ୍ ଖଣ୍ଡେ ଧରି ସୁନ୍ଦର
ହସ୍ତାକ୍ଷରରେ ପୂର୍ବରୁ ଲେଖା ରହିଥିବା ବ୍ଲାକବୋର୍ଡ୍ ନିକଟକୁ ଯାଇ
ବେଶ୍ କଣ୍ଟାକୁ ପରିଷ୍କାର କରି ବୁଝେଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି ।
ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ଚମ୍ପୁଟାଚମ୍ପୁଟି ହୋଇ ମୁହଁ ତଳକୁ କରି ହସିଲେ ।
ବାକ କେତୋଟି ସୁବୋଧ ଗୁପ୍ତ ଦାରୁଭୂତମୁଣ୍ଡର ହୋଇ ଜଳ ଜଳ
ଗୁଣିଥାନ୍ତି ।

ଅବାକ୍ ହୋଇ ଦେଖିଲି ଆମ ସ୍କୁଲର ଦେଉଳାସ୍ତରକ
ସାଙ୍ଗରେ ଲୁଗା ପଞ୍ଜାବୀ ପିନ୍ଧା ଗୋଟିଏ ବାବୁ ! ଏଇ ତେବେ ଆମ
ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର । ହୁଦୟ ! ହୁଦୟ ! ଦେଶକାଳ ପାସୋର ସେ
ମୋତେ ପୂର୍ବପରି କୁଣ୍ଡେଇ ପକାଇଲା; ତା ଅଧର କୋଣର ହସଟି
ସେହିପରି ଲାଗି ରହିଛି । ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ଏ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ
ଅଭିନୟରେ ଦେଉଳାସ୍ତର ଓ ଗୁପ୍ତମାନେ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଗୁଣିଥାନ୍ତି ।
ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ସଙ୍କୋଚ ବୋଧ କଲି ।

ନିର୍ଦ୍ଦିକାର ଭାବରେ ହୁଦୟ ସେଇଠି ବସାଣି ବସିଲା, ତାହାର
ନିଜ ଜୀବନର କାହାଣୀ ଏବଂ ମୋ ସହିତ ବାଲ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ, କପରି
ନିଃସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ରୋଷେଇ କରି, ପାଠ ପଢ଼ି ଶେଷରେ
ଏତେଦୂର ହୋଇଛି ।

ମାସୀ-ମା

ଲେଖକ—ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ରଞ୍ଜନଶୌର ରାୟ ଏମ୍. ଏ.

(୧୯୧୪ ମସିହାରେ ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଛତାବର ଗ୍ରାମରେ
ଲେଖକଙ୍କର ଜନ୍ମ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବା ପରେ
ଲେଖକ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରେ ଅଧ୍ୟାପକସ୍ୱରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ । ତରୁଣାବସ୍ଥାରୁ
ଲେଖକ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାମାନଙ୍କରେ
ଧାରାବାହିକ ରୂପରେ ପ୍ରଥମେ ଗଳ୍ପ, ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରଭୃତି ଉଚ୍ଚକୋଟୀର
ରଚନା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଲେଖକ ଜଣେ
ପିତୃହସ୍ତ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଗଳ୍ପଲେଖକ । ସ୍ୱପ୍ନାର ଗୌରବ, ସ୍ୱପ୍ନର ଗାନ୍ଧୀର୍ଥ
ତାଙ୍କ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପର ବିଶେଷତ୍ୱ । ଲେଖକଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ମାଲିନ୍ଦ୍ରସ୍ତ୍ରୀ, ବିକଳ ଶତଦଳ, ଜୟନ୍ତୀ, ବନ
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, ଅଶୋକ ଚନ୍ଦ୍ର, ଜୟଶଙ୍କର, ଗୋଖିତ କାବ୍ୟ, ମନର ମୁଣ୍ଡଳ,
ପ୍ରଭୃତି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ କୃତି ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ‘ମାସୀ-ମା’ ଲେଖକଙ୍କର ଏକ ଆଦୃତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପ ।
ଗଳ୍ପଟିରେ ଏକ ସେବାସ୍ୱାଚୀନ୍ୟ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀର ଜୀବନର ଏକ ପୃଷ୍ଠା
ଆବ୍ରହ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଛି । ସ୍ୱପ୍ନର ବିଳାପ, ସ୍ୱପ୍ନର ଆଭିଜାତ୍ୟ ଗଳ୍ପଟିକୁ
ସରସ ଓ ଚିତ୍ତକର୍ଷକ କରିଛି । ତ୍ୟାଗପୂର୍ବ ଜୀବନର ମନପ୍ରାପ୍ତିକ
ବିଶ୍ଳେଷଣ ଏହି ଗଳ୍ପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ।)

ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଛୁଟିଭାବରେ ଗୀତିକାର ପ୍ରଶଂସା ମୁଁ କରେ ବେଶି । ସାଧାରଣ ନାଗରିକ ଭାବରେ ଝିଅଟିକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିବାରେ ମୋର ଆସୁରୀ ନାହିଁ—ତା ପୁଣି ଓଡ଼ିଶାରେ ବାୟୁ-ମଣ୍ଡଳରେ ଯେଉଁଠି ଅକ୍ଷତ ସ୍ଥାନରେ କ୍ଷତ ଆଶ୍ରେପ କରିବାକୁ ଜନତା ଶତଜନ୍ତୁ ହୋଇ ଉଠେ, କିନ୍ତୁ ଗୀତିକାର ଟିଉସନ୍ ମାଷ୍ଟର ପଦସାରେ ତା'ର ବୁଦ୍ଧି ଓ ମେଧା ପାଇଁ ତାକୁ ମୁଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲି ।

ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ଅଶୋକବାବୁଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ଓ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଦାସତ୍ବ କରିବା ଗୀତିକାର ପାଠ ପଢ଼ାରେ ଉତ୍ସାହ ଓ ମନୋନବେଶର ପ୍ରଶଂସାରୁ ହିଁ ଉତ୍ପତ୍ତି ଥିଲା । ଅଶୋକବାବୁ ତିଳେମାସ ବିଚଳିତ ନ ହୋଇ ମତେ ତାକୁ ସମର୍ପଣ କଲେ ଛୁଟି ଭୂମିକାରେ ।

ମୁଁ ହେଲି ଗୀତିକାର ଟିଉସନ୍ ମାଷ୍ଟର । ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୁଁ ଅପରାଜେୟ ନୁହେଁ; ତଥାପି ମଣିଷ ପ୍ରତି ମଣିଷ ରାସ୍ତାମତି, ସମାଜମତି, ଅର୍ଥମତି, ବହୁବିଧ ମତିରେ ଯେତେବେଳେ ଅମତି କରି ବିଶ୍ବାସଭ୍ରମ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ କେତୋଟି ଝିଅକୁ କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ନ କରାଇ ଏ ପାବର ମୁଁ ଯେ, ଟିଉସନ୍ କରି ଆସୁଛି, ତା ଏକପ୍ରକାର ଅନ୍ତଃସ୍ବର ତଥା ବହୁଃ-ସ୍ବରରେ ସମର୍ଥନ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ଏହି ସମର୍ଥନ ଯୋରରେ ଯେ କୌଣସି ଝିଅ ପାଇଁ ଭୁରନ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ମୋ ଉପରେ ସୁନାକଳସ ତଳା ଯାଇଥାଏ ।

କଳସ ସିନା ସୁନା ତିଆରି, ବାରି କିନ୍ତୁ ମାମୁଲି ଧରଣର । ବେକାର-ସମସ୍ୟା କେତେକାଂଶରେ ଏଇ ଟିଉସନ୍‌ଶିର ସମାଧାନ କରିଛି ସତ; କିନ୍ତୁ ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ କାଚ ବା ଘିଅମାଠିଆ ଭଳି ଝିଅକୁ ଟିଉସନ୍ କରି ଛନ୍ଦସାନ ଜୀବନରେ ମଧୁହନ୍ଦାର

ସନ୍ତାନ ପାଇବାକୁ ମୁଁ ଭରସା ରଖି ନ ଥିଲି । ବିରାଟ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଆକାଶ ମୋର ସବସ୍ତୁ । ଦୁଃଖରେ, ଶୋକରେ, ଆନନ୍ଦରେ ସେହି ବିରାଟ ଆକାଶର ଗୋଟାଏ ମାଳ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ମୁଁ ବୁଝି ରହେ । ଦେଖେ, ଏଇ ସ୍ଥାଣୁ, ଅସ୍ପଷ୍ଟାନ୍ତ ନକ୍ଷେପଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ମୋର ସହା କେତେ ସାମାନ୍ୟ; ଶୁଣେ, ଏଇ ସୌରମଣ୍ଡଳର ପ୍ରତି ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହ କକ୍ଷନପୀଡ଼ିତ କୋଳାହଳରେ ମୋର ଧ୍ବନି କେତେ କ୍ଷୀଣ ।

ପାଦଯୋଡ଼ାକ ମୋର ମେସିନ୍ । ଏକା ବାଟ, ଏକା ଲକ୍ଷ୍ୟ ନେଇ ସେ ଦୁଇଟା ଚାଲନ୍ତି । ଚାଲିବାରେ ତାଙ୍କର ଅନୁରକ୍ତି ଯେମିତି କମି ଆସିଲୁଣି, ସେ ଦୁଇଟାକୁ ଚଳାଇବାରେ ବି ମୋର ଆସକ୍ତି କମି ଆସିଲୁଣି । ମାସର ଭୃଗୁସ୍ତ ସପ୍ତାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଦୁଇଟା ବଡ଼ ଗୋଲମାଲିଆ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲନ୍ତି, ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍‌ରେ ଥରେ ଥକି ଯାଆନ୍ତି, ଦଶ ମିନିଟ୍‌ରେ ଜାଣିଶୁଣି ଗୋବର ମାଡ଼ି ପକାନ୍ତି, ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍‌ରେ ହୁଏତ ଗୀତିକାର ପଢ଼ିବାପର କତା ପା-ପୋଛ ଉପରେ କଅଁଳା ବାହୁସ୍ତ ମାଆର ପଲ୍ଲୀ ପାଖରେ ଥରେ ଅଧେ ଦସି ହୋଇ ଆସିବା ଭଳି ଦସି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଗୋଡ଼ ଗୋଇଁ ପାଟ ଭିତରେ ଦି' ଭିନ୍ନଟା ଟାଆଁସା କତା ପଶିଯାଇ ପ୍ରାଣଟାକୁ ଛଟପଟ କରିଦିଏ । ମନରେ ଜୋର ଆସେ । ଗ୍ରୀବେ, ହେଉ ପଛେ, ପଛୁଲ ତ ଆଉ ଦିନେ ରହିଲୁ, ଅନ୍ତତଃ ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟାରେ ଟିକିଏ ଉଷ୍ମ ସୋରିଷ ତେଲ ମାରିବା ପାଇଁ ସେତେବେଳକୁ ଅଶ୍ଳାରେ ପଇସା ହୋଇଯାଇଥିବ ।

ପଛୁଲ ଆସେ । ଗୀତିକା ମୋ ହାତକୁ କୋଡ଼ିଏଟି ଟଙ୍କା ବଢ଼ାଇ ଦିଏ । ମୋ ସ୍ତମ୍ଭର ଏତିକରେ ହସି ଉଠେ ।

ସେହିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଅସରାଏ ବର୍ଷା ହୋଇ ଯାଉଛି । ଦଶଠା ତାଳିପକା ଛତାଖଣ୍ଡକ ତଳେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଗୀତିକାର

ପଡ଼ାଘର ସ୍ତ୍ରୀନ୍ତ ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ‘ଗୀତି’ ‘ଗୀତି’ ଡାକ ଘରକୁ ପଶିଗଲା ।

ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଲୋକର ଗୁଡ଼ି ନେଇ ଯେଉଁଲ ପରିପାଟୀରେ ପଡ଼ା-ଘରଟି ସଜା ହେବା ଦରକାର ତା ହୋଇଛି ।

ଗୀତିକା ଦୁଇ ଭିନ୍ନଗଣ ବନ୍ଧୁ ଧରି ଆସି ବସିପଡ଼ିଲା ତା’ ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ଚେପ୍ପାର ଖଣ୍ଡିକ ଉପରେ ।

“ନମସ୍କାର ସାର୍, ମୁଁ କହିଛି ମାସୀ-ମା ପଡ଼ାନ୍ତୁ ଯେମିତି ପ୍ରଶ୍ନ ବି ପକାନ୍ତୁ ସେମିତି, କି ତମଜ୍ଞାର ପ୍ରଶ୍ନ ଦେଖନ୍ତୁ ତ ? ମୁଁ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇଛି ।”

ମୁଁ ହିଁରେ ତା’ର ଅଳତାର ରଙ୍ଗ, ଜୀବନର ବିଷମୟ ଅନୁଭୂତିର ଦ୍ଵାରଦେଶରେ ସେ ଉଭା ହୋଇଛି; କିନ୍ତୁ ଭିତରକୁ ପଶିନାହିଁ । ସେ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନଟି ମୋ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ବାସ୍ତବିକ ପ୍ରଶ୍ନ କାଗଜର ଆଦ୍ୟପ୍ରାନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀର ପ୍ରଶ୍ନ ପକାଇବାରେ କୁଶଳତା ହିଁ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା ।

ଗୀତିକାର ଶାଶ୍ଵାଦିକ ପରୀକ୍ଷା ଚାଲିଛି । ଆଜି ଥିଲା ସାହିତ୍ୟ । ବହୁତ ଥର ସେ ଏହି ମାସୀ-ମା’ଟିର ପଡ଼ାଇବା ଦିଗରେ ପ୍ରତିଭା କଥା ମୋ କାନରେ ପକାଇଛି । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ । ମାସୀ-ମା ପଡ଼ାନ୍ତୁ ଭଲ, କଥା କହନ୍ତୁ ଭଲ, ଚାଲନ୍ତୁ ଭଲ ଇତ୍ୟାଦି । ଭଲରେ ହିଁ ସେ ମୁର୍ଖିମଣି ହୋଇ ରହିଯାଇଛନ୍ତି ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ।

ଶିକ୍ଷକ ହେଉ ବା ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ହେଉ, ଏ ଯଶୋସମ୍ଭାର କାହାର କାମ୍ୟ ନୁହେଁ ?

ଗୀତିକାକୁ ଟିକିଏ ଭରଳୁ କରିବାକୁ କହିଲି—“ତୋର ଏ ମାସୀ-ମା’ଟି ଖୁବ୍ ଭଲ ପଡ଼ାନ୍ତୁ—ତୋଠାରୁ ଶୁଣିଛି, ଆଉ ବି

ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ‘ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ସର୍ବଜ୍ଞାନର ସତ୍ୟତାର ପରି-
ମାପକ’ ଏ ପଦଟି ଯେ ବୁଝେଇବାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପକେଇଛନ୍ତି, ସେ କ’ଣ
ନିଜେ ଏହାର ଅର୍ଥ ବୁଝିଛନ୍ତି ?”

“କଣ କହିଲେ ?”

ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ ଅଶୋକବାବୁ ଏ ସପତ୍ନୀପାଳିତା
ଝିଅଟିର ରୋଷକଷାପୂର୍ବକ ଚଷ୍ମ ଦେଖିଥିବେ କି ନା ସନ୍ଦେହ;
କିନ୍ତୁ ଆଜି ଯାହା ମୁଁ ଦେଖିଲି ସେଥିରୁ ବୁଝିଲି, ଗୀତି ସବୁବେଳେ
ଗୀତିମୟୀ ନୁହେଁ । ମାସୀ-ମା’ର ସମ୍ମାନ ଉପରେ ଆନ୍ଦୋଳନ
କରିବାରେ ସେ ଯେ ଏତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇପାରେ, ତା’ର କପୋଳର
ଶୁଭ୍ର ସୀମନ୍ତ ଯେ ଏତେ କୁହ୍ମତ ହୋଇପାରେ, ସୋର ତିଳେମାସ
ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲା ।

“କ’ଣ କହିଲେ ?” ମାସୀ-ମା ପୁରୁ ଅର୍ଥ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ?
ସେ ଏହି ଗୋଟାଏ କଥା ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ଦୁଇଦିନ ନେଇଛନ୍ତି ।
ତାଙ୍କ ବିଷୟ ଆପଣ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ?”

ଗୀତିକାର ଏ ମଧୁର ଭର୍ତ୍ତନା ନୀରବରେ ସହ୍ୟ କଲି ।
ମୁଁ ଦୁନିଆର କାହାର କିଛି ଜାଣିବାର ପ୍ରୟାସ କରେ ନାହିଁ ।
ମାସୀ-ମାର ବି ନୁହେଁ । ମୋର ଅଜ୍ଞାତରେ ମୋ ମୁହଁରୁ ହସ
ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ।

“ହସିଲେ କାହିଁକି ?” ଗୀତି ପଚାରିଲା ।

‘ପଞ୍ଚମ ପ୍ରଶ୍ନର ‘ଖ’ ଦେଖି ।’

‘ସେଥିରେ ଦଶ ନମ୍ବର ଅଛି । ମୁଁ ପ୍ରତି ଶବ୍ଦକୁ ତିନୋଟି
ବାକ୍ୟରେ ଲେଖିଛି ।’

‘ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦକୁ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ ଲେଖିବାପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଡ଼ିଛି । ଆଜି ତୁ ଲେଖି ଆସିଛୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦକୁ ତନ ତନୋଟି ବାକ୍ୟରେ, ମାସୀ-ମା ଖୁସି ହେବେ ବୋଲି ?

ଗୀତ ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଲା । ମାସୀ-ମା ସହୃଦ ତା’ର ଆକର୍ଷଣରେ ହିଁ ଯେ ମୁଁ ଘନ ଘନ ଆଘାତ କରୁଛି ତା’ ସେ ବୁଝି ପାରିଲା ।

ନିଜେ ବି କଷ୍ଟ ପାଇଲା ।

*ମ ପ୍ରଶ୍ନର (ଖ) ମୁଁ ନିଜେ ଗୀତିକୁ ଶୁଣେଇ ପଡ଼ିଲି—
“ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ପ୍ରୟୋଗକରି ବାକ୍ୟ ରଚନା କର,—
ସାରଈ, ଶିପ୍ରଗତି, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ, ଶୁଣୁଷା ଓ ଗାତୁଆ”

ସେ ବାକ୍ୟ ପରେ ବାକ୍ୟ କହି ଗଲା—ସାରଈ—ଦିନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଇକ ଦଶ ଖଣ୍ଡା ତଲୁଆର ଧରି ସାରଈ ଦେଖାଇଥିଲେ ।

ଶିପ୍ରଗତି—ଶଶକ ଶିପ୍ରଗତିରେ ପଳାୟନ କଲା ।

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ—ଗ୍ରୀକ୍ ସଭ୍ୟତାରେ ଗ୍ରୀକ୍ମାନଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ ଥିଲା ।

ଶୁଣୁଷା—ମାସୀ-ମା ଶୁଣୁଷାକାରିଣୀ ଭାବରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ହତାହତମାନଙ୍କୁ ଶୁଣୁଷା କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଗାତୁଆ—ଗାତୁଆ ମୁଖା ଗୁଡ଼ୁଆ ମୁଖାଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।

ଗୀତିର ମୁହଁକୁ ସ୍ୱଳ୍ପାଲୋକରେ ଦେଖୁଥିଲା ଅପଲବ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ । ସେ ବି କାହିଁକି ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଥିଲା । ବର୍ଷାର ଧାର ଛୁଣିଯାଇଛି ସତ; ଶୀତଳ କୁହେଲିର ଆଦୃତା ପରଶି ଯାଉଥିଲା ଭାସମାନ ମେଘ ତଳେ ।

ଖବରକାଗଜବିକାଳି ଡାକ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ଗଲା—‘ଭାରତ ଉପକୂଳରେ ସୈନ୍ୟ ସମାବେଶ ।’ ପୁଣି ସେହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ାକ ମନ

ଭିତରେ ଗୁଡ଼େଇ ତୁଡ଼େଇ ହୋଇଗଲା—ବରଘ, ସିପ୍ରଗତି,
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ, ଶୁଣିଷା, ଗାକୁଆ ।

—୨—

ଛୋଟ ପକାଟିଏ, ଲୋକଚକ୍ଷୁ ଟାଣି ଆଣିବାକୁ ଏ ଛୋଟ
ପକାଟିର କିଛି ବିଶେଷତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ । ଦୈଠକଶାନାରେ ଫୁଲ କୁଣ୍ଡ,
ଟେବୁଲ ଉପରେ ଫୁଲଦାନୀ, ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଲ୍ୟାଣ୍ଡସ୍କେପ୍ ଚିତ୍ରିତ
ପରଦା—ଏହିଭଳି କିଛି ଆଧୁନିକ ସମ୍ଭାର ଦେଖିବା ପାଇଁ ମୁଁ
ଆଶା କରିଥିଲି; କିନ୍ତୁ ସେଥିର ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ବି ମୋ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା
ନାହିଁ । ‘ବେହେରା’ ‘ବେହେରା’ ବୋଲି ଦୁଇଥର ଡାକିଲି, ତା ବି
କେନ୍ଦ୍ର ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ଠିକ୍ କଲି ଫେରି ଆସିବାକୁ । ଗୀତିର
ମାସୀ-ମା ସହିତ ଦେଶା ହେବାର ଆଶା ବଢ଼ିମୁନା ।

“ନମସ୍କାର କିନ୍ତୁ ହାତ ଉଠାଇ ନମସ୍କାର କରି ପାରୁ ନାହିଁ ।
ହାତ ଦୁଇଟାଯାକ କଲା । କରେଇଟା ମାଜୁଥିଲା । ଆପଣଙ୍କୁ
ଅପେକ୍ଷାରେ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ । ସେମିତି ଧୋଉଥିଲା,
ସେମିତି ଉଠି ଆସିଲା । ବସନ୍ତ, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ମିନଟରେ ଆସୁଛି ।”

ସୁଜନତା, ବନସୁଭାବ, ସରଳତାର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଗୀତିର
ଶିଷପୁତ୍ରୀ, ଏ ମାସୀ-ମା—ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସାରେ ସାରା ଖୁଲ
ଅସ୍ଥିର । ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ନାହିଁ । ଶିଶାର ଉଚ୍ଚତମ କୋଟୀରେ
ପାଦସ୍ପର୍ଶ କରି ଲୋକ ଏତେ ବନସୁ ହୋଇପାରେ ।

ସେ ଫେରି ଆସିଲେ । ମୋର ପରିଚୟ ନ ଦେଇ ଅନ୍ୟ
ପ୍ରସଙ୍ଗ ପକାଇବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ ଭାବ ମୁଁ ମୋର ପରିଚୟ
ଦେଲି ।

ଆପଣଙ୍କ ଛୁଟି ଗୀତିକାର ମୁଁ ଟିଉସନ ମାଷ୍ଟର ।

ମୋର ବନ୍ଧ୍ୟାର ସୀମା କେତେ କିଛି 'ନ ବୁଝି' ସେ କହି ପକାଇଲେ—ଆପଣଙ୍କ ଭଲ ସୁଯୋଗ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ନ ହେଲେ ଗୀତି ଏତେ ଭଲ କରନ୍ତା କିପରି ? ପିଲାମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ଖାତାର ବ୍ୟାକରଣ ଅଂଶଟା ମୁଁ ଦେଖି ସାରିଛି । କିଏ କେତେ ପ୍ରକାର ଉତ୍ତର ଲେଖିଛନ୍ତି, ମୋର ପ୍ରିୟଗୁଣୀ ଗୀତି କିନ୍ତୁ ଲେଖିଛି ଶୁଣୁଷା ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରି—‘ମାସୀ-ମା ଶୁଣୁଷାକାରିଣୀ ଭାବରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ହତାହତମାନଙ୍କୁ ଶୁଣୁଷା କରୁଛନ୍ତି ।’

ଏଇ ଯୁଦ୍ଧ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତି, ମାନବର ସମସ୍ତ ବିଭୂତି, ଯାହା କିଛି ସତ୍ୟ, ଶିବ ଓ ସୁନ୍ଦର ସେ ସମସ୍ତ ରୁନା କରି ଗୋଟାଏ ନୂତନ ବିଧାନ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଯାଉଅଛି । ଦୁଇ ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଖରଭୁର ଅର୍ଥ ଯାହା ଥିଲା, ଆଜି ତାହା ନାହିଁ । ପୁରୁଷଜାତିର ଖରଭୁ, ଲିବିୟା ଯୁଦ୍ଧରେ ଭାରତୀୟ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଖରଭୁ ସହିତ ଭୁଲନାଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଆ ପାଇକର ଖରଭୁ ଦେଶ ସେବକର ଖରଭୁ ଏକା ନୁହେଁ । ଜର୍ମାନ ଜାତି ଇଂରାଜୀ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଏଇ ଖରଭୁ ଶବ୍ଦ ନେଇ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ସେହିପରି ଶିପ୍ରଗତି ବୋଲି ଶବ୍ଦର ପରିସର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି, ଆଧୁନିକ ଯୁଦ୍ଧରେ ଶିପ୍ରତା ଏତେ ବେଶି ଯେ ଦିନକେ ଦୁଇଗ ମାଇଲ, ପାଞ୍ଚଗ ମାଇଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରାଜି ବା ଜର୍ମାନ-ସେନାମାନେ ଅନାୟାସରେ ପଛଦୁଆ ବା ଅଗ୍ରଗତି ଦେଇ ପାରୁଛି; ତେଣୁ ଏ ସବୁ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଆଜି କିଛି ନାହିଁ ।

ଗରାବତରତ ପନ୍ଥାରେ ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟ ରଚିତ ହୋଇ ଆସିଛି, ତାହା ଏହି ନୃଶଂସ ଯୁଦ୍ଧପରେ ଧ୍ବଂସ ହୋଇ ଯିବ । ସାହିତ୍ୟକୁ କି ଶୈଳୀରେ ଗଢ଼ିଲେ, ଭାଷାର କି ପ୍ରକାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି

ହେଲେ ଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦଜନିତ ଅର୍ଥ ସଂଗୃହୀତ ହେବ; ତାହା ଆପଣ-ମାନଙ୍କ ପରି ସୁଯୋଗ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ହସ୍ତରେ ନ୍ୟସ୍ତ ରହିଲା ।

ଗୀତି ଯଦି ‘ଗାତୁଆ’ ଶବ୍ଦକୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତା ମୁଁ ଝୁସି ହୋଇଥାନ୍ତି । ଯଥା—ମଣିଷ ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଗାତୁଆ ପାଲଟି ଯାଇଛି । ଚୈତ୍ତ୍ବଗୁଡ଼ାକ କି ଉତ୍ସାନକ ସତେ !

ଏ ବିଦୁଷୀ ନାଟ ପ୍ରତି ମୋର ମଥା ନଇଁ ଆସିଲା, ମୁଁ ସାହସ ବାନ୍ଧି ପଚାରିଲି—ତେବେ କ’ଣ ନର୍ସିଂ ଉତ୍ତରରେ ଆପଣ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ?

ଯୁଦ୍ଧ ଭାରତର ସୀମାନ୍ତରେ ନିଜ ଘରେ ପଶୁଛି ବୋଲି କହିଲେ ଚଲେ । ଆଗରୁ ଏ ବସ୍ତୁରେ ଭାବ ନ ଥିଲା । ଗୀତି କିନ୍ତୁ ମୋର ଆଖି ଫିଟାଇ ଦେଇଛି । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଭାଇଭଉଣୀ ଦେଉଁଠି ନିରାଶ୍ରୟ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, ସେସ୍ଥଳରେ ନାଟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ କି ଶୁଣୁଷାକାରଣୀ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ? ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ନର୍ସିଂ ଉତ୍ତରରେ ଯିବି ।’ ଘରଟା କିପରି ଗୋଟିଏ ଶ୍ମାସରୁଦ୍ଧ କୋନ୍ଦରେ ଜଡ଼ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା; କେଉଁଠି କିପରି ଫିଟି ଯାଉଥିଲା ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦନ ।

ମତେ ଉଠିବାର ଦେଖି ସେ କହିଲେ—‘ଦେଖନ୍ତୁ ଗୀତି ଯେପରି କିଛି ନ ଜାଣେ । ତା’ ପ୍ରତି ମୁଁ ଅନେକ ଭାବରେ କୃତଜ୍ଞ ।’

ସଡ଼କ ମଝିରେ ହୋଇଛି, ଟେକା ଗୋଟାକରେ ଗୋଡ଼ ମୋର ବାଜିଗଲା । ଅନ୍ୟ କାହାର ବେଶି ଅମଙ୍ଗଳ କରିବ ବୋଲି ଭାବି ସେଇଟାକୁ ସଡ଼କ ଉପରୁ ଅପସରେଇ ଦେଲି । ସେ ଶବ୍ଦରେ ଚକମାର ଶୋଇଥିବା ବୁକୁରଟା ବୁଲିପଡ଼ି ଡାକ ଗୁଡ଼ିଲା—ଘୋ—

ଘୋ..... ।

ସେନିକ ଯୁଦ୍ଧର କ୍ଷତ ଭୁଲି ଯାଇଛି । ସମୟର କାହିଁକି
ସ୍ପର୍ଶରେ ବୋମାଧୁସ୍ତ ଅଛାଳିକା ପୁଣି ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି । ଦୁର୍ବିସଦ
ଅଞ୍ଜଳ ଆହୁର ଅଞ୍ଜଳ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକର ହୃଦ୍‌ପିଣ୍ଡ
ଉପରେ ଯେଉଁ ଶାନ୍ତର ଧୂଳି ଆଜି ଉଠୁଛି, ତା'ର ତଳେ
ମଥା ପୋତି ଦେଇଛି ଜନତା ।

ନଦୀର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରୁ ଯେଉଁ ମାବଲ ପ୍ରସ୍ତରର ସ୍ମୃତିପ୍ରମୁ
ନାବିକର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ, ତାହା ସହରର ଅଧିବାସୀଙ୍କଦ୍ୱାରା
ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି । ଯେଉଁ ଦେଶ ମୂର୍ତ୍ତି ସେ ପ୍ରସ୍ତର ଅଙ୍ଗରେ ରୂପ
ଲଭ କରିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ସନ୍ଧିପ୍ତ ଇତିହାସ ପ୍ରମୁର ପାଦଦେଶରେ
ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି ।

ଉଲ୍ଲୁଖ ନଦୀ ଭଳି ଗୀତି ଅବସର ପାଇବା ମାତ୍ରେ ହୁଟେ
ସେହି ସ୍ମୃତିପ୍ରମୁ ଆଡ଼କୁ । ନିତି ଯାଏ ସେ, ନିତି ଗୋକାଶ୍ରୁ ତାଳେ ।
ସେ ବିବାହ କରିଛି । ସ୍ୱାମୀ ତା'ର ସାଙ୍ଗରେ ଥାଆନ୍ତି ।

ଦିନକର ସ୍ମୃତି ସେ—ଦୁନିଆର ଡକ୍ତ ଅନୁଭୂତି ମତେ ତା
ପାଖରୁ ପଳାତକ ସଜେଇଛି । ମୁଁ ଘୁରିବୁଲେ ସହର ଗୋଟାକ-
ଯାକ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟବିହୀନ ମୁକ୍ତ ପକ୍ଷୀ ଭଳି । ଏହିପରି ଦିନେ ବୁଲୁ
ବୁଲୁ ଗୀତି ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖାଦେଲା । ଦୁହେଁ ଚାଲିଲୁ ସେଇ ସ୍ମୃତିପ୍ରମୁ
ଆଡ଼କୁ ।

ଗୀତି ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେଖାଇ ଦେଲା ତିନୋଟି ଅକ୍ଷର—
‘ମାଲୟ’ ଜୀବନରେ ପୁସ୍ତଗୋଳ ଲଭିଥିଲା । ମାତ୍ର ଆଖିପତା ଓଢ଼ା
ହୋଇ ନ ଥିଲା । ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । କଷ୍ଟରେ କହିଲା—‘ଶେଷ
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସେଇଠି କଟି ଯାଇଛି ।’

ଗୀତ କେବଳ ‘ହୁଁ’ କହି ମୁଣିର ଆଖିଟିକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ।
କହିଲା—‘ମୁଣିଟି ନଖୁଣ ।’

‘କପର ?’—ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

ମାସୀ-ମା’ର ପୋଟଳ-ଚରା ଆଖିଦୁଇଟି ବି ସୁନ୍ଦରଭାବେ
ଶିଳ୍ପୀ ଆଙ୍କିଛି ।’

ତୁମ୍ଭାର-ଧବଳ ମେଘ ଖଣ୍ଡେ ଭାସି ଆସି ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଘୋଡ଼ାଇ
ଦେଲା । ଛୁପ୍ପା ତା’ର ପଡ଼ିଲା ସେହି ନମ୍ର ଆଖି ଦୁଇଟି ଉପରେ ।

— — —

ତଳବରଡ଼ା

ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା ବି. ଏ.

[ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ‘କଲ୍ୟାଣୀ’ ଗ୍ରାମରେ ୧୯୦୭ ମସିହାରେ ଏହି ସୁଲେଖକ, ଗଳ୍ପ ଲେଖକଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଶିଶୁବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ଲେଖକ ବି. ଏ. ପାଶ୍ କରିବା ପରେ ସ୍ୱଳ୍ପକାଳ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ସେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗଳ୍ପ ଲେଖକ ଭାବରେ ପୁସ୍ତକିତ । ଭ୍ରମ୍ୟତନ୍ତ୍ର, ସତ୍ୟନାର ତଳେ, ମୁକ୍ତ ଆକାଶର ବିହଙ୍ଗ, ନିହାଣକ, କୁଲି ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କର ମନୋଜ୍ଞ ସୃଷ୍ଟି । ବାସ୍ତବ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ତା’ଙ୍କ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପ ମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ।

ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ‘ତଳବରଡ଼ା’ ଗଳ୍ପରେ ଲେଖକ ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର ଏକ କରୁଣ ଆତ୍ମସ୍ମରଣ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ପେଟପାଇଁ ମଣିଷ ଗୁରୁତ୍ୱ କରେ ସତ; ମାତ୍ର ଏଥପାଇଁ ମଣିଷକୁ ତା’ର ଜନ୍ମଗତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ଗଳ୍ପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅସୀମ ବାବୁଙ୍କ ଗୁରୁତ୍ୱ ଜୀବନରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ; ମାତ୍ର ସେ ଭବିଷ୍ୟତ ମୁକ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭରେ ବହୁଳ ।]

ଅସୀମବାବୁ ପଞ୍ଜକୁ ଫେରି ଚାଲିଲେ । ବିସ୍ମୃତିର କଳାପରଦା ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଆଡ଼େଇ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଖି ଆଗରେ ଫୁଟି ଉଠିଲା ଅଜ୍ଞାତର କେତେକ ଅଧାପାସୋରା ଛବି—ଅଜ୍ଞାତର

କେତେ ଅନୁଭୂତି—ଯାହାକୁ ସେ କେବେ ଭାବିବାକୁ ସମୟ ପାଇ ନ ଥିଲେ ।

ଶାଳି ଫାଇଲ୍ ଫାଇଲ୍ ଫାଇଲ୍ । କାଗଜ ଚାଷର ସୀମା ନାହିଁ । ସମୁଦ୍ରର ଅସରନ୍ତ ଲହଡ଼ି ଭଳି ଫାଇଲ୍ ପରେ ଫାଇଲ୍ ମାଡ଼ି ଆସୁଥାଏ । ସେଇ ଅସରନ୍ତ ଫାଇଲ୍‌ର ଲହଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ଅସୀମ ବାବୁ ଉବୁଟୁ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ବୁଢ଼ି ଥାନ୍ତି, ଉଠୁଥାନ୍ତି; ଭାସୁଥାନ୍ତି, ପଡ଼ିରୁଥାନ୍ତି । ଟିକିଏ ଭାବିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ । ଚିନ୍ତାକରିବାକୁ ସୁରୁସତ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଧରାବରା ଗତ ଭିତରେ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ କାମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଠିକ୍ ଯେପରି ଦାତବ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା-ଲୟର ଆଉଟ୍‌ଡୋର ଡାକ୍ତର । ଅଗଣିତ ରୋଗୀର ଭିଡ଼ । ଆଗରୁ ଭିଡ଼ାଭିଡ଼ି ଠେଲିପେଲି, ଗହଳ ଚଢ଼ଳର ସୀମା ନ ଥିଲା । ଏବେ ନୂଆ ପ୍ରଣାଳୀ ବୁଲୁ ହୋଇଛି—‘କଉ ପିଷ୍ଟେନ୍’—ଧାଡ଼ିବାନ୍ଧ ଛୁଡ଼ା ହେବା, ଜଣକ ପରେ ଜଣେ । ବାସ୍ ଏତିକି ଫରକ; କିନ୍ତୁ ସେଇ ଭିଡ଼ । ଜଣେ ରୋଗୀ ଆସିଲା ତା’ଠାରୁ ପଦେ ଶୁଣିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ । ହଁ କ’ଣ ହୋଇଛି ତୋର ? ପେଟକୁ ମାରୁଛି—ହେଇ ନେ ନେ ମିଷ୍ଟ ଆଲବା, କର୍କମିନେଟିଉ ମିକ୍ସ୍ଚର । ତା’ପରେ ଆଉ ଜଣେ ପହଞ୍ଚି ଗଲଣି । କ’ଣ ହୋଇଛି ତୋ’ର ? ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧୁଛି—ହଁ ଏଇ ଯେ—ଔଷଧ ବରଦପସ ତାଡ଼ା ଆଗରେ ଥୁଆ ହୋଇଛି, ଜଣେ ରୋଗୀ ପଛକୁ ଆଉ ଜଣେ—ଗୋଟିଏ ଔଷଧପସ ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ—ରୋଗୀର ନିଦାନ କରିବାକୁ ବେଳ କାହିଁ ? ସରକାରୀ ଅଫିସ୍‌ରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇ କଥା, ଫାଇଲ୍ ପରେ ଫାଇଲ୍ ଗଦାହୋଇ ଯାଉଛି । ଅସୀମ—ବାବୁକୁ ଟିକିଏ ଭାବିବନ୍ତି କାମ କରିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ ।

ସେ ଯେପରି ଅଣନଃଶ୍ଵାସୀ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି କାମର ରୂପାରେ; କିନ୍ତୁ କି କାମ ସେ ? ଅସୀମବାବୁ ସକାଳ ନଅଟାରୁ ଅଫିସ କାମରେ ହାତ ଦିଅନ୍ତି । ଅଫିସରୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ସଞ୍ଜ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଦେହମନ ଅବସନ୍ନ । ପାଇଖାନାରୁ ଫେରି ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିଯାନ୍ତି ଖଟ ଉପରେ—ଅବଶ ଅଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ସୁଧାର ନେବାପାଇଁ ସେତକ ବେଳେ ଟିକିଏ ଭାବି ନିଅନ୍ତି କ’ଣ ଆଜି ସେ କରିଛନ୍ତି ?

କ’ଣ କରିଛନ୍ତି ? ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଠିକ୍ ଉତ୍ତର ଖୋଜି ପା’ନ୍ତି ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ରାଶି ରାଶି ଫାଇଲ୍ ସଫା କରିଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଫଳ କ’ଣ ହୋଇଛି ? ଫଳାଫଳ ବିଚାର କରିବାକୁ ବେଳ କାହିଁ ?

ସତ୍ତ୍ଵେ ତ ବ୍ୟସ୍ତ ଖାଲି ସବୁ କଥାରେ । ଦକ୍ଷାରେ ତିନିଶ-ମାଇଲ ବେଗରେ ଏବ୍ରେଜେନ୍‌ରେ ଯାଇ ସୁଦ୍ଧା ମନୁଷ୍ୟ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ—ଭାବୁଛି ଆହୁରି, ଆହୁରି କ୍ଷିପ୍ରତର ବେଗରେ ଯିବାକୁ ହେବ । ଜେଟ୍‌ବିମାନ ଦରକାର । ଦକ୍ଷାରେ ଛଅଶ ମାଇଲ ଯେମିତି ହେଉ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଇ ବ୍ୟଗ୍ରତା ଏଇ କ୍ଷିପ୍ରତା ହିଁ ଆଜି ମାନବସମାଜକୁ ଉତ୍ତ୍ସିହ୍ନ କରି ଦେଇଛି, ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ଥିରତା ନାହିଁ । ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ । ଚିନ୍ତାପ୍ରସୂତ କଳ୍ପନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ବି ସମୟ ନାହିଁ ।

ଖାଲି କଳ୍ପନା ! ଜଳ୍ପନା ! ପରିକଳ୍ପନା ! ଯୋଜନା । ଏଇଆଡ଼କୁ ଘେନି ଆଜି ସମସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଯୋଜନା ତିଆରି ହେଉଛି—ବିରାଟ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ସେ ରିପୋର୍ଟ ପଢ଼ିବାକୁ ବେଳ କାହିଁ ? ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଫାଇଲ୍ ରୂପରେ ତ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତ । ତା’ପରେ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଆଲୋଚନାର ବୈଠକ ବସୁଛି । ଯୋଜନାର ବିଚାର ହେବ । ପୁଣି ସେଇ କଳ୍ପନା, ଜଳ୍ପନା

କଥାବାର୍ତ୍ତା, ଶ୍ରେଣିଭାତ, ମଉଜମଜଲସ୍, ସାଇଟ୍ ସିଇଂ । ପୁଣି ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ରିପୋର୍ଟ ।

ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ପରେ ପରେ ପୁଣି ସେଇ ଆଲୋଚନା; କିନ୍ତୁ ଏଥର ନାଁର ପ୍ରଭେଦ । ଉଆର୍କିଂଗ୍ରୁପ୍ ଅର୍ଥାତ୍ କାମିକାଦଳର ଗଠନ; କିନ୍ତୁ ଏଇ କାମିକାଦଳର କାମ ପ୍ରକୃତ କାମ କରିବା ନୁହେଁ । ପୁଣି ସେଇ ରିପୋର୍ଟର ପୁନର୍ବିରୁଦ୍ଧ ପୁଣି କେତେକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରାମର୍ଶ ।

ପରାମର୍ଶ, ଉପଦେଶ, ପରାମର୍ଶ । ଖାଲି ପରାମର୍ଶ ଦେବାରେ ସଭ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତ; କିନ୍ତୁ ସେ ପରାମର୍ଶକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବ କିଏ ? ଲୋକ ନାହିଁ ବାରମ୍ବାର ବିଜ୍ଞାପନ ଦେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଲୋକ ମିଳୁ ନାହାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଯୋଜନାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ଉଆର୍କିଂଗ୍ରୁପ୍ ଆଦେଶ କାମ କରିବାକୁ ହେବ ।

ତା' ପଛେ ପଛେ ଆଉ ଦଳେ ଲୋକ ଆସିଲେ । ସେମାନଙ୍କର କାମ ତନଖି କରି ଦେଖିବେ କ'ଣ କାମ ହୋଇଛି । ରିପୋର୍ଟ ଦେବେ; କିନ୍ତୁ ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନଟା ରହିଗଲା—କାମ କରୁଛି କିଏ ?

ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ତର ଅସୀମବାରୁ ଖୋଜି ପା'ନ୍ତି ନାହିଁ । ମନରେ ଜାଗିଉଠେ ଏକ ଅଶାନ୍ତ ଝଡ଼ । ଅନୁରାଗ-ବହଳ ଗୋଟିଏ ଲୌହପିଞ୍ଜର ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ ହୋଇ ଉଠେ । ବାଟ ଖୋଜେ କିପରି ସେ ପିଞ୍ଜର ଭିତରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବ ପୁଣି କିପରି ସେ ଯାଇ ବିଚରଣ କରି ପାରିବ ସେଇ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ସୁମ୍ନାଳ ଆକାଶରେ । ତାଙ୍କର ମନ ଯାହା ଚାହୁଁଛି ତାହା କରିବାର ସୁବିଧା କାହିଁ ?

ମନ ତାଙ୍କର କ'ଣ ଚାହୁଁଛି ? ଅସୀମବାବୁ ଅନେକ ଥର ଆପଣାକୁ ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଛନ୍ତି । ଉତ୍ତର ଆସିଛି—ମନ ତାଙ୍କର ଚାହୁଁଛି—ସେ ହେବେ ଜଣେ ସଜା ଦେଶସେବା । ଦେଶ ଓ ଦଶର ଉପକାର କରିବା ହିଁ ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେଇଥିରେ ହିଁ ସେ ପା'ନ୍ତି ଆନନ୍ଦ, ଅନାଦିଲ ଆନନ୍ଦ ।

ଦେଶ ଓ ଦଶର ସେବା । ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ସେ ଯାଇ ଦଶ ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ, ଆପଣାକୁ ମିଶାଇ ଦିଅନ୍ତେ—ସେମାନଙ୍କ ଦୁଃଖ ସୁଖର କଥା ଗୁଣ୍ଠିନ୍ତେ । ଯଥାସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତେ କପରି ସେମାନଙ୍କର କିଛି ଉପକାର କରିପାରିବେ; କିନ୍ତୁ ସେ ଆଶା ମନ ମଧ୍ୟରେ ମିଳାଇଯାଏ । ଅସୀମବାବୁ ଫାଇଲ୍ ରୂପରେ ନାକେଦମ୍ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ବେଳ କାହିଁ ? ବାଟ କାହିଁ ? କେତେବେଳେ ଯିବେ ? କେଉଁବାଟେ ଯିବେ ?

ଅସୀମବାବୁ ଆଗକୁ ଫେରି ଚାହୁଁଲେ । ନୂଆ ରାଜଧାନୀର ସରକାର ସୁଦୂର କଲାରୁଆ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଲମ୍ବି ଯାଇଛି—କିନ୍ତୁ ରାସ୍ତା ଜନମାନବ-ଶୂନ୍ୟ । କେବଳ ହାଟ ଦିନ କଦବା କେନ୍ଦ୍ର ସେଇ ହାଟ ରାସ୍ତାରେ ଯା' ଆସ କରନ୍ତି—ତା ନ ହେଲେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ସବୁ ମରବ ନିଶ୍ଚଳ । ନୂଆରାଜଧାନୀର ସବୁ ଅଧିବାସୀଙ୍କର ଫାଇଲ୍ ପେଶା ହିଁ ଜୀବିକା । ଦିନ ଦଶଟାଠାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଛ'ଟା ଯାଏ କଲମ ପେଣି ପେଣି ଅବସନ୍ନ ଦେହ ମନ ଦେହ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟା ୫ ଟାରୁ ୬ ଟା ଯାଏ ନୂଆ ରାଜଧାନୀର ଓସାରୀଆ ପିର୍ ରାସ୍ତା ଅସନ୍ଧ୍ୟା ସାଇକେଲ୍ ଦଣ୍ଡାରେ ମୁଣ୍ଡଗିତ ହୋଇ ଉଠେ; କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ସବୁ ଶୂନ୍ୟ । ମରବ ନିଶ୍ଚଳ ।

ଯେ ଯାହା ଘରେ ପଶିଲେ ତ ଆଉ ବାହାରିବାକୁ ମନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଦିବା ବାହାରିଲେ ଯିବେ କୁଆଡ଼େ ?

ଯେଉଁଠିକ ଗଲେ ବି ସେଇ ଅଫିସର ଧୃତଟା ଭୁଲି
 ପରି ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଛି । ଯେଉଁଠି ବସିଲେ ସେହି
 ଭୁଲଟା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ରୁପି ବସୁଛି । କିଛି କଥାବାଣୀ ପଡ଼ିଲା ତ
 ସେଇ ଅଫିସ କଥା । ଆଜି ତାଙ୍କର ବଡ଼ ବାବୁଟା କିପରି ତାଙ୍କ
 ଲେଖା ଉପରେ କଲମ ଚଳାଇ ବାହାଦୁରୀଟା ଦେଖାଇ
 ହେଉଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଖାଇଲେ କେଆଁ । ଅଣ୍ଡର ସେହେଟାଗ୍
 ଏକବାରେ ତାଙ୍କ ଭିତଟାକୁ ନାକରୁ କରିଦେଇ ମୂଳ ନୋଟଟାକୁ
 କାଏମ ରଖିଲେ । ତା'ପରେ ପୁଣି କଥା ପଡ଼େ । କିଏ କାହାକୁ
 ସୁପରସିଡ଼୍ କରିଗଲା । କାହାର ଦାବା କିପରି ଅବହେଳିତ
 ହୋଇଗଲା । ଏମିତି ଏମିତି କେତେ କୋଉ କଥା; କିନ୍ତୁ ସେସବୁ
 କେବଳ ସେଇ ଫାଇଲା, ସେଇ ଅଫିସ୍, ସେଇ ସୁପରସେସନ୍,
 ସେଇ ପ୍ରିସିଡ଼ଂ—ସେଇ ଚାକିରି କଥା । ଯେପରି ଦୁନିଆରେ ଆଉ
 କିଛି କଥା ନାହିଁ । ତା'ପରେ ଆହୁରି ଗୋଟିଏ କଥା । ଚାରିଆଡ଼େ
 ଯେତେବେଳେ ସମାଜବାଦର ଧ୍ବନିରେ କାନ ଅଟୁଡ଼ା ପଡ଼ିଯାଏ,
 ସେତିକିବେଳେ ନୂଆ ରାଜଧାନୀରେ ବିଭିନ୍ନ ଟାଇପ୍ କ୍ଲାଷ୍ଟର୍ ଭିତରେ
 ବାସ କରୁଥିବା ଅମଳ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଅବଚେତନ ମନ ମଧ୍ୟରେ କିଏ
 ଯେପରି ହାତୁଡ଼ିରେ ବାଡ଼େଇ ବାଡ଼େଇ କହୁଥାଏ—ତୁମେ ଅମୁକ
 ଶ୍ରେଣୀର ଚାକିର । ବାଃ ! ଶ୍ରେଣୀଶୂନ୍ୟ ସମାଜର କି ସୁନ୍ଦର ନମୁନା
 ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ଏଇ ସୁନ୍ଦର ଗୋଲମସୁଗା ମଧ୍ୟରେ । ସୁନ୍ଦର ଦର,
 ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ, ଫ୍ଲାସଡ଼୍ ପାଇଖାନା, ପାଣିକଳ—ଆଉ ତା'ର
 ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ କେତୋଟି ଜୀବନ—ସତେ ଯେପରି ଜୀବନ
 ନୁହେଁ—ଗୋଟାଏ ଧରାବରା ଗତର ଗଡ଼଼ଡ଼ାଳିକାପ୍ରବାହ ଚାଲୁଛି
 —ସୁନା, ରୂପା, ତମ୍ବା ଓ ଲୁହା ପିଞ୍ଜର ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ କେତେ
 ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ । ଲୁହା ପିଞ୍ଜରବଦ୍ଧ ପକ୍ଷୀକୁ ଦେଖି ରୂପାପିଞ୍ଜରବଦ୍ଧ

ପକ୍ଷୀ ତାଙ୍କୁରେ ଆଖି ଫେରାଏ—ମୁହଁରେ ଅସମ୍ଭବ ରକମର ଗନ୍ଧୀରତା ଫୁଟି ଉଠେ; କିନ୍ତୁ କି ବୃଥା ଅହମିକା ! ଭୁଲି ଯା'ନ୍ତି ସମସ୍ତେ ଯେ ସେମାନେ ସତ୍ତ୍ୱେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର ଜୀବ; ପିଞ୍ଜରବଦ୍ଧ ପକ୍ଷୀ । ତା ଅପେକ୍ଷା କଟକ ସହରରେ ସେଇ ଦୁର୍ଗନ୍ଧା ଅନ୍ଧାର ଆଗି ଭିତରର ପାନଦୋକାନୀର ଜୀବନ ଯେ ତାଙ୍କର ଜୀବନଠାରୁ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତର, ସାବଲ୍ଲୀଳ । ଅସୀମବାବୁ ଏଇସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ନିତି ପ୍ରତି ଦେଖୁଥାନ୍ତି ଓ ମନେ ମନେ ହସୁଥାନ୍ତି—ବାସ୍ତବିକ୍ ନୂଆ ସହରରେ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନ କାହିଁ ? ସେ ଖୋଜି ପା'ନ୍ତି ନାହିଁ । ସବୁ ଖାଲି ଗୋଟାଏ ବୃଥା ଅହମିକା ! ଖାଲି ଗୋଟାଏ ବୃଥା ଆଡ଼ମ୍ବର, ଖାଲି ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କାର ଖେଳ; ଏଇତ ?

ଅସୀମବାବୁ ନିଜେ ବି ପିଞ୍ଜରବଦ୍ଧ ପକ୍ଷୀ; କିନ୍ତୁ ମନ ତାଙ୍କର ସେଇ ପିଞ୍ଜର ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁନା । ସେ ପିଞ୍ଜରର ଲୌହ ଗାଢ଼କୁ ଅକ୍ଳେଶରେ ଏଡ଼ିଦେଇ ଉଡ଼ିଯାଏ ଅସୀମ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଆକାଶ-ବକ୍ଷକୁ । ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖନ୍ତି—

ଦୀର୍ଘ ଡରିଣ ବର୍ଷ ପରେ ସେ ଏବେ ପିଞ୍ଜରରୁ ମୁକୁଳି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏତେଦିନ ପିଞ୍ଜରବଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଡେଣା ଦୁଇଟା କିପରି ବସି ଯାଇଥିଲା । ପଡ଼ିଲେ ପଡ଼ିଲେ ସାହସ ବି ହେଲା ନାହିଁ କେମିତି କିପରି ସେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ବିଶାଳ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଆକାଶ-ବକ୍ଷରେ ଉଡ଼ିବୁଲି ପାରିବେ । ଭାବିଲେ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଖଣ୍ଡିଉଡ଼ା ଦେଲା ପରେ ସବୁ ସହଜ ହୋଇଯିବ ନିଶ୍ଚୟ ।

ତା'ପରେ ପିଞ୍ଜର ଭିତରେ ଥିବାବେଳେ ଟେକା ଭାତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଠିକ୍ ସମୟ ମୁକାବଳ ମୁଠାଏ ମୁଠାଏ ମିଳୁଥିଲା । ଏବେ ଯେ ପୁଣି ନିଜର ଆହାରପାଇଁ ନିଜକୁ ଭାବିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହୁଏତ ଉପଯୁକ୍ତ ଆହାର ମିଳି ବି ନ ପାରେ; କିନ୍ତୁ ପରକ୍ଷରେ

ଅସୀମ ବାବୁଙ୍କ ମନରେ ଆସେ ସାହସ । ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱନିୟନ୍ତା
ପୃଥିବୀର ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରାଣୀକୁ ଆହାର ଯୋଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ସେ କ'ଣ
ତାଙ୍କୁ ଦେବେ ନାହିଁ ? ନିଶ୍ଚୟ ଦେବେ ।

ତା'ପରେ ଅସୀମବାବୁ ତାଙ୍କର ଚୂଷାୟ ଅଙ୍କ ଅଭିନୟର
ପରିକଳ୍ପନା କରି ବସନ୍ତ—କ'ଣ କିପରି କରିବେ ? ଆଖି ଆଗରେ
ଭାସିଉଠେ ଅସଂଖ୍ୟ ପରିକଳ୍ପନା । ସବୁରୂପକ ଦେଶ ଓ ଦଶର
ଉପକାର ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ । ଅବଶ୍ୟ ସେଇ ଦଶ ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ
ସେ'କି ଜଣେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପରିକଳ୍ପନା କେବଳ ଆତ୍ମସଂସ୍ଥ
ନୁହେଁ; କିମ୍ବା ଦିନେ ଆପଣାକୁ ପୋଡ଼ି ଜାଲି ଅନ୍ୟର ଉପକାର
କରିବା ନୀତିଟାକୁ ବି ଅସୀମ ବାବୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ
ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଏ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ କଦାପି ସ୍ୱାଭାବିକ
ନୁହେଁ—ଖାଲି ଉପରେ ଉପରେ ଦେଖାଇ ହେବାର ଛଳନା ମାତ୍ର ।
ତା ଅପେକ୍ଷା ବରଂ ନିଜେ ନିଜର ଉପକାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ଅପର ଦଶ ଜଣଙ୍କର ଉପକାର କରି ପାରିବା ପଛାଟାକୁ ଅସୀମ
ବାବୁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ମନେ କରନ୍ତି । ଆଜି ତାଙ୍କର ମନରେ ସେଇ
ପରିକଳ୍ପନା ଉଜ୍ଜିମାରି ଉଠୁଛି, କାରଣ ତାଙ୍କର ମୁକ୍ତିର ବାଟ
ଏବେ ଦେଖାଗଲାଣି । ଆଉ ବେଶି ଦୂର ନୁହେଁ—ବେଶି ଡେରି
ନାହିଁ; ଆଉ—ହେଇ, ହେଇତ ଦିଶୁଛି, ଦେଖାଯାଉ—

ପୁଣି ମନେ ପଡ଼େ, ତାଙ୍କର କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କ କଥା ।
ଯେଉଁଦିନ ପିଞ୍ଜିରୁ ମୁକୁଳ ଯା'ନ୍ତି ସେ ଦିନ ଦୁଃଖ ଓ ଶୋଭାରେ
ତାଙ୍କର ଛୁତି ଦୋହଲିଯାଏ । କେତେକଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହଧାର ବି
ଗଡ଼ି ପଡ଼େ । ଅସୀମ ବାବୁ ଦେଖି କାବା ହୋଇଯାନ୍ତି । ଆହା
ଦୁନିଆର ଏ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ କି ମୂର୍ଖ । ପିଞ୍ଜିରୁ ମୁକୁଳବେ—ଅସୀମ
ଉନ୍ନତ ଆକାଶରେ ଅବାଧରେ ବିତରଣ କରିବେ—ମନଶ୍ଚକ୍ଷୁରେ

ଉଡ଼ି ବୁଲିବେ; କିନ୍ତୁ ଏତେ ଆନନ୍ଦରେ ବି ତାଙ୍କର ନିରାଶର ଶ୍ରବ ଆସେ କାହିଁକି ?—ଖାଲି ଗୋଟାଏ ଧରାବରା ଜୀବନର ମୋହ ତୁଟାଇବା ସମ୍ଭବପର ହୁଏ ନାହିଁ—ଗୋଟାଏ ବୃଥା ଆଡ଼ମ୍ବର ଓ ଦେଖେଇ ଦେବା ପ୍ରକୃତିକୁ ଛାଡ଼ି ହୁଏ ନାହିଁ—ହଁ ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ବଳତା । ଏହା ବି ସ୍ବାଭାବିକ । ଅସୀମ ବାବୁ ଏପରି ଲୋକମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଦୟା କରନ୍ତି—ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେବା ପାଇଁ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରିବାର ଶକ୍ତି ସୁଦ୍ଧା ଦେବାପାଇଁ ।

ସେ ଯାହା ହେଉ । ଅସୀମ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ଆଜି ଆନନ୍ଦର ସୀମା ଧରୁ ନାହିଁ । ସେ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖନ୍ତି ଆଉ ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଅସୀମ ଆକାଶରେ ଅବାଧରେ ବିଚରଣ କରିବାର ସୁଦ୍ଧା ସୁଯୋଗ ପାଇ ପାରିବେ । ତା'ପରେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଗତି କରିବ ଏକ ସ୍ବଚ୍ଛଳ ସ୍ବାଭାବିକ ମାର୍ଗରେ, ନିଜର ଆଦର୍ଶର ପରିପୂରଣ ପାଇଁ ସେ ପାଇବେ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁଦ୍ଧା ଓ ସୁଯୋଗ ।

ଅସୀମ ବାବୁ ଏକ ନିକଟ ରବିବ୍ୟତର ଅସୀମ ଆନନ୍ଦର ସ୍ବପ୍ନରେ ଆପଣାକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସ୍ବତଃ ମନରେ ପଡ଼ିଯାଏ ଗୋଟାଏ ଗାଉଁଲି ଜଗ—

“ତଳ ବରଡ଼ା ଖସୁଛି,

ଉପର ବରଡ଼ା ହସୁଛି,

ମଝି ବରଡ଼ା ଥାଇ ବୋଲୁଛି

ମୋ ଦିନ କାଳ ଆସୁଛି ।”

ଅସୀମ ବାବୁ ଶ୍ରବନ୍ତି ବାସ୍ତବିକ କେଡ଼େ ନିରାଶ ସତ୍ୟ କଥାଟାଏ ।

ଅନ୍ଧାରୁଆ

ଶ୍ରୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ ବି. ଏ.

[ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଖୋର୍ଦ୍ଧାନକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗୁରୁଜଙ୍ଗ ଗ୍ରାମରେ ୧୯୧୭ ମସିହାରେ ଏହି ସ୍ଥାନମଧ୍ୟ କବି ଗାଳ୍ପିକଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଛାତ୍ରଜୀବନରୁ ସେ ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚା ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ କବିତା ଗଳ୍ପ ପ୍ରଭୃତି ମନୋରମ ରଚନା ପ୍ରଚାରି କରନ୍ତି । ନିଜର ସାଧନାବଳରେ କବି ଆଜି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଅଧିକାରୀ ।]

ତାଙ୍କର କବିତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାଥେୟ, ଅଭିଯାନ, ବାଙ୍ଗରାଜନ, ପରୀକ୍ଷା, ପୁଣିମା ପ୍ରଭୃତି ବିଶିଷ୍ଟ କୃତି । ଗଳ୍ପ ସୁସ୍ଥକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାଟିର ତାଳ, ମଣାଣୀର ଫୁଲ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଧାନ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ପରିବେଶ, ସରଳଭାଷାରେ ବାସ୍ତବ ବର୍ଣ୍ଣନା, ତା'ଙ୍କ ଗଳ୍ପର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ଗଳ୍ପ, ‘ସ୍ମୃତ୍ୟ’ ଓ ଅସ୍ମୃତ୍ୟ’ ସମସ୍ୟାର ଏକ ଭିନ୍ନ କୁହାଯାଇ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଭାନ୍ତି ଧାରଣା ଯୋଗୁଁ ସମାଜରେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଯ୍ୟାତକ ହୁଏ, ଏହା ଏହି ଗଳ୍ପରେ ସୂଚିତ ।]

ବେକରେ ହାତ ବାନ୍ଧିଲ । ଦାନ୍ତରେ ତିରଣ ଦେଲ । ଜଉ ଆଉ ଆଉ ଖନା ହୋଇ ପହଲି ପଥାନ ବାରଦୁଆର ଶୁଣିବିଣ୍ଡା ବୁଲି ଖପର ପଡେଇଲ ।

କଳା ମିଶ ମିଶ ଅନ୍ଧାର ମଝିରେ ତା'ର ଶଶୁ ଶଶୁ କାଳିଆ ବାହା ଦି'ଟାକୁ ଉପରକୁ ଟେକି ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡ ଦୋକାନ ପାଖରେ ବସି ପଡ଼ିଲି ଗଅଁ ଗଅଁ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକଥା କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ନାନା ଅବଲ୍ୟ କାଢ଼ି ଗହଳମାନଙ୍କ ଅଣ୍ଟାରୁ ପଇସାଏ ଅଧଲଏ ଖସେଇବ ବୋଲି ବାହାରେ । କିଏ ଦିଏ, କିଏ ବା ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ତା ଆଡ଼ିକ ଦାନ୍ତ ଦି'ଧାଡ଼ିକ ଦେଖାଇ ଶିଁ ଶିଁ ହୋଇ ହସନ୍ତି—ଖତେଇ ହୁଅନ୍ତି । ପଡ଼ିଲି ମାଟିରେ ଗଡ଼େ । ବାଳମୁକୁଳା କରି ହାତ ଠାରୁ କେତେ କ'ଣ କହେ । ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି, 'ପହଜ କରୁଛ' ।

ତା'ର କାଳିଆ ଦେହ, କୋତରା ଗୁଗା, ଆଗୁଡ଼ା ଖାଗୁଡ଼ା ଓପାରିଆ ଗୁଡ଼ିଆ କଳା ରାତି ସଙ୍ଗରେ ମିଶିଯାଇ ଜମା ବାରି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଅଝଟ ପିଲାଏ ମା'ଠି ଶୀର ନ ଖାଇଲେ ମା'ମାନେ ଭୟ ଦେଖାଇ କହନ୍ତି—“ହେଇ, ହେଇ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଆଇଲଣି । ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡେ ବସି କରୁ ହାଲୁ ହାଲୁ କରୁଛ ।”

ପଡ଼ିଲି ପୁରସ୍ତମ ଯିବ । ବାଟରେ ସଞ୍ଜ ହୋଇଗଲେ ସେ ପାଖ ଗାଆଁରେ ରାତିକ ପାଇଁ ଥାକିଯାଏ । ଦିଅଁ ବୁଡ଼ିଯିବା ଆଗରୁ କ'ଣ ଦି'ଟା ପାଟିରେ ପକାଇ ଦେଇ କାହା ପିଣ୍ଡାରେ କୁଟା ଗୋଲ୍ଲଏ ପାରି ଚାରିକାତ ନମେଇ ପଡ଼ିଯାଏ । ସେ ଯେଉଁ ଗାଆଁକୁ ଯାଏ—ସେ ଗାଆଁରେ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଆଇରି ବୋଲି ଚାରିଆଡ଼େ ହରି ହକର ପଡ଼ିଯାଏ । ତା' ପଛରେ ଟୋକାଏ ତାଳି ମାରି ଗୋଡ଼ାନ୍ତି—ବୁଲ ବୁଲୁରଗୁଡ଼ାକ ଦେଉ ଦେଉ ହୋଇ ତାକୁ ଖେଙ୍କାରି ମିଶନ୍ତି, ପୁଣି ସୁଁ ଝୁଁ କରି ତା ଗୋଡ଼ ସନ୍ଧିରେ ପଶି ପରସ୍ତେ ତାକୁ ଶୁଫି ଯାନ୍ତି । ଅନ୍ଧାରୁଆ ଦିନଯାକ ବାଟ ଚାଲେ—ସଞ୍ଜବୁଡ଼େ ଭିକ ମାଗେ ।

ଅନ୍ଧାର ଗତି । ପେଟରେ ହେଲା ମାଇକିନିଆ ପରି କଳା
ମେଘର ତଳ ପେଟଟା ଓହ୍ଲଇ ପଡ଼ିବ । ତା'ର ଭିତରେ ଚଳନ୍ତା
ଅନ୍ଧାର ପରି ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡିତ ଧରି ଅନ୍ଧାରୁଆ ଚାଲେ... ।

ବେଳେ ବେଳେ ଅନ୍ଧାରୁଆ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖେ... ।

ପାଗଳ ଧାନ ଖେତରେ ନନ୍ଦିଆ ମାରୁଛି । ଭେଣ୍ଟିଆ ଭେଣ୍ଟିଆ
ଧାନ ଗନ୍ଧର ଅସ୍ମାରି ସାରୁ ସିଆରି ଭିତରେ ତମ୍ବିସାପ, କକଡ଼ା-
ବସ୍ତ୍ର ଆଉ ଚେଲୁଣୀ ମୋକକର ମେଲା ବଇଚ । ଚାରିଆଡ଼େ
ଆଲିଙ୍ଗିଣିଆ ଗନ୍ଧ ପାଇ ମାଟିଆ ଚଳଗୁଡ଼ାକ ତେଜି ତେଜି ହେଇ
ଉପରେ ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

ସେଇ ମେଘ ଅନ୍ଧାର ଗତିରେ ବଲ ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ଗଡ଼ି
ତଥାକି କରି ଅଟା ଖଣ୍ଡେ ଜାଳି ପଡ଼ିଲ ବଲ ଜଗିବ ।

ଧାନଗଛ ମୂଳରେ କୁଡ଼ା ହେଇଛି କୁଡ଼କୁ କୁଡ଼ ଖତ । ଖତ
ତ ବୁନ୍ଦ, ହାତ । ପଡ଼ିଲର ହାତ—ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଗେଲିବୋଉର
ହାତ..... ।

ପଡ଼ିଲର ମନେ ପଡ଼େ କାଲମସା ଜାଡ଼ିଦିନେ କମିତ ବଡ଼-
ଅନ୍ଧାରୁ କେଉଁଟିଘରର ରୁଡ଼ା ପାହାର ନ ଶୁଭୁଣୁ ଗେଲିବୋଉ
ଥୁରୁଥୁରୁ ହେଇ ଟାଙ୍ଗି, ଟୋକର, ତୋଟା, ପାଟ ବୁଲି ଗାଣ୍ଡୁଆକୁ
ଗାଣ୍ଡୁଆ ଗୋବର ବୋହୁ ଆଣି ବାଡ଼ିପଟ ଖତଗଦାରେ ଜମା
କରେ... । ଆଉ ପଡ଼ିଲ ନିଜ ଦେହର ନନ୍ଦୁ ପାଣି କରି ସେଇ
ଖତତଳକୁ କୁଟି ଓଢ଼ର ଓଢ଼ର କରି ନେଇ ବଲରେ ଜମା କରିଦେଇ
ଆସେ... ।

ଖାଲି ସେତକ ନୁହଁ, ପଥର ପରି ଟାଣି ବଲମାଟିରେ ନଝଳ
କଣ୍ଡି ଧରି ହଳ କଲବେଳେ ଯେ କି କଷ୍ଟ, ତା ମନେ ପଡ଼ିଲା-
ବେଳେ ପଡ଼ିଲର ହାତ ଭିତର କ'ଣ ହେଇଯାଏ । ତାକୁ ଉପରେ

ନିଆଁ ପିଣ୍ଡୁଳା ପରି ସୂର୍ଯ୍ୟ—ତଳେ ତଳେ ମାଟି ଗୋଡ଼ ଦ'ଟା
ସିଝି ଯାଇ ପରସ୍ତକୁ ପରସ୍ତ ତମ ଗୁଡ଼ି ଯାଇଛି... ।

ପହଲିର ଏତେ ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ରକ୍ତମିଶା ମିଡ଼ନକୁ ସାର୍ଥକ କରି
ଯଉଁଦିନ ପାଚିଲା କ୍ଷେତର ଅସୁମାରୀ ଧାନଗଛ ଗହଳରେ ମାଛ
ପବନର ନୁରୁକାଳ ଖେଳ ନାଗିଲା, ସେ ଦିନ ପହଲି ଜୀବନରେ
ଏକ ମଉଜୁବ । ସେ ସବୁ ଭୁଲି ଅନାଇଁ ରହିଲା ସେଇ ଦରପାଚିଲା
କିଆଣୀଆଡ଼କୁ ।

ତା'ପରେ ଦିନେ—

ପହଲି ଭାବିଲା ।

କଟିମିଟିଆ ଅନ୍ଧାର । ମଗୁଣୀର ମାସ ହୁମାଳ ପବନ କଲିଙ୍ଗ
ଭିତର ଅଗାଧ ଦେଇ ଯାଉଛି । ପହଲି ଭାଡ଼ି ଉପରେ ହେଁସ ଖଣ୍ଡେ
ଦୋଡ଼ି ଦେଇ ପେଟେଇ ପଡ଼ି ଶୋଇ ବଟୁଆରୁ ଚୁନପସ ଟିକିଏ
ଆଣି ନେଡ଼ିରେ ଦଳୁଛି । ବିଲ ଭିତରେ ଚୁବୁଛୁ ଚୁବୁଛୁ ଶବ୍ଦ
ଶୁଣାଗଲା । ପାଣି କାଦୁଅରେ ଧାନଗଛଗୁଡ଼ାକ ଚକଟି ଦେଇ
ଗୋଟାଏ କିଏ ଚାରିଆଡ଼ ମନ୍ଦି ଦେଇ ଯାଉଛି ଯିମିତି ଅବା !
ପହଲି ଭାବିଲା ବାର୍ତ୍ତା କି ଭାଲୁ ହେବ ପରା !

ସେ ସରରେ ଖଣ୍ଡେ ମୂଳ ବାଉଁଶ ଧରି ଉଠିଲା ।

ଧାନଗଛର କାଳିଆ ଗୁଲ ଚରି ପାଣିସିଆଗୁଡ଼ାକ ଚିକ୍ ଚିକ୍
ଦୁଉଟି । ବହଳିଆ ମେଘ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ପହଲି ଆଖିରେ
ପଡ଼ିଗଲା ଗୋଟାଏ ମସ୍ତବଡ଼ କାଳିଆ ଜନ୍ତୁ । ନାକପୁଡ଼ାରେ ଅଣରୁଣି
ପବନ ବହୁଛି ।

ପହଲି ତା ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଲା; ମାସ ସେଇ କାଳିଆ
ଗୁଲଟା ଧାନଗଛଗୁଡ଼ାକ କୁଦ ଚକଟି ଦୋଡ଼ି ଦୋଡ଼ି ଏଣେତେଣେ
ପଳାଇ ଗଲା ।

ଗୋଟିଏ ଧାନଗଛ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପହଲି ଦେହରୁ ପୋଷେ ରକ୍ତ ଶୁଣି ଯାଉଥିଲା ।

ଆଗରେ ଗୋଟାଏ ଖାଲ । ଜନ୍ତୁଟା ଆଉ ଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ—ମୁହଁ ବୁଲାଇ ପଛକୁ ଫେରି ଆଇଲା । ପହଲିର ବାଉଁଶ ଠେଙ୍ଗା ଦୁମ୍ କରି ଯାଇ ବାଜିଲା ତା ଚାଳୁରେ । ଠିକ୍ ତା ଚାଳୁ ଉପରେ ।

ପହଲି ବିଜୁଳି ଆଲୁଅରେ ଦେଖି ପାରିଲା, କି'ଟା ବଡ଼ ବଡ଼ ମୁନୁଆଁ ଶିଙ୍ଗ କେନା ମେଲାଇ ଉପରକୁ ବାହାରିବ ।

ନାଞ୍ଜି ଟେକି, ଫିଁ ଫିଁ ନିଃଶ୍ୱାସ ଛୁଡ଼ି ଜନ୍ତୁଟା ପଳାଇଗଲା କାଇକାଛୁଆ ହେଇ ଏକ ମୁହଁରେ—ପହଲି ଶୁଣି ପାରିଲା, କିଛି ଦୂର ଯାଇ ସେଉଁଟା ଗୋଟାଏ କଣ୍ଟାବୁଦାରେ ଭୁଷ୍ଟକନା ପଡ଼ିଗଲା—ଆଉ ପଙ୍କ କାଦୁଅ ଭିତରୁ ଉଠି ପାରିଲା ନାହିଁ ଜମା ।

ପହଲି ଶୁଖିକି ଫେରି ଆସି ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଶୋଇଲା । ସେ ଶୁଖିରେ ଶୋଇ ଶୋଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲା ଗୋଟାଏ ମସ୍ତବଡ଼ କାଳିଆ କଙ୍କାଳ,—ବୃତ୍ତପଟେ ତାର କାଉ ବେଢ଼ିଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଘେନିଲା ଶାଗୁଣା ସେଇ ମଡ଼ର ନାନ୍ତିମୁଣ୍ଡା ଭିତରେ ଥଣ୍ଡ ପରେଇବ । ସେଇ ମଡ଼ର ବୃତ୍ତାୟାକ ଖୁରୁକୁ କିଏ ହାଣି ଦେଇଛି କୁରୁଡ଼ିରେ ଶ୍ୱେତ ଶ୍ୱେତ କରି ।

ପୁରୋହିତେ ପୋଥି ଦେଖି କରି କହିଲେ, ଭିନିପାଦ ଦୋଷ ନାଶିବ । ପୁରସ୍ତମ ଯାଇ ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପରେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନ କଲେ ଏ ପାତକ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନ ହେବାଯାଏ ଦାନରେ ଭରଣ ଦବ, କଥା କହିବ ନାହିଁ ।

ଗାଆଁ ଯାକ ପୁମ୍ପୁସ୍ ହେଲେ—“ପହଲି ହାଡ଼ ବାନ୍ଧବ । ଗୋରୁ ମାରିବ ।”

ସେ ଦିନର ପହଲି ଆଉ ଆକର ଅନ୍ଧାରୁଆ । କେତେ
ତପାଢ଼ ?

ପହଲି ଭାବେ; ସେ ଦିନ ପଦ୍ମପୁରଣ ପଡ଼ି ପୁରୋହିତ ନଧି
ମିଶ୍ରେ ତାକୁ କଣ କହିଥିଲେ ! ଉପରେ ମୁହଁଟା ତାର ଚୋରଲ
ପଡ଼ିଯାଏ । ତା ଆଖି ଆଗରେ ନାଚିଯାଏ ଗୋଟାଏ ମସ୍ତକତ ଜଳନ୍ତା
ତୁଲୁ—ବଡ଼ ବଡ଼ ହଣ୍ଡାରେ ତେଲ କଡ଼ କଡ଼ ହୋଇ ଫୁଟୁଛି ।
ସେ ଏପଟକୁ ସେପଟ ଚାହିଁ, ଥର ଉଠେ । ପୁଣି ତା ଆଖି
ଆଗରେ ନାଚିଯାନ୍ତି ଦୁଇଟା ମହାସିମ୍ବୁ । ଯମଦୂତ । ସେଦିନ
ତାଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ର ତାକୁ ପୁରୋହିତ ଆପଣେ ଦୟା କରି ପୁରଣରୁ
ବାହାରକରି ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଘାସ ଆଲୁଅରେ ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲେ ।
ତାର ସେ ତନିରଙ୍ଗିଆ ଚନ୍ଦ୍ରପଟଟା ମନେ ପଡ଼େ । କେଡ଼େ କେଡ଼େ
ଆଖି, କମିତି ଶିଙ୍ଗ, ହାତ ଦିଟା କମିତି ମାଙ୍କଡ଼ ହାତ ପରି ରୁମ
ସାଲୁବାଲୁ ହେଇଛି, ନଗରୁଡ଼ାକ କମିତି ମୁନଆ ମୁନଆ ! ସେ
ତରୁଆ ପିଲଙ୍କ ପରି ନଦରେ ବଳିବିଲେଇ ଉଠେ—

“ଆଇଲୁ, ଆଇଲୁ, ହେଇ ଆଇଲୁ !”

ଦିନେ ଦିନେ ବାଟ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ନିଛୁଟିଆ ଦିପହରେ ସେ ଥକା
ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଗଛମୂଳରେ ବସି ପଡ଼େ । ଚାରିଆଡ଼ ଶୂନ୍ୟ—
ଶାଁ ଶାଁ କରୁଥାଏ । ତାର ମନେ ପଡ଼େ ତଳିଆଁ ରାମା ଗଉଡ଼ର
କଥା । ଗୋରୁ ମାରି ନୁହେଁଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମଲ୍ଲବେଳକୁ ଜିଉରେ
ଦା ହେଇଗଲା, ପୋକମାଛ ହେଲା, ନାଙ୍ଗୁଡ଼ା ପୋକ ପାଟିରେ
ସାଲୁ ବାଲୁ ହେଇ ଚାଲିଲେ । କେତେ ଗୁହମୁତ, ରକ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ
ହେଇ ସେ ଦାଣ୍ଡେ ଚକଟି ହେଲା । ତେବେ ହେଲେ କ’ଣ ତା’ର
ପ୍ରାଣ ଗଲା !

ଶେଷରେ ସାହି ଲୋକେ ପଚାରିଲେ—କରେ ରାମା, କ’ଣ କରୁ କହିଦେ । ନୋଇଲେ ସ’ଜରେ କ’ଣ ପ୍ରାଣ ଯିବ ?

ରାମା ମାନଗଲା । ଗୋରୁମାରିଥିବା କଥା କହିଦେବା ମାସକେ ତା’ର ହିକ୍କା ଉଠିଲା । ତନିଅର ଗୋରୁଙ୍କ ପରି ହସ୍ତାଳ ଛୁଡ଼ି ତା’ଠୁଁ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଗଲା ।.....

ପହଲି ଆଉ ଭାବ ପାରେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଶୁଣାଯାଏ ଗୋଟାଏ ମାରଣା ଗୋରୁ ଯିମିତି ଖୁବ୍ ଦୂରରେ ହେଉଛି ଛୁଡ଼ିଛି । ସେ ଉପରେ ଗଛଟାକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ଧରେ ।

ନିକଟରେ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ଦିଗ୍‌ବିଶି ଗାଈ ଚରୁଥାନ୍ତି । ଧଳା କଳା, କସରା ବାହୁରୁଡ଼ିକ ଚଳମାରି ତା’ଙ୍କ ଗୁରପାଶେ ନାଚୁଛନ୍ତି । ପହଲିର ମନେ ହୁଏ, ସେମାନେ ଯିମିତି ତାକୁ ଶିଙ୍ଗି ଉଠେଇ ମାରିବାକୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ସେ ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡକ ଧରି ଛୁଡ଼ା ହୁଏ—ଉପସ୍ଥ ଆଖିରେ ଇଆଡ଼ିକ ସିଆଡ଼ିକ ଚାହିଁ ।

ଦିନେ ଦିନେ ରାତିରେ ପହଲି ସପନ ଦେଖେ—ଗୋଟାଏ ମଲ୍ଲ କାଳିଆ ଗୋରୁ ପେଟ ଫୁଲେଇ ତାଙ୍କ ଅଗଣାରେ ଶୋଇଛି । ତା ପେଟ ଉତ୍ତରେ ଗୋଟେ କଅଁଳା ବାହୁରୁ । ଗେଲିବୋଉ ଚଉରମୁଳରେ ବସି ତୁନି ହୋଇ କାନ୍ଦୁଛି । ଆଉ ତା’ର ମଲ୍ଲପିଲ ଗେଲିଟା ପୁଣି ବଞ୍ଚିଲଣି । ସେ ବାଆ ବାଆ ବୋଲି ଗୁରୁଆଡ଼େ ତାକୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଛି । ପହଲିର ନିଦ ଚାହିଁକିନା ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ସେ ଉଠି ବସେ । ଦୂରରେ ଜଣାଯାଏ ଯିମିତି ସଁ ସଁ ହେଇ ଗୋଟିଏ କ’ଣ ଚରୁଛି ।

ଦିନେ ଦିନେ କାଟି ଚାଲୁ ହଠାତ୍ ପହଲି ଥକା ମାରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଯାଏ । ତା’ର ମନେ ହୁଏ, ପଛରୁ ତାକୁ ଯିମିତି କିଏ

ଡାକୁଚି ! ଗୋକିଆ ଗୋକିଆ ଶିଙ୍ଗ—ହାତରେ ଗୋଟାଏ ବାଦୁଆ
ପାଖପକା ଦଉଡ଼ି । ତା'ର ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ରାମା ଗଉଡ଼ର ମୁହଁ ।
ରକ୍ତ, ପୃଥ, ଲଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ପୋକ ! କିନ୍ତୁ ମନକୁ ମନ ବୁଝାଇ ସେ
ପୁଣି ବାଟରୁଲେ । ଶହେଥର ବଡ଼ଠାକୁରଙ୍କ ନାଁ ସୁମରଣା କରେ ।

ପୁରୀ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ । ଶହ ଶହ କୃଷ୍ଣଭୋଗୀଙ୍କ ମେଳରେ ପହଞ୍ଚି ବ
ବସି ଶପରାଶଣ୍ଡିକ ପତାଇ ଭକ ମାଗୁଚି । ବଡ଼ ଦେଉଳ ଉପରେ
ବଡ଼ ଠାକୁରଙ୍କ ତିନିସାନ୍ତୁଆ ନେତ ଉଡ଼ୁଥାଏ । ପହଞ୍ଚି ଏକା-
ରାହାରେ ସେଇ ଆଡ଼ିକ ଅନାଇ ରହେ । ତାମନରେ ପୁରୀ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ
ଛୁଇଁବା ଦିନୁ ଟିକିଏ ସାହସ ଆସିଲଣି । ସେ ଆଉ ପୂର୍ବପର
ବଳିବଳେଇ ଉଠୁ ନାହିଁ କି ଠିଆରେ ଭୟଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଚମକ
ପଡ଼ୁ ନାହିଁ । ପାଖରେ ଶୋଇଥିବା କୃଷ୍ଣଭୋଗୀଟା ହୁଏତ ପରୁରେ
“ଆଉ କେତେଦିନ ତୁ ହାଡ଼ ବାନ୍ଧିବୁ ମଉସା ?” ପହଞ୍ଚି ହାତ
ଆଙ୍ଗୁଳି ଗଣି ଠାରୁ ଦିଏ ‘ଆଉ ସାତଦିନ ।’

ସାତଦିନ ପରେ ପହଞ୍ଚି ଗାଆଁକୁ ଫେରି ଆଇଲା । ସେ
ଗେଲିବୋଉର ରସଖଡ଼ୁ, ବାସନକୁସନ ବକି ଟଙ୍କା ପାଞ୍ଚଟା
ଅଣ୍ଟାରେ ଖୋସି ପୁରସ୍ତମ ଯାଇଥିଲା । ଦରଯାକର ସବୁ ଦରକ
ବକି ସେ ପୁରସ୍ତମରେ ପାତକ ଛଡ଼ାଇ ଆଇଚି ।

ମାସେ ଏକୋଇଶ ଦିନ ପୁରିଲା ଦିନ ସେ ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ ହେଇ,
ବାହୁ ଶସ୍ତେଜନି କରାଇ ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପର ଗୋସାଇଁ ମହାପୁରୁଷ-
ମାନଙ୍କୁ କିଛି କିଛି ଅଣ୍ଟାଖୋମା ଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ପାଦଧୂଳି ଆଉ
ଆଣିବାଦ ନେଇ ଦରକୁ ଫେରି ଆଇଲା । ଆଇଲାବେଳେ ଗେଲି-
ବୋଉ ପାଇଁ ମହାର୍ଦ୍ଦ କୋଡ଼ୁଆଏ ଆଉ ଶୁଖିଲା ନିର୍ମାଲ୍ୟ କେତେ
ମୁଣି ମଧ୍ୟ ଆଣିବାକୁ ଭୁଲି ନ ଥିଲା । ଦର ଫେରାଣି ପହଞ୍ଚିର ପାଦ

ତଳେ ନାଗୁ ନ ଥିଲା । ତା' ମନଟା ଖାଲି ଖୁସିବାସିରେ ଉଛୁଳି ଉଠୁଥିଲା ।

ମାଣସଜର କଅଁଳ ଅକ୍ଷର ଗାଆଁ ଉପରେ ତାର ପାତଳ ଖଣ୍ଡିଆ ଘୋଡ଼ାର ଦେଇଥାଏ । ଗାଁମୁଣ୍ଡ ମାଡ଼ଳ ଗଛ ଉପରେ ମହୁମାଛିମାନଙ୍କର ସଜ ସସା ବସିଥାଏ । ଗେଲିବୋଉ ତା'ର ଶେକିଲ ମୁହଁ ଉପରେ ନୁଗା ପଣତ ଡାକି ଦେଇ ବୃନ୍ଦାବଣଙ୍କ ପାଖରେ ସଞ୍ଜବଣାଟି ରଖି ଦଣ୍ଡବତ ହବା ବେଳକୁ ପଛରୁ ପହଲି ଡାକିଲା—“ଘରଘାର ସବୁ ଭଲ ଅଛି ତ ଗେଲିବୋଉ ?”

ଗେଲିବୋଉ ଯାହା ଜବାବଦେଲ ସେଥିରେ ପହଲିର ହାଲୁକା ଶୁଣିଗଲା । ତା'ର ଘର ଫେରନ୍ତା ଖୁସିବାସି ଆଖି ପିଛୁଳାକେ କୁଆଡ଼େ ଉଠେଇଗଲା । ‘ଘରେ ପଞ୍ଚର ଦିନ ହବ ଚୁଉର ନାହିଁ, ମାଣ୍ଡିଆତକ ଛେରି ଖାଇଗଲେ, ତିନିଦିନ ତଳେ ଯଉଁ ଶୀତଦିନିଆ ଅକାର ଝଡ଼ି ହେଉଥିଲା ସେଥିରେ ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଘର କାନ୍ଥୁଟା ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି । ଆଉ ଘରଘରୁ ଯଉଁ ଧାନତକ ଅମର ହେଇଥିଲା, ତାକୁ ଜମିଦାର ସାଆନ୍ତେ ସେ ପୁରପ୍ରମ ଯାଇଥିବା ବେଳେ ଆଗତ ସାଲର ବାକ ଜେଣା ବାବଦକୁ ଜବତ କରି ନେଇଚନ୍ତି । ଗତ ସାଲର ଖଜଣା ମାସକ ଭିତରେ ନ ଦେଲେ ପୁଣି ଘର ଦୁଆର କୋରଖ କରିବେ ବୋଲି ଧମକ ଦେଇଚନ୍ତି ।’

ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ପହଲି ସବୁ ଶୁଣିଲା । କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ସେ ଗତିଟା ପୁଣିଆ ଆଣିଥିବା ମହାର୍ଦ୍ଦ ଖାଇ ଦୁଇ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଏକରକମ କଟିଗଲା ।

ସଖାଳୁ ପହଲି ଦେଖିଲା ଚାଲୁକୁ ହାଣ୍ଡି ଯିବାକୁ ଚୁଉଳ ନାହିଁ । ଯିନିପରିବା ତ ଦୁରର କଥା । ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଘରେ କାନ୍ଥ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ି

ମାଟି ଗଦା ହେଇଛି । ଗୋଟାଏ କଣରେ ଗୋଟାଏ ମସ୍ତକଡ଼ ଉଇ-
ହକା ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଛୁଡ଼ା ଦେଲଣି । ହାଣ୍ଡିକୁଣ୍ଡେଇ ହେଇ ଯାହା
ଦିଶନ୍ତି ଥେଲ, ତାହା କାନ୍ଥରୁ ମାଟି ଖସି ଚୁଲୁଚୁଲୁ ହେଇ ଯାଇଛି ।
ଦର ଭିତର ଖପର ଖଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡି ହଉଛି । ପହଲି ଦିନ ମାସ କାଳ
ପଡ଼ିଆ ହେଇ ପୁରସ୍ତମରେ ବସିଥିଲା—ଏବେ ଫଟା ପାହୁଲଟାଏ
ବି ନାହିଁ । ବନ୍ଧାଛନ୍ଦା ବା ବିକାକିଣା କରିବାପାଇଁ ଯାହା ରଜାଦଦର
ହେଇ ଦିଶନ୍ତି ଜନସମସ୍ତ ଥିଲା, ସେ ସବୁ ତ ପହଲି ବିକି ଗ୍ରାଣ୍ଟି
ପୁରୁଷ ଗୋଡ଼ତ୍ୟା ପାତକ ଛଡ଼ାଇ ଆଇଛି ? ବାକି ଅଛି କ’ଣ ସେ
ସେଥିକ ଆଜି ସେ ହାତ ବଢ଼ାଇବ ? ମାଇପ ହାତରେ ଖାଲି ଶଙ୍ଖା
ପଟିଏ—ଦିନକୁଦିନ ବେଶି ବେଶି ହୁଗୁରୁ ହୋଇଯାଉଛି ।

ସଖାଜୁ ପହଲିକୁ ଦେଖି ଗାଆଁ ବାହୁଣେ ଧାଇଁଲେ, ଭୋଜନ
ଦବାକୁ ହବ । ଗାଁ ବାହୁଣେ ଶୁଦ୍ଧ ନ କଲେ କୁଆଡ଼େ ପାତକ
ଛୁଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଜମିଦାରଙ୍କ ପିଆଦା ଆସି ଦୁଆରେ ବସିଲା । ଗତ
ସାଲର ଖଜଣା ପରିଶୋଧ ନ କଲେ ସାଆନ୍ତେ ମକଦ୍ଦମା କରିବେ ।
ଜାତିଭ୍ରାତ ଧରି ବସିଲେ, ଜାତିଭ୍ରାତ ଦେଇ ଶୁଧୁଅ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ପହଲି ମୂଲ ଲଗିବାକୁ ବାହାରିଲା ମାସ ପୁଷ୍ପମାସ, ଧାନକଟା
ପରେ ପାଇଟି କାହୁଁ ଯୁଟିବ ? ତା ଛଡ଼ା ପହଲି ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲା ଯେ,
ଗାଁ ଲୋକେ ତାକୁ ଦେଖି ଆଜିକାଲି କମିତି ନାକ ଟାଉଁ ଟାଉଁ
କରୁଛନ୍ତି । ଜଣେ ସେ ଦିନ ତାକୁ ବଡ଼ପାଟି କରି ଶୁଣାଇ ଦେଲା—
“ଗୋରୁମସଟାକୁ ଛୁଇଁଲେ ଛୁଆଁ ନାଗିବ ।” ପହଲି ସେହିଦିନ
ଆଡ଼ିଛଡ଼ା ହେଇ ରହୁଛି, କାହାରି ସାଥରେ ବଳେ ପଣି ମିଳାମିଶା
କରୁନାହିଁ ।

ଜାତିଆଣ ଗ୍ରାତ ଦେଇ ନ ପାରିବାରୁ ପହଲି ଅଜାତିଆ ହେଲା ।
ସବୁଆଡ଼ୁ ବାସନ୍ତ । ବାହୁଣେ ଗୋସେଇଁମାନେ ଅଡ଼ି ବସିଲେ ।

ଧୋବା ଭଣ୍ଡାସ, ନିଆଁ ପାଣି ସବୁ ମନା ହୋଇଗଲା । ପହଲି ଏକ-
ଦରକିଆ ହେଇ ରହିଲା ।

ପହଲିର ଶାଳଗଜା ପରି ଦହଟା ଚୁହୁଁ ଚୁହୁଁ ଆସି କଣ
ହେଇ ଗଲାଣି । ଗେଲବୋଉକୁ ଫୁଙ୍କିଦେଲେ ପଡ଼ିଯିବ । ଖାଲି
ହାଡ଼ ଦିଶନ୍ତି ଦେଖା ଯାଉନା । ସେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବାପଦରକୁ ପଠାଇ
ଦେଲା ।

ପହଲିର ଦିନେ ଚୁଲୁ ଜଳିଲେ ଦି'ଦିନ ଖାଡ଼ା ଓପାସ ।
ଦୋକାନୀ ଧୋବି ସାତୁ କାଡ଼ିଆ ଦବାକୁ ନାହିଁ କରିଦେଲାଣି ।
ପହଲିକୁ ବୁଦ୍ଧି ଦିଶୁ ନାହିଁ ।

ଦୁଃଖ ଅଭାବ ସ୍ଥାନିଚ୍ଛକର ସହି ସହି ପହଲିର ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ
ହେଇଗଲାଣି । ସେ ପୁରସ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏତେ ଟଙ୍କା ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ
କରି ମନର ପତ୍ତି କଳା ଦାଗଟାକୁ ନିଭାଇ ଦେଇ ଆସିଥିଲା, ତାହା
ପୁଣି ଗହ୍ଫିଆ ହେଇ ତା ମନ ଉପରେ ଗାର କାଟିଲାଣି ।

ଆଗପରି ପୁଣି ସେଇ ଭୟଙ୍କର ସ୍ବପ୍ନ ତାକୁ ବେଳେ ବେଳେ
ପାଗଳ କରି ପକାଉଛି । ସେ ବେଳେ ବେଳେ ଚମକି ଉଠୁଛି ।
ତାର ମନ ହେଉଛି, ଗୋଟାଏ କଣ କାଳିଆ ହେଇ ଯିମିତି ସଁ ସଁ
ହେଇ ତା ଚାରିପଟେ ଚରି ବୁଲୁଛି । ସେ ରାତିରେ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖୁଛି,
ଗୋଟାଏ ମାରଣୀ ବଳଦ ତାକୁ ଯେପରି ଶିଙ୍ଗରେ ଭୁଷି ଦେବା
ନାଚି ନାଞ୍ଜି ଠିଆ କରି ଧାଇଁ ଆଉଛି । ସେ ସପନରେ ଚଳିଦିଲେଇ
ଉଠୁଛି—“ହେଇ, ଆଇଲା, ଭୁଷି ଦବ, ଭୁଷିଦବ ପଲାଅ,
ପଲାଅ...”

ପହଲିର ସବୁ ଯାଇ ବାକି ଯାହା ଥିଲା, ସେଇ ଭଙ୍ଗା ଦର
ଖଣ୍ଡିକ ମଧ୍ୟ ଶେଷରେ ଖଜଣା ଦେଇ ନ ପାରିବାରୁ ନିଲାମ ହେଇ-
ଗଲା । ତାର ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଦୁନିଆରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ବାଡ଼ି

ଗୋବରେ ଗୋବେ ହେଲେ ଥାନ ରହିଲ ନାହିଁ । ଘରଖଣ୍ଡକ
 ନିଲମ ହେଲବେଳେ ପହଲି ବକ୍ବକ୍ ହେଇ ଅନାହିଁ ରହିଥିଲା ।
 ତା ପାଟିରେ ଉଁ କି ରୁଁ କଥା ଫଟୁ ନ ଥିଲା । ତାକୁ ସେତେବେଳେ
 ଜଣାଇ ଦିଆଗଲା ଯେ ଏଣିକି ଆଉ ସେ ଘରେ ରହିପାରିବ ନାହିଁ,
 ସେତେବେଳେ ସେ ଚୁପ୍‌କରି ଉଠି ଛୁଡ଼ା ହେଲା । ତାପରେ ଗୋଟାଏ
 ସାବଳ ନେଇ ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଘରୁ ତାର ଶିଶାଣ ବେଢ଼ା ଆଉ କାଡ଼ିପଟ
 କାନ୍ଥରୁ ତାର ମଲ୍‌ଝିଅ ଗେଲିର ଶଠିଗାତଟାକୁ ଚାଡ଼ି ନେଇ ଆସି
 ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ଘର ଛାଡ଼ି ପଦାକୁ ବାହାରିଲା । ସେଇ ଯେ ଗଲା,
 ଆଉଥରେ ହେଲେ ସେ ଫେରି ଅଇଲା ନାହିଁ ।

ବାପ ଅଜା ଅମଲର ଘର ଖଣ୍ଡକ ପିବା ପରେ ପହଲିର
 ମନର ଅବସ୍ଥା ଆଉଟି ଖରାପ ହେଇଗଲା । ସେ ଏ ଓଳି ସେ ଓଳି
 ହେଇ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଗତି କଟାଇ ଦେବାକୁ ନାଗିଲା ।

ଘର ମଝିରେ ଥିବା ଝଙ୍କା ସଜନା ଗଛଟି ପହଲିର ଭାରି ପ୍ରିୟ ।
 କୁଡ଼ି କୁଡ଼ି କରି ଅଇଁଠା ପାଉଁଶ ତା ମୂଳରେ ଓଜାଡ଼ିବ ସେ ।
 ସଜନା ଗଛରେ ଛୁଇଁ କେବେ କେବେ ଫଳ ତଳେ ଝଡ଼ିବ ପଛକେ
 ସେଥିରୁ ଗୋଟେ ତୋଳ ଆଖି ପଖାଳ ଖାଇବା ପାଇଁ ତା ହାତ
 ଯାଇ ନାହିଁ ସଞ୍ଜରେ । ତାରି ଛାଇରେ ବସି କେତେ ଜହ୍ନଗତି
 ସେ କଟାଇ ଦେଇବ । ଦାଣ୍ଡରେ ଠିଆ ହେଇ ଦିନେ ଦିନେ ପହଲି
 ସେଇ ଗଛଟା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ—ତା ମୂଳରେ ଟିକିଏ ଯାଇ ବସିବା
 ପାଇଁ ତା’ର ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ସେ ଫେରି ଆସେ । ସାଆନ୍ତ
 ଘରର ଜଗୁଆଳଟା ତାକୁ ଦେଖି ଥଟ୍ଟା କରି କହେ, “କବେ,
 ଗୋରୁମର ପହଲି !”

ପହଲିର ମନେ ପଡ଼େ ତା ଘରର ପଛପଟ ପିଣ୍ଡାତଳେ ବୁଦା
 ବୁଦା ହେଇ କାନସିରି ଶାଗ ମାଡ଼ିଥିବ । କୂଅ ମୂଳେ ସେଇ

ସଦାବିହାରୀ ଆଉ ଗୋଡ଼ିବାଣ ଗଛଗୁଡ଼ାକ ବୋଧହୁଏ ପୁଲରେ ନେଥି ହୋଇଯାଉଥିବ, ତାର ମନ ଡାକେ କିମିତି ଟିକିଏ ଯାଇ ସେ ଏସବୁ ଗୁଡ଼ାକ ଥରେ ଆଖି ପୂରାଇ ଦେଖି ଆସନ୍ତା କି !

ତା ଭଙ୍ଗା ଛୁତି ଭିତରେ କୋଡ଼ ଉଠେ । ତା ମନଟା ତୁନା-ତୁନା ହେଇ ଶୁକ ପଡ଼େ । ସେ ଚେଇଁ ଚେଇଁ କେତେ କ'ଣ ବିକଟାଳ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖେ, ବାଉଳି ଚାଉଳ ହୁଏ । ତା'ର ମନେ ହୁଏ, ସେ ଯେମିତି ଇଆ ଭିତରେ କଉଁଦନ ମରି ଗଲଣି ।

×

×

×

×

ଦର ନିଲମ ହବାର ମାସ ଗୋଟାକ ପରେ ସାହିବାଲ ଦିନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ—ପହଲ ପଧାନ ପାଗଳ ହେଇ ଗଲଣି । ଗୁହଫୁତ ସାଲୁ ବାଲୁ ହେଇ ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲୁଛି, ଆଉ ମଣିଷ ଦେଖିଲେ କହୁଛି—ହେଇ, ଆଇଲ, ଆଇଲ, ଭୂଷିଦବ, ଭୂଷିଦବ, ହୁସିଆର !

ପାହାଡ଼କୁ ଜାଲେଣିକାଠ ଗୋଟାଇବା ନାଗି କେତେଜଣ ବାଉରଣୀ ଟୋଙ୍କା ଯାଇଥିଲେ । ସେମାନେ ସଞ୍ଜରୁଡ଼େ ଧୋବିସାହୁ ଦୋକାନ ମୁଣ୍ଡରେ କଥାକ୍ଷତା ହଉଥିଲେ—ପହଲ ପାହାଡ଼ଉପରେ ବଇଚି—ଖାଲି ବଳଦଙ୍କ ପରି ବୋବାଲି ଗୁଡ଼ିଛୁ—ଆଉ କହୁଛି—“ହେଇ ଆଇଲ, ଆଇଲ, କେଡ଼େ କେଡ଼େ ଶିଙ୍ଗ ହେଇଛି, ଖାଲି ସଁ ସଁ ହଉଛି । ମୁଁ ମରିଗଲି, ମୁଁ ମରିଗଲି, ସାଆନ୍ତେ !”

ସବୁ ଶୁଣି ଗନ୍ଧୀର ହେଇ ନିଧିମିଶ୍ରେ କହିଲେ—“ତା ପାପ ତାକୁ ଦେଖାଇବ ନାହିଁ ତ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ? ଶୁଦ୍ଧ ନ ହେଲେ କି ଗୋହତ୍ୟା ପାପ ଗୁଡ଼େ ? ଆମେ ଯେତେ କହିଲୁଁ, ଆମକଥା ଗହେଇଲା । ଟଙ୍କା ଦଣ୍ଡୁଟା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଟା କରାଇ

ଶୁଦ୍ଧ ହେଇ ଯାଇଥିଲେ ଆଜି ସେ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ହେଇ ବସିଥାନ୍ତା । ଧର୍ମ କ'ଣ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛି ?”

ପରାକ୍ଷିତ ବ୍ରହ୍ମା କହିଲେ—ଆଜିକାଲି ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ କଥା କିଏ କ'ଣ ମାନୁଛନ୍ତି, ମିଶ୍ରେ ? ଦେଖୁନ ମଲ୍ଲବେଳେ କମିତି ଗୋରୁପରି ବୋବାଉଛି ? ତାକୁ ଆସି କାଲ ପୂରିଲଣି । ତା ପାପ ତା ଆଗେ ଆଗେ ଯାଉଛି ନା ଲୁଚୁଛି ?”

ନିରୁଚିଆ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ପହଲିର କଙ୍କାଳ । ଗୋଟାଏ ଭୟାନକ କଳ୍ପନାର ପ୍ରେତାତ୍ମା ତା ମନ ଉପରେ ନମ୍ବ ନମ୍ବ ଛୁଇଁ ପକେଇ ମାଡ଼ି ବଇଚି । ସେଥିରୁ ତାର ଉଦ୍ଧାର କାର୍ଯ୍ୟ ? ତା ସଙ୍ଗରେ ଏକଜୁଟ ହେଇଚନ୍ତି ବହୁଦିନର ଭୋକ, ଓପାସ, ଅଭାବ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆଉ ଅପମାନ । ସମସ୍ତେ ମିଳି ତା ମନଟାକୁ ଚୁନା ଚୁନା କରି ପେଣି ଦବାକୁ ବଇଚନ୍ତି ।

ପହଲି ଦେଖୁଛି ତା ଆଗରେ ଘରଘାର, ସ୍ତ୍ରୀ-ପରିବାର, ଜୀତି-କୁଟୁମ୍ବ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଅଛି ଖାଲି ଗୋଟାଏ ଫାକା ନିଶ୍ୱାସ... ଆଉ ଅଛି ଗୋଟାଏ ମସ୍ତବଡ଼ ପୋଥି—ପୃଷ୍ଠାରେ ତାର ନେଖା ହେଇଛି ବଡ଼ ବଡ଼ ଯମଦୂତଙ୍କ ଛବି, କଳା କଳା ଆଖି, ଗୋଜା ଗୋଜା ଶିଙ୍ଗ । ସେ ପୋଥିର ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ାକ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ଯିମିତି ଘୋରଣା ଚକି... ।

ପହଲିର ମନେ ହୁଏ ସେ ଗୋରୁ ମାରି ନାହିଁ ଯେ ତା ନିଜ ବେକରେ ଛୁଣି ବସେଇଛି ।

ପହଲିର ଅଚଳ ତାବତା ମନଟା ଆଉ ହଲଚଲ ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ସବୁ ତାକୁ ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି, ଚାରିଆଡ଼ ଖାଲି ତାକୁ ଖାଁ ଖାଁ ଜଣା ଯାଉଛି ।

ବେତନଟୀର ଦଞ୍ଚ ଅରମ୍ଭ ଭିତରୁ ଡାମରାକାଉ ଡାକିଯାଏ ‘କା-କା-କା’ । ବଣ, ନଟା, ମୁଣ୍ଡିଆ ସମସ୍ତେ ଯିମିତି ଜାଅନ୍ତା ମଣିଷ ପରି ତୁହାଇ ତୁହାଇ ତା କାନ ଭିତରେ ଡାକିଯାଆନ୍ତି ଆ—ଆ—ଆ ।

ପହଲି ଦେଖିଲ ତଳ ଗାଁ ରାମା ଗଉଡ଼ର ମଢ଼ାଟା । ତା ମଲ୍ଲ ମୁହଁରେ ଟହ ଟହ ଉଛୁଳା ହସ ।

ଆଉ ଦୂରରେ ଗୋଟାଏ କ’ଣ ସଅଁ ସଅଁ ହେଇ ଚରୁଛି !!!

ପହଲି ଭୟରେ ଚିରିଚିରେଇ ଉଠି ବେହୋସ ହେଇ ତଳେ ଗୋଟାଏ ମୁନିଆଁ ପଥର ଉପରେ କରୁଡ଼ି ହେଇ ପଡ଼ିଲା ।

ଚଞ୍ଚିଆରଦିନ ପତର ଗୋଟେଇ ଟୋକାଏ ଯାଇ ଗାଆଁରେ ଗସ୍ତ କଲେ—ପହଲି ସୁକୁ ସୁକୁ ହେଇ ଢୁକିଉଠି । ଏଇନା କି ଆଉ ଟିକେ...

ହେଲି ଜଗୁଆଳି ନୋକା ଯାଇ ସାହି ମଝିରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ହଲାଇ କହିଲା—ବି’ଟା ଯମଦୂତ ପହଲିକୁ ଜଗି ବଇଚନ୍ତି । ମୁହଁ ଗୁଡ଼ାକ ତାଙ୍କର ବଳଦ ପରି । ସେ ଧୋ ଧୋ କରି ଦବାରୁ ସେମାନେ ପଳାଇ ଗଲେ ।

ଗାଆଁର ବି’ଗୁରି ଜଣ ଭେଣ୍ଡିଆଁ ଯାଇ ଦେଖି ଅଇଲେ ଗୋଟେ ଯଥର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମୁଣ୍ଡି ଗୋଞ୍ଜି ପହଲି ପଡ଼ିଛି । ତା ଖସୁଝରୁ ଫାଳେ ଉଡ଼ିଯାଇ ଦହି ବାହାରି ପଡ଼ିଛି ।

ଖବର ପାଇ ସେଇ ରାତିରେ ଗେଲିବୋଉ ଆଇଲା । ସେ ଗିରସ୍ତକୁ ଶୁଧୁଅ କରି ଗୋରୁମରା ପାତକରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ନାଗି ବାପଦରୁ କିଛି ଟଙ୍କା ଧରି ଆଇଥିଲା । ସେହି ରାତିରେ ତାକୁ ଟିକିଏ ପହଲି ପାଖକୁ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ସେ କେତେନୋକଙ୍କ ପାଖରେ ନେହିନେହୁରା ହେଲା; ମାତ୍ର ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗାଆଁ ଟାରେ ଜଣେହେଲେ କେହି ରାତି ଅଧରେ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରକୁ ଯିବାକୁ ମଙ୍ଗିଲେ ନାହିଁ ।

ବଡ଼ ସକାଳୁ ଗେଲିବୋଉ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରକୁ ଯାଇ ବାଉଁଶିଆ
ଟୋଙ୍କାଙ୍କଠାରୁ ସନ୍ତାନ ନେଇ ଦେଖିଲ, ପହଲି ମରିଗଲଣି । ତା
ପାଟିରୁ ଫେଣ ବାହାର ପଡ଼ି, ଆଖି ଖୋସି ହେଇ ଯାଇଛି,
କାନପାଖ ଖସୁଥିଲା ଫାଳେ କେନା କେନା ହେଇ କୁଆଡ଼େ
ଉଡ଼ି ଯାଇଛି ।

ତା' ଆଖିରୁ ଲୁହ ମରି ଯାଇଥିଲା । ସେ କେବଳ ବଲ୍‌ବଲ୍
ହେଇ ସେ ଆଡ଼ିକ ଅନାଇ ରହିଲା ।

ଅଣଶୁଧିଆ ପହଲିର ମୂର୍ଦ୍ଦାର କମିତ ଉଠିବ ଏ କଥା ନେଇ
ଗାଆଁରେ ଭାରି ଯୁକ୍ତିତର୍କ ଚାଲିଥିଲା ।

ଗେଲିବୋଉ ଗିରଫକୁ ଶୁଧିଆ କରିବାପାଇଁ ବାପଘରୁ
ଆଣିଥିବା ଦଶଟି ଟଙ୍କା ପଣତ କାନରୁ ଗାଆଁର ମୁରବିମାନଙ୍କ
ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ନମ୍ବ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳେ
ପଡ଼ିଗଲା ।

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋସାଇଁ ଆଉ ଜାତିଭାଇମାନେ ଝୁସି ହେଇ
ପହଲିର ମୂର୍ଦ୍ଦାରକୁ ଆଣିବାଦ କଲେ ।

ପ୍ରେମ ଯେଉଁଠି ପ୍ରଭୁ ସେଇଠି

ମୂଳରଚନା—କାଉଁଶିଲିଖି ଟଲସ୍ତୁୟ

ଅନୁବାଦ—ଶ୍ରୀ ରାମସ୍ୱାମୀ ସେନାପତି

[୧୮୨୮ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ମାସ ୨୮ ତାରିଖରେ ରୁଷିଆର ଟୁଲ୍ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ଲାସନାୟା ସୋଲସ୍ତାନାଠାରେ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ଗଲ୍ଲେଶକ, ଔପନ୍ୟାସିକ ଟଲସ୍ତୁୟଙ୍କର ଜନ୍ମ । ତାଙ୍କର ପୂରା ନାମ ହେଉଛି କାଉଁଶିଲିଖି ଟଲସ୍ତୁୟ । ବାଲ୍ୟବୟସରେ ଟଲସ୍ତୁୟ ପିତୃମାତୃହୀନ ହୋଇଥିଲେ । ଷୋଳବର୍ଷ ବୟସରେ ସେ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୮୫୧ ସମୀହାରେ ଯେତେବେଳେ ସେ ସୈନ୍ୟ ବିଭାଗରେ ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତା'ଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏକ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେ ଯୁଦ୍ଧର ପନ୍ଥପାଠା ଥିଲେ ଯୁଦ୍ଧା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଟଲସ୍ତୁୟ ହଠାତ୍ ବିରୋଧରେ ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ । ସୈନ୍ୟଜୀବନ ଅବସାନ ପରେ ଟଲସ୍ତୁୟ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥିଲେ । ଗଲ୍ଲେଶକ ଏବଂ ଔପନ୍ୟାସିକ ଭାବରେ ସମେ ସମେ ଟଲସ୍ତୁୟଙ୍କର ସୁଖ୍ୟାତି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା । ବିଶ୍ୱ-ସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ପଦକ୍ଷେପ ହେଲା ଦୁଇଟି ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରି । ସେହି ଉପନ୍ୟାସ ଦୁଇଟିର ନାମ ହେଉଛି—୧୮୬୫ ରେ

ପ୍ରକାଶିତ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଶାନ୍ତି (War and Peace) ଓ ୧୮୭୫ ରେ ପ୍ରକାଶିତ ଆନା କାରେନିନା (Anna Karenina) । ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କର ସ୍ତୁତ୍ୱ ଲେଖନମୂଳକ ବିଶ୍ୱସାହସ୍ୟ ଦରବାରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦୃତ । ତାଙ୍କର ସ୍ତୁତ୍ୱ ଗଳ୍ପମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ‘Where love is there God is also’; ‘Two Pilgrims’; ‘How much land a man Want’; ‘What People live boy’ ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କର ଅନବଦ୍ୟ ସ୍ତୁତିଗଳ୍ପ । ରୁଷିଆର ସାଧାରଣ କୃଷକ ଓ ଶ୍ରମିକ ଜୀବନରେ ସଂସ୍କାର ସଫଳତା ନିମନ୍ତେ ଟଲଷ୍ଟୟ ଆଜୀବନ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ପଦ୍ଧତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଲେଖନ ଗୁଣିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଟଲଷ୍ଟୟ ୩୪ ବର୍ଷ ବୟସରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ସେ ‘ଟଲଷ୍ଟୟ’ ଆଦର୍ଶ ଫାର୍ମ ସ୍ଥାପନ କଲେ ଏବଂ ସାଧାରଣ କୃଷକ ସଦୃଶ ମଧ୍ୟ ସରଳ ଜୀବନସାଧନ କରୁଥିଲେ । ଯୋଡ଼ା ସିଲ୍ଲାଇଠାରୁ କାଠହଣା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ବାନ୍ଧି ସେ ନିଜହାତରେ କରୁଥିଲେ ।

ଗୁଲିଗିକୋଠଗବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରାସାଦରେ ବିଳାସବ୍ୟସନ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଜୀବନର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ତାହାର ଅବସାନ ଘଟିଲା ପଥ-ପ୍ରାନ୍ତରରେ । ସେ ନିଜର ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଗୋଟିଏ ଉଇଲ କରି ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କର ଜୀବନ ବାସ୍ତବିକ୍ ବହୁ ଅନୁଭୂତ ରଂଜିତ । ବୌଦ୍ଧମତରେ ତାଙ୍କର ଗଭୀର ବିଶ୍ୱାସ୍ତାତ ହୋଇଥିଲା ।

୧୯୧୦ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସ ୨୦ ତାରିଖରେହିଁ ଏହି ମହାପୁରୁଷ ବିଶ୍ୱଦରଶ୍ୟ ସାହିତ୍ୟସୃଷ୍ଟାଙ୍କର ମରଦେହର ଅବସାନ ଘଟିଥିଲା । ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କର ଆଦର୍ଶବାଣୀ ହେଉଛି “ଶତ୍ରୁକୁ କ୍ଷମାକର”, “ରୂମର ଯେ କ୍ଷତିକରେ ତା’କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କର” ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ଗଳ୍ପଟି ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କର ରୂପୀୟ ଶ୍ରୀକ୍ଷାରେ ଲିଖିତ ଏକ ଗଳ୍ପର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ । ଏହାର ଅନୁବାଦକ ଓଡ଼ିଶାର ସିନ୍ଧା ଓ ସହୃଦ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ସମ୍ମାନିତ ବ୍ୟକ୍ତି । ଏହି ଗଳ୍ପଟିରେ ଲେଖକ ଭରବତ୍ ବିଶ୍ୱାସ, ମାନବିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରଭୃତି କରାଇଛି । ଇଶ୍ୱର ଭକ୍ତି ଓ ସ୍ତେଷର ବର୍ଣ୍ଣନା ହୋଇପାରିବ, ଏହାହିଁ ଗଳ୍ପଟିର ମୌଳିକ ଆଦର୍ଶ ।]

କୌଣସି ସହରରେ ସାର୍ଟିନ୍ ଏବଂ ଡେଆନ୍ ନାମରେ ଜଣେ ମୋଟ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଦରର ତଳେ ଥିବା ଖଣ୍ଡିଏ କୋଠାରେ ରହି ସେ କାମ କରୁଥାଏ । ଏହି କୋଠାରେ ଝରକାଟି ସଡ଼କ ଉପରକୁ ଦିଶୁଥାଏ । ଏହି ଝରକା ଦେଇ ସଡ଼କରେ ଯାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କ ପାଦ କେବଳ ଦେଖାଯାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଯୋତାଗୁଡ଼ାକ ଦେଖି ମାର୍ଟିନ୍ କିଏ ଯାଉଛି ଜାଣି ପାରୁଥିଲା । ସେ ସେଠାରେ ବହୁଦିନ ବାସ କରୁଥିବାରୁ ଅନେକ ଲୋକ ତାହାର ପରିଚିତ ଥିଲେ । ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର ଯୋତା ଥରେ ଦୁଇଥର ତା' ହାତରେ ପଡ଼ିଛି । ଏଣୁ ଝରକା ଦେଇ ସେ ତାହାର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ । କେତେ ଯୋତା ସେ ସିଲାଇ କରିଛି, କେତେ ଯୋତାରେ ସେ ତଳ ଲଗାଇଛି ଓ କେତେ ଯୋତାର ଉପର ପଟ ମରାମତି କରିଛି । ତା'ର ଯଥେଷ୍ଟ କାମ ଥାଏ; କାରଣ ସେ ଭଲ କାମ ଜାଣେ, ଭଲ ଚମଡ଼ା ଲଗାଏ । ଦର ଚଡ଼ା କରେ ନାହିଁ ଓ ଲୋକଟି ବିଶ୍ୱାସ-ଯୋଗ୍ୟ । ଯଦି ସେ କୌଣସି କାମ ଠିକ୍ ଦିନରେ ଦେଇପାରିବ ତେବେ ସେହି କାମ ସେ ହାତରେ ନେଉଥିଲା, ଯଦି ନ ପାରେ ତାହାହେଲେ ସେ ସାପ୍ତସାପ୍ତ କହି ଦେଉଥିଲା ଓ ମିଛରେ ଏଣୁ

ତେଣୁ କହି ଭଣିକା ତା'ର ଅଭ୍ୟାସ ନ ଥିଲା । ଏଣୁ ତାହାର ଶୁବ୍ ଭଲ ନାମ ଥିଲା ଓ ଅନେକ ଲୋକ ତାକୁ କାମ ଦେଉଥିଲେ ।

ମାର୍ଟିନ୍ ଶୁବ୍ ଭଲ ଲୋକଟିଏ । ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ସେ ନିଜର ଆତ୍ମାର ସନ୍ତୋଷ ପାଇଁ ଚିନ୍ତାକରି ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ସେ ଯେତେବେଳେ ତା' ମାଲିକ ତଳେ କାମ କରୁଥିଲା ସେଇ ସମୟରେ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଅନେକ ସନ୍ତାନ ମରି ଯାଇଥିଲେ । କେବଳ ସ୍ତ୍ରୀ ମଲ୍‌ବେଲକୁ ତନୁ ବର୍ଷର ପୁଅଟିଏ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ମାର୍ଟିନ୍ ପ୍ରଥମେ ପୁଅଟିକୁ ତା' ଭଉଣୀ ଘରକୁ ପଠାଇ ଦେବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ପରେ ଭାବିଲା, “ମୋର ଏ ପୁଅ କେପିଟନ ଗୋଟିଏ ଅପରିଚିତ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ିବ କିପରି ? ନା, ମୁଁ ଏ ପୁଅଟିକି ପାଳିବି ।”

ମାର୍ଟିନ୍ କିଛି ଦିନ ପରେ ତାହାର ମାଲିକର ଘର ଛାଡ଼ି ନିଜେ ଗୋଟିଏ ଭଡ଼ା ଘରେ ତା' ପୁଅକୁ ନେଇ ରହିଲା; କିନ୍ତୁ ତା' ଭାଗ୍ୟରେ ସନ୍ତାନ-ସୁଖ ନ ଥିଲା । ଯେତେବେଳେ କେପିଟନ୍‌ର ବୁଢ଼ାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ବୟସ ହେଲା ଓ ବୁଢ଼ା ତାକୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ଫୁଲି ଯାଉଥିଲା, ଠିକ୍ ସେତିକି-ବେଳେ ସପ୍ତାହେ କାଳ ଜ୍ୱର ରୋଗରେ ପଡ଼ି ପୁଅଟି ମରିଗଲା । ମାର୍ଟିନ୍ ପୁଅଟିକୁ କବର ଦେଇ ସେହି ଦିନଠାରୁ ହତାଶ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରୁଥାଏ । ଦୁଃଖରେ କାତର ହୋଇ ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକୁଥାଏ, “ହେ ପ୍ରଭୁ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ନେଇଯାଅ । ମୋର ସ୍ନେହର ସଙ୍ଗାଳିଟିକୁ ନେଇ ମୋତେ ଏ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ଆଉ କାହିଁକି ରଖିଛ ?” ପୁଅ ମଲା ଦିନଠାରୁ ମାର୍ଟିନ୍ ଆଉ ଗୀର୍ଜାକୁ ଲାଲ ନାହିଁ ।

ଦିନେ ମାଟିନର ଗାଁବାଲ ବୁଢ଼ାଟିଏ ଆଠବର୍ଷ କାଳ ଅନେକ ଶୀର୍ଷ ଶ୍ଵାନ ବୁଲି ବୁଲି ତା' ଘରେ ଆସି ପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ଲେସା ସନ୍ଧ୍ୟାମାଣମରୁ ଫେରିଥାଏ । ମାଟିନ ତା' ଆଗରେ ତାହାର ହୃଦୟ ଖୋଲି ସବୁ ଦୁଃଖ କହିଲା, “ହେ ସାଧୁ, ମୁଁ ଆଜ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ ନା । ମୁଁ କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକୁଛି ମୋତେ କମିତ ସେ ଏଠୁ ଶୀଘ୍ର ନେଇ ଯାଆନ୍ତୁ । ମୋର ଏହି ସଂସାରରେ ସବୁ ଆଶା ଭରସା ଲୋପ ହୋଇଗଲା ।”

ବୃଦ୍ଧ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ମାଟିନ, ତୁମର ସେହିପରି କହିବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଆମ୍ଭେମାନେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ବରୁର କରିପାରିବା ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୁଏ, ଆମ ବରୁର କାମରେ ଆସେ ନାହିଁ । ଯଦି ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଯେ, ତୁମ୍ଭେ ବଞ୍ଚିବ ଓ ତୁମ ପୁଅ ମରିବ, ତାହାହେଲେ ତାହା ତୁମର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ । ତୁମର ଏ ନୈରାଶ୍ୟ ଜାତ ହୋଇଛି; କାରଣ ତୁମେ ନିଜର ସୁଖ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ ।”

ମାଟିନ ପଚାରିଲା, “ଆଜ କେଉଁଥି ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ବଞ୍ଚେ?”

ବୃଦ୍ଧ କହିଲା, “ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଇଁ ମାଟିନ । ସେ ତୁମକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛନ୍ତି; ତେଣୁ ତୁମ୍ଭେ ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିବ । ଯେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଶିଖିବ ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଏ ଦୁଃଖ ଭୁଲିଯିବ ଓ ସବୁ ତୁମକୁ ଅତି ସହଜ ଜଣା ପଡ଼ିବ ।”

ମାଟିନ କିଛି ସମୟ ମାରବ ରହି କହିଲା, “ତେବେ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଇଁ କିପରି ବଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ?”

ବୃଦ୍ଧ ଉତ୍ତର କଲେ, “କିପରି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ, ତାହା ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଆମକୁ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ତୁମେ ପଢ଼ିପାର କି ?

ଯଦି ପାର ତାହାହେଲେ ଧର୍ମପ୍ରଭୁ ବାଇବେଲରୁ ଖଣ୍ଡିଏ କଣ ଓ ପଢ଼ । ସେଥିରୁ ତୁମେ ଜାଣିବ କିପରି ବଞ୍ଚ ରହିବା ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ସେଥିରେ ସବୁ ଲେଖା ଅଛି ।”

ଏକଥା ମାର୍ଟିନର ହୃଦୟକୁ ଭେଦ କଲ ଏବଂ ସେହିଦିନ ସେ ଯାଇ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ଛପା ହୋଇଥିବା ବାଇବେଲ ଖଣ୍ଡିଏ କଣ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲ ।

ପ୍ରଥମେ ସେ ଛୁଟି ଦିନରେ ପଢ଼ିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଥରେ ପଢ଼ିବାରୁ ସେ ଦେଖିଲା ଯେ ତା ଦ୍ଵାରା ତାହାର ହୃଦୟ ଆଜି ହାଲୁକା ଜଣା ପଡ଼ୁଛି; ତେଣୁ ସେ ପ୍ରତ୍ୟହ ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦିନେ ଦିନେ ପଢ଼ାରେ ତା ମନ ଏତେ ଲାଗିଯାଏ ଯେ ସେ ଘାସରେ ତେଲ ସରି ବଣା ଗୋଡ଼ିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ୁଥାଏ ଓ ଅତି କଷ୍ଟରେ ବହିଟାକୁ ଚାଲେ । ସେ ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ପଢ଼େ ଓ ଯେତେ ବେଶି ପଢ଼େ ସେତେ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ବୁଝିପାରେ; ପ୍ରଭୁ ତାଠୁ କ’ଣ ଚାହାନ୍ତି ଓ ସେ କିପରି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଇଁ ବଞ୍ଚ ରହିପାରିବ । ତା ହୃଦୟରୁ ମଧ୍ୟ ଦିନକୁ ଦିନ ଦୁଃଖ ଦୂର ହେଲା । ଏଥିପୂର୍ବରୁ ଶୋଇବାକୁ ଯିବାବେଳେ ସେ ଅତି ମନ ଦୁଃଖରେ ଶୋଉଥିଲା; କାରଣ ତା ଛୋଟ ପୁଅ କଥା ମନେ ପଡ଼ି ତା ମନରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ଜାତ ହେଉଥାଏ; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଶୋଇବାକୁ ଯିବା ବେଳେ କେବଳ ବାରମ୍ବାର କହେ, “ଜୟତୁ ଜୟତୁ ପ୍ରଭୋ ! ତୁମ୍ଭେ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ।”

ସେହି ଦିନଠାରୁ ମାର୍ଟିନର ସମସ୍ତ ଜୀବନରେ ଗୋଟିଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଲା । ଏଥିପୂର୍ବରୁ ସେ ଛୁଟିଦିନରେ ହୋଟେଲରେ ବସି ସାଙ୍ଗ ସୁଖରେ ଚାହା ବା ଭଡ଼କା (ମଦ୍ୟ)ରୁ କିଛି ପିଇ ଦିଏ । କେବେ କେବେ ମଦ ଖାଇ ବେଶ୍ ଆନନ୍ଦରେ ଫେରିଲା-

ବେଳେ ବାଟରେ କାହାକୁ କିଛି ଏଣୁ ତେଣୁ କହି ପକାଏ ବା କାହାଙ୍କ ସହିତ ଗାଲିଗୁଲିଜ ହୋଇ ଫେରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ସେ ସବୁ ନାହିଁ । ତାହାର ଜୀବନ ଶାନ୍ତମୟ ଓ ଆନନ୍ଦମୟ ହେଲା । ସେ ସକାଳୁ ତା କାମରେ ବସେ ଓ ଦିନକର କାମ ସାରି ଫାପଟିଏ ନେଇ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୋଇ ଦିଏ ଓ ବହି ଶକ୍ତିକ ବାହାର କରି ପଢ଼ିବାକୁ ବସେ । ଯେତେ ବେଶି ପଢ଼େ ସେତେ ବେଶି ଗୁଡ଼େ ଓ ତା ମନ ସେତେ ନିର୍ମଳ ଓ ଆନନ୍ଦପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ।

ଏକଦା ସେ ରାତିରେ ବହୁତ ବେଳଯାଏ ବହିଧରି ସାଧୁଲୁଙ୍କଙ୍କ ଧର୍ମୋପଦେଶରୁ ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ ପଢ଼ି ପଢ଼ି ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦ୍ୟଟି ପଢ଼ିଲା;

“ଯେ ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ ଗାଲରେ ଗୁପ୍ତାଟିଏ ମାରିବ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ଗାଲଟି ଦେଖାଇ ଦିଅ । ଯେ ତୁମର ଉପର ଓଡ଼ଣିଟି ନେଇ ଯିବ ତାକୁ ତୁମର କୋଟ ଶକ୍ତିକ ମଧ୍ୟ ଦେଇଦିଅ । ଯେ ତୁମକୁ ଯାହା ମାରିବ ଦିଅ, ଆଉ ଯେ ତୁମ ଜନିଷ ନେଇଯିବ ତା’ରୁ ଆଉ ଫେରାଇ ଆଣ ନାହିଁ । ତୁମେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେପରି ବ୍ୟବହାର ଆଶାକର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ସେହି ବ୍ୟବହାର କର ।”

ତା’ପରେ ସେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦ୍ୟଟି ପଢ଼ିଲା ଯେଉଁଠି ପ୍ରଭୁ କହିଛନ୍ତି:—

“ତୁମେ ମୋତେ କାହିଁକି ପ୍ରଭୁ ପ୍ରଭୁ ଡାକୁଛ ଓ ମୋ କହିବା ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁନାହିଁ ? ଯେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସି ମୋ କଥା ଶୁଣେ ଓ ସେପରି କରେ ସେ କାହାପରି ତାହା ମୁଁ ତୁମକୁ ଦେଖାଇବି । ସେ ଏପରି ଜଣେ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ଯେ ଦରକାର କରିଛି ଯାହାର ଭାରି ଅଳ୍ପ ଗର୍ବକୁ ଖୋଲି ପଥର ଉପରେ

ତୋଳିଛି । ଯେତେବେଳେ ବଢ଼ିବୁ, ଜଳସ୍ରୋତ ଆସି ସେ ଘରକୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଧକ୍କା ଦିଏ; କିନ୍ତୁ ଘର ପଥର ଉପରେ ତୋଳା ହୋଇଥିବାରୁ ଭାଙ୍ଗେ ନାହିଁ । ସେ ଲୋକ ମୋ କଥା ଶୁଣି କିଛି କରେ ନାହିଁ ସେ ଲୋକଟି ପୁନାହିଁ ନ ଖୋଲି କେବଳ ମାଟି ଉପରେ କାନ୍ଥ ଉଠାଇ ଦେଉଥିବା ଲୋକପରି; ଯା ଦେହରେ କି ପାଣି ବାଜୁ ବାଜୁ ସେ କାନ୍ଥ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ି ତାହାର ସବନାଣ ଘଟିଛି ।”

ଯେତେବେଳେ ମାଟିର ଏତକ ପଡ଼ିଲା ତା ମନରେ ଗୋଟିଏ ଆନନ୍ଦର ଢେଉ ଖେଳିଗଲା । ସେ ତାର ଚଷମାଟି ବନ୍ଧି ଉପରେ ରଖିଦେଲା ଓ କହୁଣୀ ଦୁଇଟି ଟେକୁଲା ଉପରେ ଭରା ଦେଇ କିଛି ସମୟ ଯାତା ପଡ଼ିଛି ସେ ବିଷୟରେ ଭାବିଲା । ସେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେହି ଉପଦେଶ ସହିତ ନିଜର ଜୀବନକୁ ତୁଳନା କଲା ଓ ମନେ ମନେ ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ।

“ମୋ ଘର ପଥରରେ ନା ବାଲିରେ ତୋଳା ହୋଇଛି ? ଯଦି ପଥରରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ତାହାହେଲେ ତ ଭଲ । ଘରେ ଏକୁଟିଆ ବସି ମନେ ମନେ ଭଗବାନଙ୍କ ଆଦେଶ ଝମେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ବୋଲି ଭାବିବା ବଡ଼ ସହଜ; କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ମୋ ମନ ଟିକିଏ ବିଚଳିତ ହୋଇଯାଏ, ମୁଁ ପୁଣି ପାପ କରେ । ତଥାପି ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରବି; ଏଥିରେ ଏତେ ଆନନ୍ଦ ଅଛି । ପ୍ରଭୁ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ ।”

ଏପରି ଭାବି ଭାବି ସେ ଶୋଇବାକୁ ଯିବାକୁ ବସିଛି, ପୁଣି ମନ ହେଲା ଆଉ ଗୋଟାଏ ଅଧ୍ୟାୟ ପଢ଼ିବାକୁ; ତେଣୁ ସେ ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟଟି ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା—ଯେଉଁଠି ଜଣେ ରୋମାନ ସେନାପତି ବିଧବାର ପୁଅ ଓ ଜନ୍ମ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଉତ୍ତର କଥା

ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛି — ସେ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ସେ ଅଂଶରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା; ଯେଉଁଠି ବଞ୍ଚିତ ଅଛି କପରି ଜଣେ ଧନୀ ଫରସୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ନିଜ ଦରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନେଇଥିଲେ ଓ କପରି ଜଣେ ପାପିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଦରେ ତେଲ ଲଗାଇ ଅଶ୍ରୁରେ ଧୋଇଥିଲା ଏବଂ କପରି ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଭୁ ପସନ୍ଦ କଲେ । ଚଉଗଳଣି ପଦ୍ୟରେ ସେ ଏହା ପଢ଼ିଲା ।

“ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ସେ ସାଇମନକୁ କହିଲେ, ତୁମେ ଏହି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକକୁ ଦେଖିଛ କି ? ମୁଁ ତୁମ ଦରକୁ ଗଲି, ତୁମେ ମୋ ଗୋଡ଼ ଧୋଇବା ପାଇଁ ପାଣି ଢାଳିଛ ଏ ସୁଦ୍ଧା ଦେଲ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ତାହାର ଲୁହରେ ମୋ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ତାର ବାଳରେ ପୋଛିଦେଲା । ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ ଚମ୍ପନ ଦେଲ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ମୁଁ ଆସିଲା ବେଳରୁ ମୋ ପାଦ ଦୁଇଟିକୁ ଚମ୍ପନ କରିବାରୁ ଭରତ ହେଉ ନାହିଁ । ତୁମେ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ପାଇଁ ତେଲ ଟିକିଏ ଦେଲ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ମୋ ପାଦରେ ତେଲ ଲଗାଇଛି ।”

“ସେ ଏହି ପଦଟି ପଢ଼ି ଶ୍ରବଣ, ‘ସାଇମନ୍ ତାଙ୍କ ପାଦ ପାଇଁ ପାଣି ଦେଲା ନାହିଁ, ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଚମ୍ପନ ଦେଲା ନାହିଁ ଓ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ ଟିକିଏ ଦେଲା ନାହିଁ ।’.....ଏହା ଶ୍ରବୁ, ଶ୍ରବୁ ମାର୍ଟିନ ତା ଚଷମାଟିକୁ କାଢ଼ି ବହି ଉପରେ ରଖିଦେଲା ଓ ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ହେଲା ।

“ସେ ଫାରସୀଟା ନିଶ୍ଚୟ ମୋ ଭଲଆ ଲୋକଟିଏ ହୋଇ ଥିବ । ସେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ନିଜ କଥା ଶ୍ରବୁଥିବ, କପରି ପିଆଲାଏ ଚୁଡ଼ା ପାଇବ, କପରି ନିଜକୁ ଉତ୍ତମ ଦରେ ରଖିବ ବା ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦରେ ରହିବ ଓ ସେ ଅତିଥିଙ୍କ କଥା ଶ୍ରବୁ ନ ଥିବ ଏବଂ କେବଳ ନିଜର

ଯଦ୍ କରୁଥିବ; କିନ୍ତୁ ଅତିଥିପାଇଁ ଆଦୌ ଚିନ୍ତା କରୁ ନ ଥିବ । ଅତିଥି ପୁଣି କିଏ ? ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରଭୁ ! ଯଦି ସେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସନ୍ତୁ ମୁଁ କ’ଣ ସେପରି ବ୍ୟବହାର କରିବି ?”

ତତ୍ପରେ ମାର୍ଟିନ୍ ହାତ ଦୁଇଟି ଉପରେ ମୁଣ୍ଡଟା ରଖି ସଣେ ଶୁଣିଲା । ଶୁଭୁ ଶୁଭୁ ତାକୁ ନିଦ ହୋଇଗଲା ।

ହଠାତ୍ ସେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲା, ‘ମାର୍ଟିନ୍’ ! ସତେ ଯେପରି କେହି ଜଣେ ତା କାନରେ ଏ ଶବ୍ଦଟିକୁ ଫୁଙ୍କି ଦେଲା । ସେ ତମକପଡ଼ି ପଚାରିଲା, “କିଏ ?”

ସେ ଘରର ଚାରିଆଡ଼େ ଦେଖିଲା ଓ ହାର ପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ଚାହିଁଲା; କିନ୍ତୁ କେହି ନାହିଁ । ସେ ପୁଣିଥରେ ଚାହିଁଲା । ତା ପରେ ସେ ପରିସ୍କାର ଶବ୍ଦରେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲା, “ମାର୍ଟିନ୍, ମାର୍ଟିନ୍, କାଲି ରାତ୍ରାକୁ ଅନାଇଥିବ, ମୁଁ ଆସିବି ।”

ମାର୍ଟିନ୍ ଉଠି ପଡ଼ିଲା । ଚୌକରୁ ଉଠି ଆଖି ମଲିଲା, ସେ ଜାଣି ପାରିଲା ନାହିଁ ଯେ, ସେ କଥାଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ଶୁଣିଛି ନା ଜାଗ୍ରତାବସ୍ଥାରେ ଶୁଣିଛି । ସେ ଘାପଟିକୁ ଲିଭାଇ ଦେଇ ଶୋଇବାକୁ ଗଲା ।

ପରଦିନ ଖୁବ୍ ଶେରରୁ ମାର୍ଟିନ୍ ଉଠିପଡ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା ଓ ଚୁଲ୍ଲା ଜାଳି କିଛି କୋକି ଝୋଳ ଓ ଗହମ ସୀସା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲା । ତାପରେ ଗୃହୀ ପାତ୍ର (ସାମୋଭାର)ଟିକୁ ଚୁଲ୍ଲା ଉପରେ ରଖି, ତା କୋଟଟି ଦେହରେ ଲଗାଇ ଝରକା ପାଖରେ ତା କାମରେ ବସିଲା । କାମ କରୁ କରୁ ମାର୍ଟିନ୍ ଶୁଦ୍ଧକଥା ଶୁଣୁଥାଏ । କେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକ ତାକୁ ସ୍ୱପ୍ନ ପରି ଲାଗୁଥାଏ । କେତେବେଳେ ବା ସେ କଥା ଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରେ । ସେ କହେ, “ଏଥି ପୂର୍ବରୁ ଏପରି ଅନେକ ଘଟଣା ଘଟିଛି ।”

ତେଣୁ ସେ ଝରକା ପାଖକୁ ଲାଗିବସିଲା । କାମ ଯେତେ
 ନୁହେଁ ବାହାରେ ଗସ୍ତା ଉପରକୁ ସେତେ ଚାହୁଁଥାଏ ଏବଂ ଯେତେ-
 ବେଳେ କେହି ନୂଆ ଧରଣର ଯୋତା ମାଡ଼ି ସେ ଆଡ଼େ ଗଲେ
 ଝରକାରେ ମୁଣ୍ଡ ଗଲାଇ ତା ମୁହଁକୁ ଚାହୁଁ । ନୂତନ ଯୋତା ପିନ୍ଧି
 ଜଣେ ଦରୋଇ ଚାକର ଗଲା, ତା ପଛକୁ ଜଣେ ପାଣିବାଲା ଗଲା ।
 ପରେ ପରେ ରଜା ନିକୋଲସଙ୍କ ସମୟରେ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ଯୋତା
 ହାତରେ କୋଡ଼ଟିଏ ଧରି ଝରକା ପାଖକୁ ଆସିଲା । ମାର୍ଟିନ୍
 ତା ଯୋତା ଦେଖି ତାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲା । ଯୋତାଗୁଡ଼ିକ ପୁରୁଣା ଓ
 ମଇଲା କନାର ଥିଲା, କେବଳ ତା ଉପରେ ତମଡ଼ା ଦିଆ
 ହୋଇଥାଏ । ବୃଦ୍ଧର ନାମ ଷ୍ଟେପେନକ୍ । ସେ ନିଜମା ଥିବାରୁ
 ଜଣେ ପଡ଼ୋଶୀ ବଣିକ ଦୟାକରି ତାଙ୍କ ଦରେ ଝୁଆଇ ପିଆଇ
 ରଖିଥିଲେ । ତାହାର କାମ କେବଳ ଚାକରକୁ ସାମାନ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ
 କରିବା । ସେ ମାର୍ଟିନ୍‌ର ଝରକା ପାଖରେ ବରଫ ସଫା କରିବାକୁ
 ଲାଗିଲା । ମାର୍ଟିନ୍ ତା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ପୁଣି ନିଜ କାମରେ ଲାଗିଗଲା ।

ମାର୍ଟିନ୍ କହିଲା, “ବୟସ ଗଢ଼ିଯିବାରୁ ମୁଁ ପାଗଳ ହେଲିଣି ।
 ଷ୍ଟେପେନକ୍ ଆସିଛି ବରଫ ସଫା କରିବାକୁ, ଆଉ ମୁଁ ଭାବୁଛି ସ୍ୱୟଂ
 ପ୍ରଭୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଆସିଛନ୍ତି ମୋତେ ଦେଖା କରିବାକୁ । କେଡ଼େ
 ନିବୋଧ ମୁଁ ।”

ଦଶ ବାରଟା ଜାଗା ଥିଲା କି ପୁଣି ଝରକା ଆଡ଼କୁ
 ଚାହିଁଲା । ସେ ଦେଖିଲା ଯେ ଷ୍ଟେପେନକ୍ କୋଡ଼ଟି କାନ୍ଥକୁ ଆଞ୍ଜିଜାଇ
 ରଖି ଦେଇଛି ଓ ନିଜେ ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେବାପାଇଁ ବା ଟିକିଏ
 ଦେହକୁ ଗରମ କରିବା ପାଇଁ ବସିଛି । ଲୋକଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୁଢ଼ା
 ହୋଇଯାଇ ଥିବାରୁ ତା ବଳ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା । ଏଣୁ ବରଫ ସଫା
 କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ତା ଦେହରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବଳ ନ ଥିଲା ।

ମାର୍ଟିନ୍ ଶ୍ରବଣ ‘ବୁଡ଼ାଟାକୁ ଭିତରକୁ-ଡାକ ରୁଡ଼ା-
ପିଆଲଟିଏ ଦେଲେ କେମିତି ଦୁଃଖ ।’ ସାମୋସରଟି ରୁଲ୍ଲ ଉପରେ
ବସିଛି । ସେ ଛୁଆଟାକୁ ତା ଜାଗାରେ ରଖିଦେଇ ଉଠିଲା ।
ସାମୋସରଟିକୁ ଟେବୁଲ୍ ଉପରକୁ ଆଣି ରୁ’ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲା । ତା’
ପରେ ସେ ଝରକାରେ ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ କଲା । ସ୍ଟେପେନକ୍ ମୁହଁ
ଫେରାଇ ରହିବାରୁ ମାର୍ଟିନ୍ ତାକୁ ଡାକିଲା ଓ ନିଜେ ଦ୍ଵାର ଖୋଲି
ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସେ କହିଲା, “ଭିତରକୁ ଆସ ଓ ଟିକିଏ ନିଜକୁ ଉଷ୍ମ
କରି ନଅ । ନିଶ୍ଚୟ ତୁମେ ନିଜକୁ ଥଣ୍ଡା ବୋଧ କରୁଥିବ ।”

ସ୍ଟେପେନକ୍ କହିଲା, “ଭଗବାନ ତୁମର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ;
ଥଣ୍ଡାରେ ମୋର ହାତଗୁଡ଼ିକ କନ୍ କନ୍ ହେଲାଣି ।” ଏହା କହି ସେ
ପ୍ରଥମେ ଝାଡ଼ିଝାଡ଼ି ହେଲା ଓ ଦରଟା କାଦୁଅ ହୋଇ ଯିବ ଶ୍ରବ,
ଦ୍ଵାର ପାଖରେ ପାଦ ଦୁଇଟି ପୋଛିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲା; କିନ୍ତୁ
ସେ ଏତେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ, ପୋଛୁ ପୋଛୁ ସେ ତଳେ
ପଡ଼ି ଯାଇଥା’ନ୍ତା । ଏହା ଦେଖି ମାର୍ଟିନ୍ କହିଲା, “ପାଦ ସଫା କରି
ଆଉ ନିଜକୁ କଷ୍ଟ ଦିଅ ନାହିଁ । ଭିତରକୁ ରୁଲିଆସ । ମୁଁ ପରେ
ଦର ଝାଡ଼ିଦେବ । ଯେମିତି ହେଲେ ତ ଦର ଝୋଟାଯିବ । ଆସ
ବନ୍ଧୁ ବସି ଟିକିଏ ରୁଡ଼ା ପିଅ ।”

ମାର୍ଟିନ୍ ଦୁଇଟି ଗ୍ରାସରେ ରୁଡ଼ା ଭର୍ତ୍ତି କରି ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାସ
ଅତିଥି ଆଡ଼କୁ ଦେଲା ଓ ନିଜେ ଗୋଟିଏ ପାସରେ କିଛି ଭାଲି
ଫୁଙ୍କି ଫୁଙ୍କି ପିଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ସ୍ଟେପେନକ୍ ତା ଗ୍ରାସଟି ଖାଲି କରି ଗ୍ରାସଟିକୁ ଓଲଟାଇ
ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ରଖିଦେଲା ଓ ବଳିଥିବା ଚିନିରୁ ଖଣ୍ଡେ ତା’

ଉପରେ ରଖି ସେ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇଲା; କିନ୍ତୁ ଏହା ପ୍ରଷ୍ଟ ଜଣାଗଲା ଯେ, ଆଉ କିଛି ଚାହାଁ ଦେଲେ ସେ ବୋଧହୁଏ ସୈ ହୁଅନ୍ତା ।

“ଆଉ ଗାସେ ପିଅ” କହି ମାର୍ଟିନ୍ ତାହାର ଗାସରେ ଓ ନିଜ ଗାସରେ ଚାହାଁ କରି ଦେଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ପିଉ ପିଉ ଝରକା ଦେଇ ରସ୍ତା ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଥାଏ ।

ଅତିଥି କହିଲେ, “ତୁମେ କାହାରି ଅପେକ୍ଷାରେ ଅଛ କ ?”

“ଅପେକ୍ଷାରେ ଅଛି ? ଆଜ୍ଞା ସେ କଥା କହିବାକୁ ମୋତେ ଲଜ ମାଡୁଛି । ମୁଁ ଠିକ୍ କାହାରି ଅପେକ୍ଷାରେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ କାଲି ରାତିରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଶୁଣିଛି ତାହା ମୋ ମନରୁ ଯାଉ ନାହିଁ । ପ୍ରଭୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ କିପରି ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିଥିଲେ ସେ ସବୁ କଥା କାଲି ରାତିରେ ମୁଁ ବାଇବେଲରେ ପଢୁଥିଲି । ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଏ ସବୁ ଶୁଣିଥିବ ।”

ଷ୍ଟେପେନକ୍ ଉତ୍ତର କଲା, “ହଁ, ଲୋକେ କହୁଥିବାର ଶୁଣିଛି । ମୁଁ ତ ମୂର୍ଖ ଲୋକ, ପଢ଼ି ଜାଣେ ନାହିଁ ।”

“ବେଶ, ମୁଁ ପଢୁଥିଲି, କିପରି ପ୍ରଭୁ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ପଢୁ ପଢୁ ସେହି ପରିକ୍ଳେଦରେ ପହଞ୍ଚିଲି ଯେଉଁଠି ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଛି କିପରି ପ୍ରଭୁ ଜଣେ ଫାରିସୀର ଦରକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଯେ କି ତାଙ୍କୁ ଭଲଭାବରେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କଲା ନାହିଁ । ଆଜ୍ଞା ବର ! ଏତକ ପଢ଼ି ମୁଁ ଭାବିଲି କିପରି ସେ ଲୋକଟା ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରଭୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାରେ ସଞ୍ଚି କଲା ! ମୋର ମନେ ହେଲା, ଯଦି ପ୍ରଭୁ ମୋ ଦରକୁ ଆସିଥାନ୍ତେ, ମୁଁ କ’ଣ ନ କରିଥାନ୍ତି; ଅଥଚ ସେ ଲୋକ ତାଙ୍କୁ କିଛି ଆତିଥ୍ୟ ଦେଲା ନାହିଁ ।”

“ବର ! ମୁଁ ଏ କଥା ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ଦୁମେଲ ପଡ଼ିଲି; ଏ ଦୁମ ଅବସ୍ଥାରେ କେହି ଜଣେ ମୋତେ ମୋ ନାମ ଧରି ଡାକୁଥିବାର

ଶୁଣିଲି । ମୁଁ ଉଠି ପଡ଼ିଲି ଓ ଘାବିଲି କେହି ଜଣେ ମୋ କାନରେ କହୁଛି, “ମୁଁ କାଲି ଆସିବି, ମୋତେ ଅପେକ୍ଷା କର ।” ଏହିପରି ଦୁଇଥର ହେଲା ଏବଂ ମୁଁ ତୁମକୁ ସତ କଥା କହୁଛି ଏ କଥା-ଗୁଡ଼ିକ ମୋ ମନକୁ ଏତେ ଦୂର ଭେଦୁଛି ଯେ ଯଦିଓ ମୁଁ ଲଜ୍ଜା ବୋଧ କରୁଛି, ତଥାପି ମୁଁ ବୁଝି ରହିଛି ଯେ ପ୍ରଭୁ ଆସିବେ ।”

ଷ୍ଟେପେନକ୍ ରୂପ ରହି ମୁଣ୍ଡଟା ହଲାଇଲା । ବୃହତକ ପିଇ-ଦେଇ ଗାସଟା ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୋଇ ଦେଲା । ମାର୍ଟିନ୍ ପୁଣି ଗାସଟାକୁ ଓଲଟାଇ ତା’ ପାଇଁ ପୁଣି ବୃହା ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେଲା ।

ଏଇ ଆଉ ଗାସେ ବୃହା ପିଆ । ତୁମର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ । ମୁଁ ଶୁଭାଶୁଭ କପରି ପ୍ରଭୁ ଆସି ଏହି ପୃଥିବୀରେ କିଛି କାଳ କଟାଇଲେ; କିନ୍ତୁ ସେ କାହାରିକୁ ଦୃଶ୍ୟ ନ କରି କେବଳ ଅତି ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବସବାସ କରୁଥିଲେ । ସେ ସାଧା ସିଧା ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ବୁଲୁଥିଲେ ଏବଂ ଆମ ଭଳି ପାପୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସେ ଶିଷ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଭୁ କହିଛନ୍ତି, “ଯେ ନିଜକୁ ଉଠାଇବ ସେ ତଳକୁ ଖସିବ ଓ ଯେ ନିଜକୁ ଅତି ତୁଚ୍ଛ ମନେ କରିବ ସେ ଉପରକୁ ଉଠିବ ।” ସେ ପୁଣି କହିଛନ୍ତି, “ତୁମେ ମୋତେ ପ୍ରଭୁ ବୋଲି ଡାକ, ମୁଁ ତୁମର ଗୋଡ଼ ଥୋଇବି ।” “ଯେ ପ୍ରଥମରେ ଆସିବ, ସେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ରୁକର ହେଉ, କାରଣ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ସେହି ଯେକ ଦରିଦ୍ର, ନମ୍ର, ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଓ ଦୟାଳୁ । (କାରଣ ଦରିଦ୍ର-ମାନେ, ନମ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ, ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ସରଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଓ ଦୟାଳୁ ମାନେ ହିଁ ଭଗବାନଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ଲାଭ କରି ଥାନ୍ତି ।)”

ଷ୍ଟେପେନକ୍ ତାହାର ବୃହା ଭୁଲିଗଲା । ସେ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ଲୋକ । ଏଣୁ ଅତି ସହଜରେ ତା ଆଖିରୁ ଅଶ୍ରୁ ଗଡ଼ି ପଡ଼ି ତା ଗାଲରେ ମାଡ଼ିଗଲା ।

ମାର୍ଟିନ୍ କହିଲା, “ଆସ, ଆଉ କିଛି ପିଅ ।” କିନ୍ତୁ ସ୍ଟେସେନିଜ୍ ହସ୍ତ ଚିହ୍ନ ଦେଖାଇ ତାକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲା । ଗ୍ରୀଷ୍ମତାକୁ ଦୂଆଇ ଦେଇ ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । ସେ କହିଲା, “ଧନ୍ୟବାଦ ମାର୍ଟିନ୍, ତୁମେ ମୋର ଶରୀର ଓ ଆତ୍ମା ଉଭୟ ପାଇଁ ଶାନ୍ତ୍ୟ ଯୋଗାଇଛ ।”

ମାର୍ଟିନ୍ କହିଲା, “ତୁମକୁ ମୋର ଅନୁରୋଧ, ଆଉ ଥରେ କେବେ ପୁଣି ଆସିବ । ମୁଁ ଅତିଥିଟିଏ ପାଇଲେ ଭାରି ଖୁସି ହୁଏ ।”

ସ୍ଟେସେନିଜ୍ ଚାଲିଗଲା ଏବଂ ମାର୍ଟିନ୍ ବାକି ଥିବା ଚାଟାଚକ ଡାଳି ପିଇ ଦେଲା । ତା’ପରେ ସେ ଚାଟା ପାତ୍ର ସବୁ ଭାଣ୍ଡି ଦେଇ ଝରକା ପାଖରେ ଯାଇ ନିଜ କାମରେ ବସିଲା । ସେ ଗୋଟିଏ ଯୋତାର ପଛପଟଟା ସିଲାଇ କରୁଥାଏ; କିନ୍ତୁ ତା’ ଆଖି ବସବର ଝରକା ଆଡ଼କୁ ଥାଏ ଶ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଓ ତା ମନରେ କେବଳ ଶ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ କଥା ଗୁରୁଥାଏ । ତା ମୁଣ୍ଡରେ କେବଳ ଶ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଉପଦେଶାବଳୀ ଭରି ଥାଏ ।

ଦୁଇଟି ଯୋତା ସେ ବାଟରେ ଗଲେ; ଜଣେ ପରକାଶୀ ଯୋତା ପିନ୍ଧିଥାଏ ଓ ଆଉ ଜଣକ ତା’ ନିଜ ଯୋତା ପିନ୍ଧିଥାଏ । ତା’ ପରେ ତା’ ପଡ଼ୋଶୀ ସୁନ୍ଦର ଯୋତା ହଳେ ପିନ୍ଧିଗଲା, ତା’ ପଛକୁ ଜଣେ ରେଟି ବହେତା ଗୋଟିଏ ଟୋକେଇ ଧରି ଗଲା । ଏ ସମୟେ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କ ପଛକୁ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଅତି ପ୍ରଭୁଣା ଛୁଣ୍ଡା ଲୁଗା ଶଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧି ଛୁଆଟିଏ କାଖେଇ ଆସି ସେ ଝରକା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେ ଛୁଣ୍ଡା ମୋଜା ଓ ଚଷା ଯୋତା ହଳେ ପିନ୍ଧିଥାଏ । ମାର୍ଟିନ୍ ଝରକାବାଟେ ଦେଖିଲା ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ଜଣେ ଅପରିଚିତା ବ୍ୟକ୍ତି । ପୋଷାକରୁ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ ସେ ଅତି ଦରିଦ୍ର । ସେ କାନ୍ଥ ପାଖରେ ପବନ

ଆଡ଼କୁ ପିଠି କରି ଠିଆ ହୋଇ ପିଲଟିକୁ ଘୋଡ଼ାଇବା ପାଇଁ
ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ, ଯଦିଓ ତାହାର ଘୋଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ସେପରି
କିଛି ନ ଥିଲା । କେବଳ ସେ ଘିଲ୍ଲେକଟିର ଦେହରେ ଗରମ
ଦିନର ପୋଷାକ ଥିଲା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅତି ମଇଲା ଓ ଛୁଣ୍ଟା ।
ଝରକାବାଟେ ମାଟିନ ଶୁଣିଲା ଯେ, ଛୁଆଟି କାନ୍ଦୁଛି ଓ ତା' ମା
ତାକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି; କିନ୍ତୁ ବୁଝାଇ ପାରୁନାହିଁ ।
ମାଟିନ୍ ଉଠିଲା ଓ ଦ୍ଵାର ଖୋଲି ପାହାଚ ଉପରକୁ ଚଢ଼ି ଡାକଲା,
“ଝିଅ, ଆଲୋ ଝିଅ ।”

ଘିଲ୍ଲେକଟି ଏହା ଶୁଣି ମୁହଁ ଫେରାଇ ଚାହିଁଲା । “ଏ
କାକରରେ ପିଲଟାକୁ ଧରି କାହିଁକି ଠିଆ ହୋଇଛୁ ? ଆ ଭିତରକୁ ।
ତୁ ତାକୁ ଗରମ ଜାଗାରେ ଟିକିଏ ଭଲ କରି ଘୋଡ଼ାଇ ପାରିବୁ ?
ଏ କାଟରେ ଆ ।”

ଘିଲ୍ଲେକଟି ସୁନ୍ଦର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବା ବୁଢ଼ାଟିଏ ଚଷମା
ପିନ୍ଧି ତାକୁ ଏପରି ଡାକୁଥିବାର ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହେଲା; କିନ୍ତୁ
ତଥାପି ତାହାର ଅନୁଗମନ କଲା ।

ସେମାନେ ପାହାଚ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦର ଭିତରକୁ ଗଲେ ।
ବୃଦ୍ଧ ସେ ଘିଲ୍ଲେକଟିକୁ ତାହାର ବଛଣା ପାଖକୁ ନେଇଯାଇ
କହିଲା, “ଝିଅ, ସେଇଠି ସେ ଚିଲ୍ଲ ପାଖରେ ବଛଣାରେ ବସ ଓ
ତୋ ଦେହ ଗରମ କରି ଛୁଆକୁ ଦୁଧ ଦେ ।”

ଘିଲ୍ଲେକଟି କହିଲା, “ଦୁଧ କେଉଁଠୁ ଆସିବ ? ସକାଳୁ
ମୁଁ କିଛି ଖାଇନାହିଁ ।” ତଥାପି ସେ ପିଲଟିର ମୁହଁ ଦୁଧ ପାଖକୁ
ନେଲା ।

ମାଟିନ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲା । ସେ ପାହାଟିଏ ଓ ଖଣ୍ଡେ ଘେଟି
ଆଣିଲା । ତା'ପରେ ସେ ଚିଲ୍ଲ ମୁଣ୍ଡରେ ଆଲମାରିଟା ଫିଟାଇ କିଛି

କୋବିଝୋଳ ସେଥିରେ ଢାଳିଲା । ସେ ଶ୍ରୀଷ୍ଠ ପାସଟିକୁ ବାହାର କଲ; କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲା ସେ ଶ୍ରୀଷ୍ଠ ହେବାକୁ ଆହୁରି ଡେରି ଅଛି; ତେଣୁ ସେ ଟେବୁଲ ଉପରେ କନା ଖଣ୍ଡେ ବସ୍ତୁର ଦେଇ ଶେଷି ଝୋଳ ବାଢ଼ିଲା ।

“ଆଲୋ ହିଅ, ବସି ଟିକିଏ ଖାଇପକା, ମୁଁ କୁଆକୁ ଧରୁଛି । ମୋର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପିଲା ଥିଲେ, ମୁଁ ପିଲା ଖେଳେଇବା ଜାଣେ ।”

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନାମ ନେଇ ଟେବୁଲ ପାଖରେ ବସି ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ମାର୍ଟିନ୍ ପିଲାଟାକୁ ବଛଣା ଉପରେ ରଖି ତା ପାଖରେ ବସିଲା । ସେ ପ୍ରଥମେ ମୁହଁରେ ଚୁଁ, ଚୁଁ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା; କିନ୍ତୁ ପାଟିରେ ଦାନ୍ତ ନ ଥିବାରୁ ଶବ୍ଦ ଭଲ ହେଲା ନାହିଁ ଓ ପିଲାର କାନ୍ଦ ବନ୍ଦ ହେଲା ନାହିଁ । ତା’ପରେ ବୁଡ଼ା ପିଲାର ଆଙ୍ଗୁଠିଟା ଧରି ତା ମୁହଁ ପେଲି ଦେଉଥାଏ, ବାହାର କରି ଦେଉଥାଏ ଓ ତାହାର ଯୋତାରଙ୍ଗ ଲାଗିଥିବା କଲା ଆଙ୍ଗୁଠିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ହାତ ବଢ଼ାଇବା ବେଳକୁ ପଛକୁ ଟାଣି ଦେଉଥାଏ । ଏପରି ବାରମ୍ବାର କରିବାରୁ ପିଲା ହସିଲା । ମାର୍ଟିନ୍ ମନରେ ଭାରି ଖୁସି ହେଲା ।

ଏଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଖାଉ ଖାଉ ସେ କିଏ, କେଉଁଠୁ ଆସିଛି ସବୁ କଥା କହିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସେ କହିଲା, “ମୁଁ ଜଣେ ସୈନିକର ସ୍ତ୍ରୀ । ଆଠମାସ ତଳେ ସରକାର ତାକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ । ମୁଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି ଶୁଣି ନାହିଁ । ମୁଁ ଜଣକ ଘରେ ରୋଷାଇ କରି ଗଣ୍ଡେ ଖାଉଥିଲି; କିନ୍ତୁ ମୋ ପୁଅ ଜନ୍ମ ହେଲା ଦିନଠୁ ଆଉ ସେମାନେ ମୋତେ ରଖିବାକୁ ନାହିଁ କଲେ । ଆଜକୁ ତିନିମାସ

ହେଲ ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ ଚାକର ଖୋଜିବାରେ ଲାଗୁଛି; କିନ୍ତୁ ପାଉନାହିଁ । ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ମୋର ସମସ୍ତ ଜନ୍ମସ୍ବ ବିକ୍ରି କରି ଦେଲିଣି । ମୁଁ ଧାନ୍-ରୂପେ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି; କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଦେଖି ସମସ୍ତେ କହିଲେ ଯେ, ମୋ ଦେହରେ ମାଂସ ଟିକିଏ ନାହିଁ, ମୁଁ କ'ଣ ଧାନ୍ ହେବି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଜଣେ ବଣିକଙ୍କ ଘାଁ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲି, (ସେଠାରେ ଆମ ଗାଁର ଜଣେ ଘାଁ କାମ କରେ) ଏବଂ ସେ ମହିଳା ମୋତେ ରଖିବାକୁ ଜବାବ ଦେଇ ଆଉ ସାତଦିନ ପରେ ଆସିବାକୁ କହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଘର ଏଠାକୁ ବହୁଦୂର । ଚାଲି ଚାଲି ମୋ ଦେହରେ ବଳ ନାହିଁ, ଏଣେ ତୁଆଟି ଦିନଯାକ କିଛି ଖାଇ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମ୍ୟକୁ ମୋ ଘର ମାଲିକଆଣୀ (ଯାହା ଘରେ ମୁଁ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛି) ଦୟା କରି ମୋତେ ମାଗଣା ତା'ଙ୍କ ଘରେ ରହିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇଛନ୍ତି । ନ ହେଲେ ଆମର ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ଜାଣେ ନା ।”

ମାର୍ଟିନ୍ ଫର୍ଦ୍ଦ ନଃଶ୍ବାସ ଛାଡ଼ି କହିଲା, “ତୁମର ଗରମ ପୋଷାକ କିଛି ନାହିଁ ?”

ଫାଲେକଟି କହିଲା, “ଗରମ ପୋଷାକ କେଉଁଠି ପାଇବି । ମୋର ଛୁଣ୍ଟା ଶାଲଖଣ୍ଡେ ଥିଲା; କାଲି ତାକୁ ଛ ଅଣାରେ ବଦଳା ଦେଇଛି ।”

ଏହା କହି ଫାଲେକଟି ଆସି ପିଲଟିକୁ କାଖେଇଲା । ମାର୍ଟିନ୍ ଖଟରୁ ଉଠିପଡ଼ି କାରୁପାଖରେ ଓହ୍ଲାଇ ଦୋଇଥିବା କେତେକ ଲୁଗା ଭିତରେ ଖୋଜିବାକୁ ଗଲା । ସେ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା ଗରମ ବଡ଼ କୋଟ ଆଣି କହିଲା, “ହେଇଟି ହିଅ, ଏ ପୁରୁଣା କୋଟ ଖଣ୍ଡେ ନେ, ପିଲଟିକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେ ।”

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ସେ କୋଟ ଖଣ୍ଡକୁ ଚାହିଁଲା ଓ ତା ପରେ ବୁଢ଼ାଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କାନ୍ଦ ପକାଇଲା । ମାଟିନ୍ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଖଟକଳ୍ପ ଅଣ୍ଡାଳି ଅଣ୍ଡାଳି ଶ୍ରେୟ ଛୋଟ ପୁରୁଣା ଟ୍ରକ ଟାଣି ଆଣିଲା । ସେ ଟ୍ରକ ଭିତରେ ଅଣ୍ଡାଳି ଅଣ୍ଡାଳି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି କହିଲା, “ବନ୍ଧୁ, ଭଗବାନ୍ ତୁମର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ । ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରଭୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ମୋତେ ତୁମ ଦ୍ଵାରକୁ ପଠାଇଲେ, ନ ହେଲେ ମୋର ପୁଅ ଶୀତରେ ମରିଯାଇଥାନ୍ତା । ମୁଁ ଦରୁ ବାନ୍ଧାରିଲବେଳେ ସାମାନ୍ୟ ଅଣ୍ଡା ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖ କେତେ ଅଣ୍ଡା ହୋଇଛି । ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରଭୁ ତୁମକୁ ଝରକା ଦେଇ ମୋର ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖି ମୋ ପ୍ରତି ଦୟା କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ ।”

ମାଟିନ୍ ହସି ହସି କହିଲା, “ଠିକ୍ କହିଛୁ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ମୋତେ ଦେଖିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଥିଲେ । କେବଳ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମୁଁ ଦେଖି ପକାଇ ନାହିଁ ।”

ସେ ସ୍ତମ୍ଭରେ କପରି ପ୍ରଭୁ ସକାଳେ ଆଣି ତାକୁ ଦେଖା ଦେବେ ବୋଲି କହିଥିଲେ ସେ ସବୁ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି କହିଲା, “କିଏ ଜାଣେ ? ସବୁ କଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ।” ସେ ଠିଆହୋଇ ପଡ଼ିଲା ଓ ସେ କୋଟଟିକୁ ଚାହିଁ ଦେହ ଓ ତା ପୁଅ ଦେହରେ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇ ମାଟିନ୍‌କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ନମସ୍କାର କଲା ।

ମାଟିନ୍ ପୁଣି କହିଲା, “ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦୋଷ, ଏତକ ନିଅ । ତୁମେ ବନ୍ଦା କରିଥିବା ଶାଲ ଖଣ୍ଡିକ ନେଇ ଆସ । ଏହା କହି ସେ ତା ହାତରେ ଛ’ଅଣା ପଇସା ଦେଲା । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଓ ମାଟିନ୍

ପଦସ୍ତ କୃଷି ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖାଇଲେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ଘରୁ ବାହାର ପଡ଼ିଲା । ବୃଦ୍ଧ ତା'କୁ ଦ୍ଵାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇ ଛାଡ଼ି ଆସିଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଯିବା ପରେ ମାର୍ଟିନ୍ କିଛି କୋଡ଼ବୋଲ ଖାଇଲା । ପାସସବୁ ଧୋଇଧାଇ ରଖିଦେଲା ଏବଂ କାମରେ ବସିଲା । ସେ କାମ କରୁଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଝରକାଟିକୁ ଭୁଲି ନ ଥାଏ । ଝରକା ଉପରେ କାହାର ଛାଇ ପଡ଼ିଲେ ଝରକା ଦେଇ ରସ୍ତା ଉପରକୁ ଦେଖେ କିଏ ଯାଉଛି । ତାହାର ଜଣାଶୁଣା ଲୋକ ଆଉ ଅପରିଚିତ ଅନେକ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ସେ ବାଟ ଦେଇ ଗଲେ; କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କଠାରେ କିଛି ବଶେଷତ୍ତ୍ଵ ନ ଥିଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧା ଆତ ଟୋକେଇଟିଏ ଧରି ସେ ଝରକା ସାମନାରେ ଠିଆ ହେଲା । ତାହାର ଗୋଟିଏ ଖବ୍ ବଡ଼ ଟୋକେଇ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ବେଶି ଫଳ ନ ଥିଲା, ସମ୍ଭବ ସେଥିରୁ ସେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଭଜ ଦେଇଥିଲା । ତା ପିଠି ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତାରେ କାଠ ଫାଳ ବୋଝେ ଥିଲା । ସେ ବୋଧହୁଏ ବାଟରେ ଆସୁ ଆସୁ କୌଣସି ନୂଆଦର ତୋଳା ପାଖରୁ କାଠ ଫାଳଗୁଡ଼ିଏ ଗୋଟାଇ ଘରକୁ ନେଉଥିଲା । ବୋଝଟି ତାକୁ ବାଧୁବାରୁ ସମ୍ଭବ ସେ ସେଠାରେ ଠିଆ ହୋଇ ବୋଝଟିକୁ ଏ କାନ୍ଦରୁ ସେ କାନ୍ଦକୁ ନେବାପାଇଁ ମୁଣ୍ଡରୁ ଟୋକେଇଟା ଗୋଟିଏ ଖମ୍ବ ଉପରେ ରଖିଲା ଓ ସେ ବୋଝଟିକୁ ରସ୍ତାକରରେ ରଖି କାଠ ଖଣ୍ଡ-ଗୁଡ଼ିକୁ ବସ୍ତା ଭିତରେ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ସଜାଡ଼ି ଦେଉଥାଏ । ସେ ଯେତେ ବେଳେ ଏ କାମରେ ଲାଗିଥାଏ, ଗୋଟିଏ ପିଲା ଛୁଣ୍ଟା ଟୋପିଟିଏ ପିନ୍ଧି ସେଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା ଓ ଆତଟିଏ ଧରି ପଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ବୃଦ୍ଧା କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଦେଖିପାରି ଚଟ୍‌କନା ବୁଲିପଡ଼ି ତା'ର କାମିନକୁ ଧରି ପକାଇଲା । ପିଲାଟି ଖସି ପଲାଇବାକୁ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା

କଲ; କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀ ଦୁଇ ହାତରେ ତାହାର ଜାମାଟିକୁ ଧରିଥାଏ । ପିଲ ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ । ବୁଢ଼ୀ ତା ରୁଟି ଧରି ପକାଇଲା । ପିଲଟି ଚକ୍ରାର କଲ; ବୁଢ଼ୀ ତାକୁ ଗାଳି ଦେଉଥାଏ । ଏହା ଦେଖି ମାର୍ଟିନ୍ ଛୁସ୍ତାକୁ ପକାଇ ଦେଇ (ଛୁସ୍ତାକୁ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ରଖିବାକୁ ତାହାର ଅବସର ନ ଥିଲା) ଦ୍ଵାର ଦେଇ ବାହାରକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା । ପାହାଚ ପାଖରେ ଝୁଲି ପଡ଼ିବାରୁ ତାହାର ଚଷମା ଖସି ପଡ଼ିଲା । ବୁଢ଼ୀ କିନ୍ତୁ ଏସବୁକୁ ଗୁରୁତ୍ଵ ନ କରି ଘଟଣା ସ୍ଥଳକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା । ବୁଢ଼ୀ ପିଲଟିର ରୁଟି ଟାଣି ଦେଉଥାଏ, ତାକୁ ଗାଳି କରୁ ଥାଏ ଓ ପୋଲିସକୁ ଦେବାପାଇଁ ଧମକ ଦେଖାଉଥାଏ । ପିଲ ଛଡ଼ାଇ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି କହୁଥାଏ, “ମୁଁ ତୋ ଫଳ ନେଇ ନାହିଁ । ମୋତେ ମାରୁଛୁ କାହିଁକି ? ମୋତେ ଛାଡ଼ ।”

ମାର୍ଟିନ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ଛଡ଼ାଇ ଦେଲା । ସେ ପିଲଟିକୁ ହାତରେ ଧରି କହିଲା, “ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେ ଆଜି, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଇଁ ତାକୁ କ୍ଷମା କର ।”

ବୁଢ଼ୀ କିନ୍ତୁ ନଚ୍ଛେଡ଼ିବନ୍ତା । ସେ କହୁଥାଏ, “ମୁଁ ତାକୁ ଥଣ୍ଡା କରିଦେବି, ଯେପରି ସେ ବର୍ଷେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୁଲି ନ ଯାଏ । ମୁଁ ଏ ଚୋରକୁ ପୋଲିସରେ ଦେଇ ଦେବି ।”

ମାର୍ଟିନ୍ ତାକୁ କେତେ ପ୍ରକାର ଅନୁରୋଧ କଲା । ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେ ଆଜି, ସେ ଆଉ ଏପରି କେତେ କରିବ ନାହିଁ । ଦେ, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ରଖି ପାଇଁ ଛାଡ଼ି ଦେ ।”

ବୁଢ଼ୀ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲା । ପିଲଟି ଦୌଡ଼ି ପଳାଇବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା ବେଳେ ବୁଢ଼ୀ ତାକୁ ଧରି ପକାଇ କହିଲା, “ଆଜିଠାରୁ କ୍ଷମାକ୍ଷୀ କର । ଆଉ ଏପରି କେତେ କରିବୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ଦେଖିଛି ତୁ ଆତଟିଏ ନେଉଥିଲୁ ।”

ପିଲାଟି କାନ୍ଦିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ଓ ବୁଢ଼ୀଠୁଁ କ୍ଷମା ମାଗିଲା — ‘ସାବସ୍ ! ହେଇଟି ନେ ଗୋଟେ ଆତ ।’ ଏହା କହି ମାର୍ଟିନ୍ ଟୋକେଇରୁ ଆତଟିଏ କାଢ଼ି ତାକୁ ଦେଲା ଓ କହିଲା, ‘ଆଉ ମୁଁ ଏହାର ଦାମ୍ ଦେବି ।’

ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, ‘ତୁମେ ସବୁ ଏ ଛତାଗୁଡ଼ାକୁ ଏହିପରି ଭାବେ ନଷ୍ଟ କରିଦେବ । ତାକୁ ଏମିତି ମାଡ଼ ଦେବା କଥା ଯେପରି ସେ ସପ୍ତାହେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୁଲି ନ ଯାଏ ।’

ମାର୍ଟିନ୍ କହିଲା, ‘ଆଃ ଆଃ, ତୁମେ ଯାହା କହୁଛ ତା ଆମ ନିୟମ; କିନ୍ତୁ ତାହା ଭଗବାନଙ୍କ ନିୟମ ନୁହେଁ । ଯଦି ଆତଟିଏ ରେରୀ କରିବାପାଇଁ ତାକୁ ମାଡ଼ ଦିଅ ତାହାହେଲେ ଆମେ ଯେଉଁ ସବୁ ପାପ କରୁଛୁ ସେଥିପାଇଁ କ’ଣ କରିବା ଉଚିତ୍ ?’

ବୁଢ଼ୀ ଏହା ଶୁଣି ମାରବ ରହିଲା ।

ମାର୍ଟିନ୍ ତାକୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେହି ଗନ୍ତୁ କହିଲା, ଯେଉଁଠି ପ୍ରଭୁ ତାଙ୍କ ରଣବ୍ରସ୍ତ ଚାକରକୁ କ୍ଷମା ଦେଇ ରଣ ଛାଡ଼ି କରିଥିଲେ ଓ ସେ ଚାକରଟି କିପରି ଯାଇ ତା’ର ବାକିଦାରର ବେକ ଧରି ପକାଇଲା । ବୁଢ଼ୀ ଏ ସବୁ ମନଦେଇ ଶୁଣୁଥାଏ । ପିଲାଟି ମଧ୍ୟ ସେଠି ଠିଆ ହୋଇ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମାର୍ଟିନ୍ କହିଲା, ‘ପ୍ରଭୁ ଆମକୁ କ୍ଷମା କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି; ନଚେତ୍ ଆମ୍ଭେମାନେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରୁ କ୍ଷମା ପାଇବା ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ କ୍ଷମା କର; ବିଶେଷତଃ ଏ ଭଲ ବିବେକହୀନ ଛୁଆକୁ ।’

ବୁଢ଼ୀ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲା ।

ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, ‘ସତକଥା; କିନ୍ତୁ ଏ ଛୁଆଗୁଡ଼ାକ ଝୁର୍ ଛତାଗୁଡ଼ା ଲୋଲ ଗଲେଣି ।’ ମାର୍ଟିନ୍ କହିଲା, ‘‘ତାହାହେଲେ ଆମେ ବ୍ୟସ୍ତ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ରାସ୍ତା ଦେଖାଇବା ଉଚିତ୍ ।’’

ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, ‘ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ କହୁଛି । ମୋର ସାତଟି ଛୁଆ ଥିଲେ । ସେଥିରୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ଅଛି ।’ ବୁଢ଼ୀ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା କପରି ଓ କେଉଁଠି ସେ ତା ଝିଅ ଘରେ ଅଛି ଓ ତାହାର କେତୋଟି ନାତୁଣୀ ଅଛନ୍ତି । ‘ଦେଖୁଛ ମୋର ଦେହରେ ଆଉ ବଳ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏହିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖଟୁଛି । ଏତେ ସୁନ୍ଦର ପିଲାଗୁଡ଼ାଏ । ମୁଁ ଘରକୁ ଗଲେ ମୋତେ ଦେଖି ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ଦୌଡ଼ ଆସନ୍ତି । ଆଉ କେହି ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଛୋଟ ଝିଅ ଆଲିଟି ମୋ ଛଡ଼ା ଆଉ କାହା ପାଖକୁ ଯାଏ ନାହିଁ । କହୁଥାଏ, ‘ବୁଢ଼ୀମା, ମୋ ଆଣ୍ଟ ଲେ ! ମୋ ଆଣ୍ଟମା ଲେ !’ ଏହା କହୁ କହୁ ବୁଢ଼ୀର କଣ୍ଠରୁ ଝେଲୁ । ବୁଢ଼ୀ ପିଲାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲା, ‘ଅବଶ୍ୟ ଏହା ତାହାର ପିଲାଟିଆ ବୁଦ୍ଧ । ଭଗବାନ, ତାକୁ ସମା କରନ୍ତୁ ।’

ବୁଢ଼ୀ ସେ ବୋହୂଟିକୁ ତା କାନ ଉପରକୁ ଉଠାଇବାକୁ ଯାଉଛି ପିଲାଟି ତା ଆଡ଼କୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ି କହିଲା, ‘ଆଣ୍ଟ, ମୁଁ ତୋ ପାଇଁ ବୋହୂଟା ମୁଣ୍ଡାଇ ନିଏ । ମୁଁ ତ ସେ ବାଟରେ ଯାଉଛି ।’

ବୁଢ଼ୀ ସମ୍ପତ୍ତି ଜଣାଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲା ଏବଂ ସେ ବୋହୂଟି ପିଲାଙ୍କ କାନ ଉପରକୁ ଟେକିଦେଲା । ସେ ଦୁହେଁ ବାଟରେ ଭୁଲିଗଲେ । ବୁଢ଼ୀ ମାର୍ଚ୍ଚିନକୁ ଆତ ପାଇଁ ପଇସା ମାଗିବାକୁ ଭୁଲିଗଲା । ମାର୍ଚ୍ଚିନ ସେଠାରେ ଠିଆ ହୋଇ ସେମାନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଯାଉଥିବାର ଦେଖିଲା ।

ସେମାନେ ଦୂରରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବାରୁ ମାର୍ଚ୍ଚିନ ତା ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲା । ସେ ପାହାଚ ଉପରେ ତାହାର ପଡ଼ିଥିବା ଚଷମା ଉଠାଇଲା ଓ ଭିତରକୁ ଯାଇ ଛୁଞ୍ଚି ଧରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ତା କାମରେ ବସିଲା । ସେ କିଛି ସମୟ କାମ କଲା ପରେ ଆଉ ତାକୁ ସୂତା ଗଳାଇବାର

ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ଏତିକିବେଳେ ଘାପବାଲା ବସ୍ତାକରର ଘାପ-
ଗୁଡ଼ିକ ଜଳାଇବାକୁ ସେ ବାଟରେ ଗଲା ।

ମାଟିନ୍ ଶ୍ରବିଲ, “ବୋଧହୁଏ ଘାପ ଲଗାଇବା ବେଳ
ହେଲାଣି । ସେ ବସ୍ତା ଲଗାଇ ପୁଣି ତା କାମରେ ବସିଲା । ସେ
ଗୋଟିଏ ଯୋତାର କାମ ସାରି ଦେଇ ତାକୁ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ
ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯୋତାଟି ଠିକ୍ ଥିଲା, ତା’ ପରେ ସେ
ତାହାର ଛୁଆଁ, ସୂତା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ହାତ ହାତୀର ଏକାଠି କରି
କଟା ତମଡ଼ା ଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ସଫା କରିଦେଲା ଓ ଘାପଟିକୁ
ନେଇ ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖିଲା । ତା ଆଲମିସରୁ ବାଇବେଲ
ଖଣ୍ଡିକ ବାହାର କଲା । ସେ ଶ୍ରବିଥିଲା କାଲି ଯେଉଁଠି ଛୁଡ଼ ଚିହ୍ନ
ଦେଇଛି ସେଇଠୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ; କିନ୍ତୁ ବହିଟି ଆଉ
ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଖୋଲିଗଲା । ମାଟିନ୍ ସେ ଜାଗାରେ ଖୋଲୁ
ଖୋଲୁ ଗତ ରାତିର ସ୍ୱପ୍ନ ତା ମନେ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ସେ କଥା ଶ୍ରବୁ
ଶ୍ରବୁ କାହାରି ପଦ ଶବ୍ଦ ସେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲା, ସତେ ଯେପରି
କେହିଜଣେ ତା ପଛରେ ବୁଲୁଛି । ସେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ତାକୁ
ଜଣାପଡ଼ିଲା ଘରର ଅନ୍ଧାରରେ କେହି ଲୋକ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ
ସେମାନେ କିଏ ସେ ଜାଣି ପାରିଲା ନାହିଁ । କିଏ ଜଣେ ତା କାନରେ
ଅପ୍ପସ୍ତ ସ୍ୱରରେ କହିଲା—“ମାଟିନ୍, ମାଟିନ୍, ମୋତେ ଚିହ୍ନି ପାରୁ
ନାହିଁ ?” ମାଟିନ୍ କହିଲା, “କିଏ ସେ ?”

ସେହି ଶବ୍ଦ କହିଲା, “ମୁଁ” ଏବଂ ସେହି ଅନ୍ଧାର କୋଣରୁ
ଷ୍ଟେପେନକ୍ ବାହାରି ପଡ଼ି ହଠାତ୍ ହସିଦେଇ କେଉଁଆଡ଼େ ମେଘପରି
ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ଆଉ ଥରେ ଶବ୍ଦ ହେଲା, “ମୁଁ” ସେହି ଅନ୍ଧାର କୋଣରୁ
ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ପିଲକୁ କାଶେଇ ବାହାରି ପଡ଼ି ଶିଶୁ ହାସ୍ୟ
କଲା, ପିଲା ମଧ୍ୟ ହସିଲା—ଉଭୟେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ।

ପୁଣି ଥରେ ଶବ୍ଦ ହେଲା, “ମୁଁ” ଏବଂ ଆତବାଲା ବୁଢ଼ୀ ଓ ସେ ଦୁଷ୍ଟା ପିଲାଟି ଦେଖାଦେଇ ଈଶବ୍ଦ ହାସ୍ୟ କରି ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ।

ମାର୍ଟିନ୍‌ର ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦରେ ବିହ୍ୱଳ ହେଲା । ସେ ପବିତ୍ର ନୃଶ ଚିହ୍ନ ଦେଖାଇ, ଚକ୍ରମା ପିନ୍ଧି ବନ୍ଧୁଟି ଯେଉଁଠି ଖୋଲିଥିଲା । ସେହିଠି ପଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଠିକ୍ ଉପରେ ଲେଖା ଅଛି—

‘ମୁଁ ବୁଢ଼ୁଷୁ ଥିଲି, ତୁମେ ମୋତେ ଖାଦ୍ୟ ଦେଲ । ମୁଁ ପିପାସୁ ଥିଲି, ତୁମେ ମୋତେ ପାନୀୟ ଦେଲ । ମୁଁ ଜଣେ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲି, ତୁମେ ମୋତେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଲ ।’ ସେ ପୃଷ୍ଠାର ଢଳକୁ ଅଛି—“ତୁମେ ମୋର ଏହି ଭାଇମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ଯାହା କରନ୍ତି, ମୋ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ କରନ୍ତି ।” ମାର୍ଟିନ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝିପାରୁନା ଯେ ତାହାର ସ୍ୱପ୍ନ ସତ୍ୟ ହୋଇଛି ଓ ପ୍ରଭୁ ତା ଘରକୁ ତିନିବାର ଆସିଛନ୍ତି ଓ ସେ ତାକୁ ସ୍ୱାଗତ କରପାରିଛି ।

ପଣା ନିଶା

ମୂଳରଚନା—ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ର

ଅନୁବାଦ—ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର

କାଶୀଠାରୁ ପାଞ୍ଚ ମାଇଲ ଦୂରରେ ପାଣ୍ଡେପୁର ନାମକ ଗ୍ରାମରେ ୧୮୮୯ ମସିହାରେ ହିନ୍ଦୀ-ସାହିତ୍ୟର କଥା ସମ୍ରାଟ ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଜନ୍ମ । ତାଙ୍କର ପିତା ମାସକୁ ମାତ୍ର କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କାରେ ଡାକ୍ତରୀ କରାଣୀ ଚାଲିବା କରୁଥିଲେ । ବାଳ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ର ନାନା ଅଭାବ ମଧ୍ୟରେ ଏଫ୍. ଏ. ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଜନ୍ମସ୍ଥଳରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ର ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଝାସ ଦେଇଥିଲେ ।

ହିନ୍ଦୀ ସାହିତ୍ୟରେ ଉପନ୍ୟାସ ଓ ଷ୍ଟ୍ରୀ ଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତାବ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୀ ସାହିତ୍ୟର କଥା ସମ୍ରାଟ ବୋଲି ସମ୍ମାନିତ କରାଯାଏ । ନବନିଧି, ସପ୍ତସରୋଜ, ପ୍ରେମପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ପ୍ରେମ ପତଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଳ୍ପ ସମୂହ । ଉପନ୍ୟାସ ଜଗତରେ ଗୋଦାନ, ସେବାସଦନ, ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କର ଅନବଦ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି । ‘ମାଧୁରୀ,’ ‘ହଂସ,’ ‘ଜାଗରଣୀ’ ପ୍ରଭୃତି ସାହିତ୍ୟିକ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦନା ସହିତ ସେ ଘନଶୃଙ୍ଗବରେ ଜଡ଼ିତ ଥିଲେ ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ଗଳ୍ପରେ ଲେଖକ ବିଳାସ ଓ ଆତ୍ମନୃପ୍ରିୟ ତଥା ମୋହାବିଷ୍ଣୁ ଜୀବନର କପଟ କରୁଣ ପତନ ଦର୍ଶିପାରେ ତାହା ହିଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଛନ୍ତି । ଗଳ୍ପରେ ସନ୍ଦିବେଶିତ ‘ହାସ୍ୟାଂସ ମଧ୍ୟ ଚେନାର ଉପଜାବ୍ୟ ବିଷୟକୁ ଆହୁରି ଜୀବନ୍ତ ଓ ପାଶ୍ଚେର୍ଣୀ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ପଶାଖେଳ ଏକ ମାଗୁମୁକ ନିଶା, ତାହା ଯୋଗୁଁ ଲୋକ ସବସାନ୍ତ ହୋଇଯାରେ, ଗଳ୍ପରେ ଏହାହିଁ ପ୍ରମାଣିତ ।

ଓମାଜିତ୍ ଅଛି ସାହାଜ୍ ସମୟ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବିଳାସିତା ରଙ୍ଗରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରଞ୍ଜିତ । ଗ୍ରେଟ ବଡ଼, ଧନୀ ଗରିବ ସମସ୍ତେ ବିଳାସରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତି । କେନ୍ଦ୍ର ନୃତ୍ୟଗୀତର ମଜଲିସରେ ମାତିଛି ତ, କେନ୍ଦ୍ର ଅଫିମ ସେବନ କରି ମଜା ରୁଖୁଛି । ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗରେ ଆମୋଦପ୍ରମୋଦର ପ୍ରାଧିନ୍ୟ, ଶାସନବିଭାଗରେ, ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ, ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ, କଳାକୌଶଳରେ, ଉଦ୍ୟୋଗଧନ୍ଦାରେ, ଆହାର ବ୍ୟବହାରରେ ସର୍ବସ୍ତ ବିଳାସିତା ବ୍ୟାପୀ ରହିଥିଲା ।

ରାଜକର୍ମରୁଗ୍ରଗଣ ବିଷୟବାସନାରେ, କବିଗଣ ପ୍ରେମ ଓ ବିରହ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ, କାରିଗରମାନେ ସୌଖିନ୍ ସାମଗ୍ରୀ ତିଆରି କରିବାରେ, ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ରୋଜଗାର କରିବାରେ ଲିପ୍ତ ଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ବିଳାସିତାର ଶ୍ରବ ପୂରି ରହିଥିଲା । ସଂସାରରେ କ’ଣ ରୁଲିଛି, ସେଥିପ୍ରତି କାହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ ଥିଲା । କୌଣସି କୌଣସିଠାରେ ଚେସ୍‌ପାଲର ଆଡ଼ା ଜମିଛି । ଆନନ୍ଦର କୋଲାହଳ ଲାଗିଛି । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପଶାଖେଳର ଘୋର ସଂଗ୍ରାମ ରୁଲିଛି । ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପ୍ରଜାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଏଥିରେ ମାତିଛନ୍ତି । ଏପରି କି ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ପଇସା

ଥାଇଲେ ରୁଟି ନ କରି ଅଫିମ ଇତ୍ୟାଦି ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ କରି ତାହା
 ସେବନ କରନ୍ତି । ପଶା, ତାସ୍, ଗଞ୍ଜିପା ଖେଳିଲେ ବୁଦ୍ଧି ଡାକ୍ଷିଣ
 ହୁଏ, ବିରୁର ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ଘଟେ, ବିଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ସୁଧାରବାର
 ଅଭ୍ୟାସ ହୁଏ; ଏସବୁ ଯୁକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା । ଏହି
 ସଂପ୍ରଦାୟର ଲୋକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପୃଥିବୀ ଅଦ୍ୟାବଧି ଆଜ୍ଞାନ ।
 ଏହି ଯୋଗୁଁ ମିର୍ଜା ସଜ୍ଜାତ ଅଛି ଓ ମିର୍ ସେସନ ଅଛି ନିଜର
 ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ବୁଦ୍ଧି ଡାକ୍ଷିଣ କରିବାରେ କାଟୁଥିଲେ । ଏ ସ୍ଥଳରେ
 କୌଣସି ବିରୁରଶାଳ ଲୋକର କ'ଣ ଆପତ୍ତି ଥାଇପାରେ ?
 ଦୁର୍ହିଙ୍କର ପୁରୁଷାନୁବର୍ତ୍ତିକ ଜାଣିରମାନ ଥିଲା । ଜୀବିକାର କୌଣସି
 ଚିନ୍ତା ନ ଥିଲା । ଘରେ ବସି ଆରାମ କରୁଥିଲେ । ତା ନ ହେଲେ
 ଆଉ କ'ଣ ! ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ବନ୍ଧୁହସ୍ତ ଜଳପାନ କରି ବିଛଣା
 ବିଛାଇ ବସି ପଡ଼ନ୍ତି । ଖେଳର ପେଶାରେ ମାତିଯାଆନ୍ତି । ସାରସଜା
 ଶୂଳେ ଏବଂ ଲତାଇ ପାଇଁ ସତ୍ତ୍ୱଯନ୍ତ୍ର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଖାଲି ଯାହା
 ଖବର ଆସି ପହଞ୍ଚିଥାଏ, କେତେବେଳେ ଦୁଇପ୍ରହର ହେଲା—
 କେତେବେଳେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା । ଘରୁ ତାରିଦା ଆସେ “ବୋଜନ
 ପ୍ରସ୍ତୁତ”, ଉତ୍ତର ମିଳେ “ରୁଲ” । ଖାନସମା ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ
 ଘରଭିତରେ ଶାନ୍ତ ରଖି ଚାଲିଯାଏ ଏବଂ ଦୁଇ ବର ଦୁଇ କାମ
 ଏକ ସଙ୍ଗରେ କରନ୍ତି । ମିର୍ଜା ସଜ୍ଜାତ ଅଛି ଘରେ କେହି ବୁଢ଼ା
 ବୁଢ଼ୀ ନ ଥିଲେ; ତେଣୁ ଭାଙ୍ଗର ବୈଠକଖାନାରେ ଖେଳ ହୁଏ;
 କିନ୍ତୁ ମିର୍ଜାଙ୍କ ଘରର ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କର ଏ ବ୍ୟବହାରରେ
 ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ଥିଲେ । ସାହିଲୋକମାନେ, ଘରର ଚାକରବାକରମାନେ
 ପ୍ରତିଦିନ ଦୋଷପୂର୍ଣ୍ଣ ଟିପ୍ପଣୀମାନେ ଦେଉଥିଲେ । ବଡ଼ ମାଗମୁକ
 ଏ ଖେଳ, ଘର ନଷ୍ଟ କରିଦିଏ । ଭଗବାନ୍ କରନ୍ତି କାହାରିକୁ
 ଏହି ଖେଳନିଶା ନ ଧରୁ । ମନୁଷ୍ୟ କାହାରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ

ନାହିଁ । କୌଣସି କଲରେ ରହେନି । ଏହା ଏକ ଖରାପ ରୋଗ । ଏପରିକି ମିର୍ଜ୍ଜାଙ୍କ ବେଗମ ମହାଶୟାଙ୍କର ଏହା ପ୍ରତି ଏତେ ଦେଖି ଶ୍ରାବ ଥିଲା ଯେ, ଅବସର ଉଣି ସେ ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ପଦେ ଅଧେ ଶୁଣାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତା'ଙ୍କୁ ଏ ସୁଯୋଗ ଅତି କଷ୍ଟରେ ମିଳେ । ସେ ଶୋଇଥିବା ସମୟରୁ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଶୁଣିବା ସେ ପୁଣି ଶୋଇପଡ଼ିଲା ପରେ ସ୍ବାମୀ ଦରକୁ ଫେରନ୍ତି; ତେଣୁ ଶୁଦ୍ଧରମାନଙ୍କ ଉପରେ ବେଗମ ନିଜର ସବୁ ରାଗ ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି । କହନ୍ତି, “କ’ଣ ପାନ ମଗାଇଛନ୍ତି ? କହିଦିଅ, ଆସି ନେଇଯିବେ । ଖାଇବାର ମଧ୍ୟ ସମୟ ନାହିଁ ? ଖାଦ୍ୟ ନେଇଯାଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପକାଇଦେଇ ଆସ । ଖାଇଲେ ଖାଆନ୍ତୁ, ନତୁବା କୁକୁରକୁ ଦିଅନ୍ତୁ;” କିନ୍ତୁ ସେ ସାମନାସାମନ କିଛି କହିପାରୁ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନିଜର ସ୍ବାମୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେତେ ରାଗ ନ ଥିଲା ସେତେକ ରାଗ ମିର୍ ସାହେବଙ୍କ ପ୍ରତି ଥିଲା; ତେଣୁ ସେ ତାଙ୍କର ନାମ “ମିର୍ ବିଗାଡ଼ୁ” ରଖିଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ମିର୍ଜାସାହେବ ନିଜର ଦୋଷ ଲୁଚେଇରଖି ସବୁ ଦୋଷ ମିର୍ ସାହେବଙ୍କ ଉପରେ ଢାଳି ଦେଉଥିଲେ ।

ଦିନେ ବେଗମ ସାହେବାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେ ଦାସୀକୁ କହିଲେ—“ଯାଅ, ମିର୍ଜା ସାହେବଙ୍କୁ ଜାଣିଆଣ । କୌଣସି ବୈଦ୍ୟ ନିକଟରୁ ଔଷଧ ଆଣନ୍ତୁ ।” ଦାସୀ ଶୀଘ୍ର ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଗଲା । ମିର୍ଜା କହିଲେ—“ଗୁଲ ଏଇଲେ ଯାଉଛି ।” ବେଗମ ସାହେବଙ୍କ ମିଜାଜ୍ ଗରମ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥା ହେବ ଅଧର ପ୍ରତି ପଣା ଖେଳୁଥିବେ । ଏହାତ କମ୍ ଆଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ !

ରାଗ ବଢ଼ିଗଲା । ଦାସୀକୁ ପୁଣି ଆଦେଶ ଦେଲେ—“ଯାଇ କହ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସିବେ । ନ ହେଲେ ମୁଁ ନିଜେ ବୈଦ୍ୟ ପାଖକୁ

ଗୁଲପିବ ।” ମିର୍ଜା ବଡ଼ ଜୋରରେ ଖେଳୁଥାନ୍ତି । ଦୁଇବାଜରେ ସେ ମିର ସାହେବଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିପାରୁ ଥିଲେ; ତେଣୁ ସେ ଶୁଣିଯାଇ କହିଲେ—“କ’ଣ ଏପରି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମରିଯାଉଛନ୍ତି ? ଟିକିଏ ତର ସହ ନାହିଁ ।”

ମିର—ଆରେ ଯାଇ ଟିକିଏ ଶୁଣି ଆସ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସାଧାରଣତଃ କୋମଳ ପ୍ରକୃତି ।

ମିର୍ଜା—ହଁ, ପିବନ କାହିଁକି ? ଦୁଇ ବାଜରେ ଆପଣ ଯେ ପରାସ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି ।

ମିର—ଏ ବଶ୍ୱାସ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସଦାବେଳେ ଆପଣଙ୍କର ସାର ଠିକ୍ ଗୁଲଥିବ, ଆଉ ମୁଁ ପରାସ୍ତ ହେଉଥିବ ।

ମିର୍ଜା—ଏଇଥର ହରେଇ ସାରି ପିବ ।

ମିର—ମୁଁ ଖେଳିବ ନାହିଁ, ଆପଣ ଆଗେ ଯାଇ ଶୁଣି ଆସନ୍ତୁ ।

ମିର୍ଜା—ଆରେ ଭାଇ ବୈଦ୍ୟ ଘରକୁ ହିଁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥାର ଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ ନାହିଁ । ମୋତେ ଖାଲି ହଇସା କରିବାର ଏ ଗୋଟିଏ ଛଳନା ।

ମିର—ହେଲୁ ଏବେ ଯେ କୌଣସି ମତେ ତାଙ୍କର ସେବା କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଖେଳ ବନ୍ଦ ରହିଲା । ଆପଣ ଶୁଣି ନ ଆସିଲେଯାଏଁ ମୁଁ ଗୋଟିରେ ହାତ ଲଗାଇବି ନାହିଁ ।

ମିର୍ଜା ସାହେବ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ । ବେଗମ ସାହେବା ରୂପ ବଦଳାଇ ବ୍ୟଥାପୂର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—“ତୁମର ପଣାଖେଳଟା କ’ଣ ଏତେ ପ୍ରିୟ ? ଘରେ ମରିଯାନ୍ତୁ ପଛକେ ତୁମର ସେଥିପ୍ରତି ଖାତିରି ନାହିଁ । ତୁମପରି ଏମିତି ଖେଳରସିକ ମଉଜିଆ ଲୋକ କେହି ନ ଥିବେ ।”

ମିର୍ଜା—ସେକଥା ତୁମେ କାହୁଁ ବୁଝିବ, ମିର୍ ସାହେବ ମୋଟେ ଛୁଡ଼ୁ ନ ଥିଲେ । ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ସୁବଧା ଦେଖି ପଳାଇ ଆସିଛି ।

ବେଗମ—ସେ ନିଜେ ଯେମିତି ନିକମା, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେହିପରି ଅଳସୁଆ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ନା କ’ଣ ? ତାଙ୍କର ପିଲା କୁଆ ଅଛନ୍ତି ନା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସଫା କରିଦେଇଛନ୍ତି ?

ମିର୍ଜା—ବଡ଼ ନିଶାଣୋର ଲୋକ । ଯେତେବେଳେ ଆସୁଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ମୋତେ ଖେଳିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ।

ବେଗମ—ମନା କରୁନ କାହିଁକି ?

ମିର୍ଜା—ସମାନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଲୋକ । ବୟସଭେଦରେ ବରଂ ମୋଠାରୁ ସାମାନ୍ୟ ବଡ଼ ହେବେ । କେବଳ ଗୋଟାଏ ମନା ।

ବେଗମ—ତାହାହେଲେ ମୁଁ ମନା କରି ଦେଉଛି । ତୁମେ କିଛି କହିବ ନାହିଁ । କୋଉ ଏବେ ପୋଷି ପକଉଛନ୍ତି କି ? ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦରୁ ଶିଶୁ ତୁଟିଯିବ । ଏହାପରେ ଚାକରକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ—
“ଯା, ପଣା ପାଲି ଉଠାଇ ଆଣ । ମିର୍ ସାହେବଙ୍କୁ କହିବୁ ବାବୁ ଆଉ ଖେଳିବେ ନାହିଁ; ଆପଣ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତୁ ।”

ମିର୍ଜା—ହଁ, ହଁ ଏପରି କରନା । ମୋତେ କ’ଣ ତୁମେ ଅପମାନିତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ ?

ବେଗମ—ମୋର ରକ୍ତ ଯିଏ ଶୋଷୁଛି ତାକୁ ଅଟକାଉଛ ? ଆଜ୍ଞା ଦେଖିବା ।

ଏହା କହି ବେଗମ ଅତି ବରକ୍ତରେ ବୈଠକଗାନାଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ । ମିର୍ଜାଙ୍କର ମୁହଁ ଫିକା ପଡ଼ିଗଲା । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଖୋସାମତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ—“ଖୋଦାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଦି ଭକ୍ତି ଥାଏ, ତାହା-ହେଲେ ଯାଅନା । ତୁମକୁ ହଜରତ ହୋସେନ୍‌ଙ୍କ ରାଣ, ମୁଁ

ମରିବାକୁ ଯଦି ଚାହୁଁଛନ୍ତି ତେବେ ଯାଆ ।” ବେଗମ କିନ୍ତୁ କିଛି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ବୈଠକଖାନାର ଦ୍ଵାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲେ, ପରନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ପରପୁରୁଷ ସାମନାକୁ ଯିବାରେ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଆଉ ଚଳିଲା ନାହିଁ । ଭିତରକୁ ଅନାଇଲେ । ଭାଗ୍ୟକୁ ବୈଠକଖାନା ଖୋଲୁଥାଏ । ମିର୍ ସାହେବ ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ଗୋଟି ଏପଟ ସେପଟ କରି କିଛି କରିନାହାନ୍ତି ଭାବ ଦେଖାଇ ବାହାରେ ଟହଲ ମାରୁଥିଲେ । ଆଉ କ’ଣ ଭୟ ? ବେଗମ ଭିତରକୁ ଯାଇ ପାଲି ଫିଙ୍ଗାଫୋପଡ଼ା କରିଦେଲେ । ଗୋଟିଗୁଡ଼ିକ ଏଣେ ତେଣେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲେ ଏବଂ କବାଟ ଭିତରପଟୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ମିର୍ ସାହେବ ଦ୍ଵାର ନିକଟରେ ଥିଲେ । ସେ ଗୋଟିଗୁଡ଼ିକ ବାହାରକୁ ଫୋପଡ଼ା ହେବାର ଦେଖିଲେ ଏବଂ ଚୁଡ଼ିର ରୁଣ୍ଡଝୁଣ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ କାନରେ ଶୁଣିଲେ । ପୁଣି କବାଟ ବନ୍ଦ ହେଲା । ଏସବୁ ଦେଖି ଭାବ ନେଲେ ଯେ, ବେଗମ ସାହେବ ଭରକ୍ତ ହେଲେଣି । ଚୁପ୍‌ଚାପ ସେ ଘରବାଟ ଧରିଲେ ।

ମିର୍ଜା—ତୁମେ କ’ଣ ନ କଲ !

ବେଗମ—ଏସବୁ ପରେ ଯଦି ମିର୍ଜା ସାହେବ ଏ ଦୁଆର ମାଡ଼ନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଠିଆ ଠିଆ ତାଙ୍କୁ ଚଡ଼ିଦେବି । ଟିକିଏ ଭକ୍ତି ଯଦି ଖୋଦାଙ୍କଠାରେ ଥାଆନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ତୁମେ କ’ଣ ଗରିବ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି । ନିଜେ ଚେସ୍ ଖେଳିବ, ପଶା ଖେଳିବ, ଆଉ ମୁଁ ଏଣେ ଘର ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ମୁଣ୍ଡ ଖସାପ କରିବି । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବି ନା ଆହୁରି ତାମସା ଅଛି ?

ମିର୍ଜା ଘରୁ ବାହାରି ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ପାଖକୁ ନ ଯାଇ ଗଲେ ମିର୍ ସାହେବଙ୍କ ଘରକୁ ଏବଂ ସବୁ ବୁଝିଲା ତାଙ୍କୁ ଶୁଣାଇଲେ । ମିର୍ ସାହେବ କହିଲେ—“ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଗୁଡ଼ିକ ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗି

ହେବାର ଦେଖିଲି ସବୁ କଥା ବୁଝିନେଲି ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପଳାଇ ଆସିଲି । ସେତେ ଭାରି ଗୁଣୀ ଜଣା ପଡ଼ୁଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଆପଣ ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଏତେ ବଡ଼ାଇ ଦେଇଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ବାହାରେ କିଏ କ'ଣ କଲ, ସେଥିରେ ତାଙ୍କର କ'ଣ ଗଲ ? ଘର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କଥାରେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳେଇବା ତାଙ୍କର କି ଦରକାର ?

ମିର୍ଜା—ସ୍ତୁତ, ବର୍ତ୍ତମାନ କହ ଏଣିକି କେଉଁଠି ଆଡ଼ୁଡ଼ା ଜମିବ ?

ମିର୍—ସେଥିପାଇଁ କି ଚିନ୍ତା—ଏତେ ବଡ଼ ଘରଟାଏ ପଡ଼ିଛି । ଏଇଠି ବସିବା ।

ମିର୍ଜା—କିନ୍ତୁ ବେଗମ ସାହେବାକୁ କିପରି ବୁଝାଇବ ? ଘରେ ବସୁଥିଲାବେଳେ ତ ଏତେ ବିଗୁଡ଼ୁଥିଲେ, ଏଥର ଏଠି ବୈଠକ ହେଲେ ବୋଧହୁଏ ଛୁଡ଼ିବେ ନାହିଁ !

ମିର୍—ଆରେ ସେ ସେମିତି ବକୁଥାନ୍ତୁ । ଦୁଇ ଚାରି ଦିନରେ ଆପେ ଆପେ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବେ । ହଁ ଆପଣ ଏତିକି କରନ୍ତୁ ଯେ, ଆଜିଠାରୁ ଟିକିଏ ଯେମିତି ଗମ୍ଭୀର ହେବେ ସବୁକଥାରେ ।

(୨)

ମିର୍ ସାହେବଙ୍କ ବେଗମ କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତକାରଣବଶତଃ ମିର୍ ସାହେବଙ୍କର ବାହାରେ ରହିବାଟାକୁ ପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ । ଏଥି ସକଶେ ସେ ତାଙ୍କର ଚେଷ୍ଟ ଖେଳ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କେବେ ଆଲୋଚନା କରୁ ନ ଥିଲେ, ବରଂ କେବେ କେବେ ଡେରି ହେଲେ ମନେ ପକାଇ ଦେଉଥାନ୍ତୁ । ଏହି କାରଣରୁ ତାଙ୍କର ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା

ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ, ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିମାତା ଏବଂ ଗର୍ଭର ପ୍ରକୃତିର ନାଶ; କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ବୈଠକଖାନାରେ ଖେଳ ହେଲା ଏବଂ ମିର୍ସାହେବ ଦିନତମାମ ଘରେ ବସି ରହିଲେ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ବୋଧ ହେଲା । ତାଙ୍କ ସ୍ବାଧୀନତାରେ ବାଧା ଆସିଲା । ଦିନତମାମ ଦ୍ଵାରପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଉଜ୍ଜିମାରି ଦେଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ସାନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଦୁଇ ଚାରି ଜଣ ଲୋକ ଥିଲେ; ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଅମଙ୍ଗଳ କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଆମର ବଡ଼ବଡ଼ଆଙ୍କର ଏ ଅବସ୍ଥା, ସେତେବେଳେ ଦେଶକୁ ଦଇବ ଛୁଡ଼ିଲଣି ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଏ ଦେଶ ପଶାଖେଳରେ ହିଁ ନିଷ୍ଠ ହେବ ।

ରାଜ୍ୟରେ ହାହାକାର ପଡ଼ିଗଲା । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଦିନ ଦୁଇପ୍ରହରେ ଶୋଷଣ କରାଯାଉଥାଏ । ଆପଣ ଶୁଣିବା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ନ ଥିଲେ । ମଫସଲର ସବୁ ଧନ ଲକ୍ଷ୍ମୀକୁ ଟାଣି ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ବେଶ୍ୟାମେଳରେ, ବ୍ୟଭିଚାରରେ ଏବଂ ବିଳାସିତାର ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ଇଂରେଜ କମ୍ପାନୀଙ୍କ ଋଣ ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ି ଚାଲିଥାଏ । ରେସିଡ଼େଣ୍ଟ ବାରମ୍ବାର ସତର୍କ କରୁଥାନ୍ତି ! କିନ୍ତୁ ଏଠି ତ ଲୋକମାନେ ନିଶା ବିଳାସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ବେହୋସ ଥିଲେ । କାହାରି ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ୁ ନ ଥିଲା ।

ମିର୍ସା ସାହେବଙ୍କ ବୈଠକଖାନାରେ ତେସ୍ ଖେଳ ହେବାରେ କେତେ ମାସ ବିତିଗଲା । ନୂଆ ନୂଆ ନକ୍ସା ଅଙ୍କା ଯାଉଥିଲା; ନୂଆ ନୂଆ ଦୁର୍ଗ ତିଆରି କରାଯାଉଥିଲା । ପ୍ରତିଦିନ ନୂଆ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦନା

ହେଉଥାଏ । କେବେ କେବେ ଖେଳୁ ଖେଳୁ ଝଗଡ଼ା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ‘ତୁ’ ‘ତା’ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘଟଣା ଚାଲିଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଶୀଘ୍ର ଦୁଇବନ୍ଧୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାଲିସ ହୋଇଯାଏ । କେବେ କେବେ ଏହା ମଧ୍ୟ ହୁଏ ଯେ ଖେଳ ଛାଡ଼ିଯାଏ । ମିର୍ଜା ରାଣି ଯାଇ ଘରକୁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । ମିର୍ ମାଡ଼େବ ନିଜ ଘରକୁ ଯାଇ ବସି ପଡ଼ନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ରାସିର ନିଦ ସହିତ ସାରା ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଶାନ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ସକାଳେ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ଦେଓକଣାନାରେ ପୁଣି ଆସି ଯୁଟିଯାନ୍ତି ।

ଦିନେ ଦୁଇସାଙ୍ଗ ଚେପ୍ ଖେଳରେ ଆମୁହସ ହୋଇଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ସେନାବିଭାଗର ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ମିର୍ ସାଡ଼େବଙ୍କର ନାଁ ପଚାରି ପଚାରି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ମିର୍ ସାଡ଼େବଙ୍କର ଆଉ ଚେତା ରହିଲା ନାହିଁ । ଏ ପୁଣି କି ଚପଟ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଆସିଲା । ଏ ଡାକରା କାହିଁକି ଆସିଲା ? ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ଘରର ଫାଟକ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ।

ରୁକରକୁ କହିଲେ—କହିଦିଅ ଘରେ ନାହାନ୍ତି ?

ସବାର—ହଜୁରଙ୍କର ଡାକରା ଆସିଛି । ସମ୍ଭବତଃ ସୈନ୍ୟ ବିଭାଗ ପାଇଁ କେତେକ ସିପାହୀ ମାଗିବେ । ଜାଗିରଦାର ଶୋଇଛନ୍ତି ନା ଖେଳୁଛନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯେତେବେଳେ ଯିବାକୁ ହେବ, ସେତେବେଳେ ସବୁ ଜଣା ପଡ଼ିଯିବ । “ରୁକରକୁ କହିଗଲା, ମୁଁ କାଲି ପୁଣି ଆସିବି । ସାଙ୍ଗରେ ନେବାପାଇଁ ହୁକୁମ ହୋଇଛି ।”

ସବାର ଚାଲିଗଲା । ମିର୍ ସାଡ଼େବଙ୍କ ଆତ୍ମା କମ୍ପି ଉଠିଲା ।

ମିର୍ଜା—ବଡ଼ ମୁଷ୍ଟିଲ ହେଲା । ଭୟବାନ ନ କରନ୍ତୁ ମୋ ଡାକରା ନ ଆସୁ ।

ମିର୍ଜା—ବଦମାସ୍ ପୁଣି କାଲି ଆସିବା ପାଇଁ କହିଗଲା ।

ମିର୍ଜା—ବିପଦ, ସଂଘାତକ ବିପଦ । ଯଦି ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ ତାହାହେଲେ ବିନା ପ୍ରଶ୍ନରେ ମରବାକୁ ହେବ ।

ମିର୍ — ଗୋଟାଏ ମାତ୍ର ଉପାୟ ଅଛି ଯେ, ଘରେ ଆତ୍ମା ଦେଖାଦିଅ ନାହିଁ । କାଲି ଗୋମଟାକଳରେ ଆଡ଼ୁଡ଼ା ହେବ । ସେଠାରେ କିଏ ଜାଣିବ ? ବୋକା ଆସି ଫେରିଯିବ ଯେ,—

ମିର୍ଜା—ବେଶ୍ ଭଲ, ତାହାହିଁ ହେଉ ।

(୩)

ପରଦିନ ମୁହଁଅନ୍ଧାରୁ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ଘରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । କାଶରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ଡବାରେ ଗୋଟିଗୁଡ଼ାକ ଧରି ଗୋମଟା ପାର ହୋଇ ଏକ ପୁରୁଣା ଜନଶୂନ୍ୟ ମସଜିଦ୍ରେ ପଶିଲେ । ସେ ମସଜିଦ୍କୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନବାବ ଆସପଡ଼ିବଲା ଭିଆରି କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ରାସ୍ତାରେ ଚଳିମ, ତମାଶୁ, ମଦ ପ୍ରଭୃତି କିଣିଥିଲେ ଏବଂ ମସଜିଦ୍ରେ ପହଞ୍ଚି ଦରି ବିଛେଇ ହୁକ୍କା ଭରି ଖେଳିବାରେ ବସି-ପଡ଼ିଲେ । ଦୁନିଆର ଚିନ୍ତା ରହେନି, ‘କିସ୍ତ’ ‘ମାତ୍’ ଆଦି ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟା ଶବ୍ଦକୁ ଛୁଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ କୌଣସି ବାକ୍ୟ ମୁହଁରୁ ବାହାରୁ ନ ଥିଲା । କୌଣସି ଯୋଗୀ ମଧ୍ୟ ସମାଧିରେ ଏତେ ଏକାଗ୍ରତା ଧାରଣା କରୁ ନ ଥିବେ । ଦୁଇପ୍ରହରେ ଭୋକିହେଲେ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ନାନାଇ (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ନାମ)ର ଦୋକାନକୁ ଯାଇ ଖାନା ଖାଇ ଆସୁଥିଲେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଚଳିମ ହୁକ୍କା ଟାଣି ପୁଣି ସଂଗ୍ରାମରେ ଲାଗି ପଡ଼ୁଥିଲେ । କେବେ କେବେ ତାଙ୍କର ଭୋଜନ କଥା ମନେ ବି ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ଏଣେ ଦେଶର ରାଜନୈତିକ ଅବସ୍ଥା ଦିନକୁଦିନ ଭୟଙ୍କର ହେଉଥାଏ । କମ୍ପାନୀର ସୈନ୍ୟମାନେ ଲକ୍ଷ୍ନୌଆଡ଼େ ବଢ଼ି ରୁଲି-

ଆନ୍ତ । ସହର ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ର ଖେଳି ଯାଇଥାଏ । ଲୋକ-
ମାନେ ନିଜ ପିଲାଛୁଆ ଧରି ମଫସଲକୁ ପଳାଉଥାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଆମର
ଚେଷ୍ଟ ଖେଳାଳୀଦ୍ୱୟଙ୍କର ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା ନ ଥିଲା ।
ସେମାନେ ଘରୁ ଆସନ୍ତି ତ ଦି'ଟା ଗିଳିଦେଇ ଡରି ଡରି ପଳାଇ
ଯାଉଥିଲେ, କାଳେ ରାଜକର୍ମୀଗୁଣ ଦେଖିଦେଲେ ବିନା କାରଣରେ
ସେମାନଙ୍କୁ ଧରିନେବେ ।

ଦିନେ ଦୁଇ ସାଙ୍ଗ ମସୂଜିଦ୍ୱର ନିଶ୍ଚଳ ସ୍ଥାନରେ ବସି ଚେଷ୍ଟ
ଖେଳୁଛନ୍ତି । ମିର୍ଜାଙ୍କ ବାଜି ଟିକିଏ କମ୍‌ଜୋର ଥିଲା । ମିର୍ ସାହେବ
ତାଙ୍କୁ କିଛି ପରେ କିଛି ଦେଉଥାନ୍ତି । ଏପରି ସମୟରେ କମ୍‌ମାନଙ୍କ
ସୈନ୍ୟମାନେ ଆସୁଥିବାର ଦେଖାଗଲେ । ଏମାନେ ହେଉଛନ୍ତି
ଗୋରା ଫୌଜ, ଯେଉଁମାନେ କି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଉପରେ ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତ
କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ।

ମିର୍ସାହାହେବ କହିଲେ—ଇଂରେଜ ସୈନ୍ୟ ଆସୁଛନ୍ତି, ହେ
ଭଗବାନ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।

ମିର୍ଜା—ଆସନ୍ତୁ ସେମାନେ, ତୁମେ ଆଗେ କିଛି ରକ୍ଷା କର ।
ଏଇ ନିଅ କିଛି ।

ମିର୍—ଟିକିଏ ଦେଖିବା କଥା; ଏହିଠାରେ ଲୁଚି ଠିଆ
ହୋଇଯିବା ।

ମିର୍ଜା—ଦେଖିବା ପରେ, କଣ ଚରଚର ଅଛି । ପୁଣି କିଛି ।

ମିର୍—ତୋପଖାନା ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗରେ ଅଛି । ଅନୁମାନରେ ପାଞ୍ଚ-
ଦୁଇ ଲୋକ ଥିବେ । ସେମାନେ କିପରି ତୋଖଡ଼ ଯୁବକ ଅଛନ୍ତି ।
ଅବିକଳ ମାଙ୍କଡ଼ ପରି ମୁହଁ ଲଲ ହୋଇଛି ।

ମିର୍ଜା—ବେଶି ବାହାଦୁରୀ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ହେଉ ନିଅନ୍ତୁ
କିଛି ।

ମିର୍—ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ରକମର ଲୋକ । ଏପଟେ ସହର ଉପରେ ବସନ୍ତ ଯୁଟିଗଲଣି; ଆପଣଙ୍କୁ କିପରି ମୋଡ଼ ଲାଗିଛି । ଏକଥା ଟିକିଏ ହେଲେ ଶ୍ରାବୁନାହାନ୍ତି ଯେ, ସହର ଦେଶର ହୋଇ-ଗଲେ ଘରକୁ ଯିବା କିପରି !

ମିର୍ଜା—ଘରକୁ ଯିବା ସମୟ ଆସିଲେ ଦେଖାଯିବ । ଏଇ ପୁଣି କିପରି ! ଏଥରକ ତୁମେ ହାରୁଛ ?

ସୈନ୍ୟମାନେ ଚାଲିଗଲେ । ସମୟ ଦଶଟା ହେବ । ପୁଣି ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ମିର୍ଜା କହିଲେ—ଆଜି ଖାଇବା କିପରି ?

ମିର୍—ଆଜି ତ ଉପବାସ । କଣ ବେଣି ଶ୍ରେକ ହେଲଣି ?

ମିର୍ଜା—ନାହିଁ ଯେ ସହରରେ କ'ଣ ହେଉଥିବ କିଏ ଜାଣେ ।

ମିର୍—ସହରରେ କିଛି ହେଉ ନ ଥିବ । ଲୋକମାନେ ଖାଇ ପିଇ ଆରାମରେ ଶୋଇଥିବେ । ନିଜେ ନବାବ ସାହେବ ମଧ୍ୟ ଶୟନକକ୍ଷରେ ଥିବେ ।

ଏଥର ଦୁଇଜଣ ବସିଲେ ଯେ, ଠିକ୍ ତିନି ବାଜିଲା ଯାଇ ଉଠିଲେ । ଏଥର ମିର୍ଜାଙ୍କ ଖେଳ କମ୍‌ଜୋର ଥିଲା । ନବାବ ଓ ଆଜିତ୍ ଅଲ୍ଲୀସାହା ଧରାପଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ସୈନ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲେ । ସହର ଭିତରେ କିଛି ହଲଚଲ ହେଲାନି କି କିଛି ମାରପିଟ ହୋଇ ବୃନ୍ଦେ ସୁଦ୍ଧା ରକ୍ତ ପଡ଼ି ନ ଥିଲା । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ସ୍ବାଧୀନ ଦେଶର ରାଜାଙ୍କ ପରାଜୟ ଏତେ ଶାନ୍ତରେ, ଏପରି ବିନା ରକ୍ତପାତରେ ହୋଇ ନ ଥିବ । ବିଶାଳ ଦେଶର ନବାବ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ଚାଲିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ମଣୀ ବିଳାସ ନିଦ୍ରାରେ ମଗ୍ନ ଥାଏ, ଏ ହେଉଛି ରାଜନୈତିକ ଅଧଃ-ପତନର ଚରମ ସୀମା ।

ମିର୍ଜା—ହଜୁର, ନବାବ ସାହେବଙ୍କୁ ଶହମାନେ ବନ୍ଦ କରି-
ପକାଇଛନ୍ତି ।

ମିର୍—ହୋଇଥିବ, ଏଇନଅ, ହାରିଲ—

ମିର୍ଜା—ଆଜ୍ଞା ଟିକିଏ ରହନ୍ତୁ । ଏପରି ସମୟରେ ଏଥିରେ
ଆଉ ମନ ଲଗୁନାହିଁ । ବିଚର ନବାବ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଃଖ କଥା ଶୁଣି
କାନ୍ଦୁଥିବେ ।

ମିର୍—କାନ୍ଦୁଥାନ୍ତୁ । ସେଠାରେ ଏ ମଜା କେଉଁଠି ପାଇବେ—
ଏଇ କହି ।

ମିର୍ଜା—କାହାର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ସମାନ ଯାଏନା, କେତେ ଦୁଃଖ
ଘେରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିବ ।

ମିର୍—ହଁ, ସେ କଥା ସତ—ଏଇ ନଅ ପୁଣି କହି ! ଆଉ
ଗୋଟିଏ କହିରେ ପରସ୍ତ ହେବ । ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ ।

ମିର୍ଜା—ଭଗବାନଙ୍କ ରାଣ, ଆପଣ ବଡ଼ ନିର୍ଦ୍ଦୟ । ଏତେବଡ଼
ଦଃଶା ଦେଖି ଆପଣଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ହେଉନି । ହାୟ ! ଗରିବ ଉଆଜିଦ୍
ଅଲି ସାହେବ !

ମିର୍—ପ୍ରଥମେ ନିଜ ବାଦଶାହା (ଖେଲମଧ୍ୟସ୍ଥ ରାଜା)କୁ
ରକ୍ଷାକର, ତା’ପରେ ନବାବ ପାଇଁ ଶୋକାଶ୍ରୁବର୍ଷଣ କରିବ । ଏଇ
କହି ଏବଂ ହାରିଲ । ହାତ ମିଳାଇଲେ ।

ବାଦଶାହାଙ୍କୁ ନେଇ ସୈନ୍ୟମାନେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ।
ସେମାନେ ବୁଲିଗଲା ପରେ ମିର୍ଜା ପୁଣି ଖେଲ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ।
ପରସ୍ତର ଆଦାତ ବଡ଼ ମାରମ୍ଭକ ହୋଇଥାଏ । ମିର୍, “କହିଲେ
ଆସନ୍ତୁ, ନବାବ ସାହେବଙ୍କ ଶୋକରେ ଟିକିଏ ମରସିଆ ବୋଲି-
ଦେବା”; କିନ୍ତୁ ମିର୍ଜାଙ୍କ ରାଜଭକ୍ତି ନିଜର ପରାଜୟର ସଙ୍ଗେ ଲେପ

ପାଇଁ ସାରିଥାଏ । ସେ ପରାଜୟର ପ୍ରତିରୋଧ ପାଇଁ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ।

—୪—

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା । ଜନଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର କୁଜନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଛୋଟ ଛୋଟ ପକ୍ଷୀମାନେ ଉଡ଼ିଆସି ନିଜ ବସା-ମାନଙ୍କରେ ଲଟକି ରହିଲେ; କିନ୍ତୁ ଦୁଇ ଖୋଳା ଲାଗି ରହିଥାନ୍ତି ସତେ ଯେପରି ରକ୍ତପିପାସୁ ଯୋଡ଼ା ନିଜନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼ୁଛନ୍ତି । ମିର୍ଜା ତିନିଥର ହାରି ସାରିଥିଲେ । ଏ ଚତୁର୍ଥ ଖେଳ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସେତେ ଭଲ ନ ଥିଲା । ସେ ବାରମ୍ବାର ଜିତିବା ପାଇଁ ଦୃଢ଼ପଣ କରି, ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ଖେଳୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଥର ସେ ସାମାନ୍ୟ ଭୁଲ କରି ଶେଷରେ ପରାସ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ପ୍ରତିଥର ହାରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିକାରର ଭାବନା ଆହୁରି ଉତ୍ତରୁପ ଧାରଣ କରୁଥାଏ । ଏପଟେ ମିର୍ ସାହେବ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ (ଉଦ୍‌ଗୀତ) ଗାଉଥାନ୍ତି, ବାଜା ବଜାଉଥାନ୍ତି; ସତେ ଯେପରି କୌଣସି ଏକ ଗୁପ୍ତ ଧନ ପାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ମିର୍ଜା ଏସବୁ ଶୁଣିଶୁଣି ରାଗନ୍ତି ଏବଂ ପରାଜୟ ହେତୁ ହୋଇଥିବା ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ ମଧ୍ୟ ଦେଉଥାନ୍ତି । ବାଜି ଦୁଫଳ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଖସୁଥାଏ । ସେ କଥା କଥାରେ ରାଗିବାକୁ ଲାଗିଲେ—“ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ଖେଳ ଗୋଲମାଲ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏହା କ’ଣ ଆଉଥରେ ଚଳାଇବେ, ଯାହା କିଛି କରିବେ, ଥରେ କରନ୍ତୁ ।”

ମିର୍ ସାହେବଙ୍କ ମନ ଭାବହୀନ । ସେ କହିଲେ, ‘ମୁଁ କେବେ ଗୋଟି ଚଳାଇଲି ?’

ମିର୍ଜା—ଆପଣ ଗୋଟି ଥରେ ଚଳାଇ ସାରିଛନ୍ତି, ଗୋଟି ସେଠାରେ ଥୋଇ ଦିଅନ୍ତୁ, ସେଇଘରେ ।

ମିର୍—ସେ ଘରେ କାହିଁକି ରଖିବ, ହାତରୁ ଗୋଟି କେତେବେଳେ ଛୁଡ଼ିଥିଲା ?

ମିର୍ଜା—ଗୋଟି ଆପଣ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ ଛୁଡ଼ିବେ, ତା ବୋଲି କ’ଣ ଆପଣ ବୁଦ୍ଧି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଧରିଯିବ ? ପଞ୍ଜକ ମାଡ଼ ଖାଇବାରୁ ଗୋଲେଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ମିର୍—ଆପଣ ଗୋଲାଉଛନ୍ତି । ହାର-ଜିତ ଭାଗ୍ୟଦ୍ରାଘ ହୋଇଥାଏ, ଇଚ୍ଛାକରି କେନ୍ଦ୍ର କେବେ ଖେଳରେ ଜୟଲାଭ କରେ ନାହିଁ ।

ମିର୍ଜା—ତାହାହେଲେ ଏ ବାକି ଆପଣଙ୍କ ହାରିବାଟା ହେଲା ।

ମିର୍—ମୁଁ କାହିଁକି ହାରିବ ?

ମିର୍ଜା—ତାହାହେଲେ ଆପଣ ଗୋଟି ସେହି ଘରେ ରଖି ଦିଅନ୍ତୁ, ଯେଉଁଠି ପ୍ରଥମେ ଥିଲା ।

ମିର୍—ସେଠି କାହିଁକି ରଖିବ ? ରଖିବ ନାହିଁ ।

ମିର୍ଜା—କାହିଁକି ରଖିବେ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କୁ ରଖିବାକୁ ହେବ ।

ବାଦ ବିବାଦ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦୁହେଁ ନିଜ କଥା ଧରି ବସିଥିଲେ । ତୁଣ୍ଡରୁ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ କଥାମାନ ବାହାରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମିର୍ଜା କହିଲେ, “ବଣରେ କେନ୍ଦ୍ର ତେସ ଖେଳିଥିଲେ ସିନା ଏହାର ନିୟମ କାଇଦା ଜାଣନ୍ତେ । ସେମାନେ ତ ସମସ୍ତେ ଘାସ କାଟୁଥିଲେ, ଆପଣ ତେସ କ’ଣ ଖେଳିବେ ? ଜମିଦାରୀ ହେଉଛି ଅନ୍ୟ କଥା, ଜାଗିରି ମିଳିଗଲେ କେନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ଲୋକ ହୁଏନା ।

ମିର—କ'ଣ ! ଆପଣଙ୍କର ବାପା ଘାସ ବାହୁଥିବେ । ଆମେ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଧରି ତେସ୍ ଖେଳ ଆସିଛୁ ।

ମିର୍ଜା—ଆରେ ବାବୁ ଛୁଡ଼ନ୍ତୁ ସେ କଥା । ଗାଳିଉଦନ ହେଉରକ ପାଖରେ ପୂଜାର କାମ କରି କରି ବସୁଷ ଗଲ । ଆଜି ବାହାରିଛନ୍ତି ଧନା ହେବାକୁ । ଧନା ହେବା ଅଛା ପଡ଼ିନ ।

ମିର—କାର୍ତ୍ତିକ ନିଜ ବାଗରେ କାଳି ବୋଳୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ବସୁଷ କାମ କରୁଥିଲେ । ଆମେ ତ ସବଦା ବାଦସାହଙ୍କ ଶ୍ରେୟନା-ଲୟରେ ବସି ଶ୍ରେୟନ କରି ଆସୁଅଛୁ ।

ମିର୍ଜା—ଆରେ ରୁଲ୍ । ଆଉ ବେଶି ବଢ଼ି ବଢ଼ି କଥା କହନ ।

ମିର—ମୁହଁ ସମ୍ଭାଳନ୍ତୁ, ତା' ନ ହେଲେ ଖରାପ ହେବ । ମୁଁ ଏପରି କଥା ଶୁଣିବାର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ନୁହେଁ । ଆମକୁ ଯଦି କିଏ ଆଖି ଦେଖାଇଲା ତାହାହେଲେ ତା'ର ଆଖି କାଢ଼ି ନେଇଯାଉ । ଅଛି ସେ ସାହସ ଆପଣଙ୍କର ?

ମିର୍ଜା—ଯଦି ଆପଣ ମୋର ସାହସ ଦେଖିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ତାହାହେଲେ ଆଜି ଆସନ୍ତୁ ହାତକୁ ହାତ ହୋଇଯାଉ । ଏ ପଟ କମ୍ବା ସେ ପଟ ।

ମିର—ତୁମକୁ ଡରୁଛି କିଏ ?

ଦୁଇ ସାଙ୍ଗ ଅଣ୍ଟାରୁ ତରବାଣ ବାହାର କଲେ । ନବାବଙ୍କ ରାଜଭ ସମୟ । ସମସ୍ତେ ତରବାଣ ଛୁବ ଇତ୍ୟାଦି ଅଣ୍ଟାରେ ବାନ୍ଧୁଥିଲେ । ଦୁହେଁ ସଜ ହେଲେ । ତରବାଣ ଝଲସି ଉଠିଲା । ଛପ୍ପୁପ ଶବ୍ଦ ହେଲା । ଦୁହେଁ ଆଦାତ ପାଇ ପଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ଦୁହେଁ ସେଠାରେ ପଡ଼ି ଛଟପଟ ହୋଇ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ । ନିଜର

ବାଦଶାହଙ୍କ ସକାଶେ ଯାହାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଏକବିନ୍ଦୁ ଅଶ୍ରୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ନ ଥିଲା ସେମାନେ ଚେଷ୍ଟା ଗୋଟିର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷାର୍ଥେ ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜନ କଲେ । କ୍ରମେ ଅନ୍ଧାର ମାଡ଼ି ଆସୁଥାଏ । ପାଲି ସେପରି ବହେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଦୁଇ ବାଦଶାହ ନିଜ ନିଜ ସିଂହାସନରେ ବସି ଏ ଦୁଇ ବାରିକ ମୃତ୍ୟୁ ପାଇଁ ଅଶ୍ରୁ ବିସର୍ଜନ କରୁଥାନ୍ତି ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ନିସ୍ତବ୍ଧତା ଖେଳି ଯାଉଥାଏ । ଧୂସର ବନାନର ଭଗ୍ନ କୋଠା, ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥିବା ପ୍ରାଚୀର ଏବଂ ଧୂଳି-ଧୂସରିତ ପ୍ରସ୍ଥ ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଉଥାନ୍ତି ।

କୁଆକୋଇଲି

ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର

‘ମାଟିର ମୋହ’ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ମଣିଷକୁ ପାଗଳ କରନ୍ତି । ଦେଉଁ ବାଟି ବାଟି ଧନସମ୍ପତ୍ତି ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ମଣିଷ ଏଡ଼େ ବ୍ୟାକୁଳ ସର୍ବଶେଷରେ ସେହି ମଣିଷର ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ଗୁଣ୍ଡେ ମାଂସ ସ୍ଥାନ । ମଣିଷର ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଲୋଭ ଏବଂ କାର୍ପଣ୍ୟର ଭୂମିକା ଉପରେ ଗଳ୍ପଟି ଲିଖିତ । ଭାଇ ଭାଇ ମଧ୍ୟରେ ଅଶାନ୍ତର ହେତୁ ଏହି ଧନସମ୍ପତ୍ତି ନିଶା । ଏହାହିଁ ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ନିରାଶ ସତ୍ୟ । ଗଳ୍ପରେ ପତ୍ନୀ ଜୀବନର ନିଶ୍ଚିନ୍ତତା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

“କୁଆକୋଇଲି” “ବନମର୍ମର”, “ଦଳତଣ୍ଡୁଳ” ପ୍ରଭୃତି ଲେଖକଙ୍କର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପ ପୁସ୍ତକ । ୧୯୬୫ ମସିହାରେ ଲେଖକଙ୍କର ଜନ୍ମ ଏବଂ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଲେଖକଙ୍କର କୃତିତ୍ବ ଚିହ୍ନିତ ।

କେଉଁ କାଳର ପଡ଼ା ଗାଆଁଟି । ବିରୂପା ନଈକୂଳରେ ଆକାଶରୁ ମୁଣ୍ଡଟେକି ସେହି ଗାଆଁଟି ଠିଆହୋଇଛି । ନେଳିଆ ନେଳିଆ ଗଛପତର, ଅଗନାଅଗନ ବନସ୍ତ, କାଚକେନ୍ଦ୍ରପରି ମାଳ ପାଣି ଧାରଟିଏ, ନଈକୂଳିଆ ପଡ଼ାଗାଆଁ । ଶାଗୁଆ ଧାନ ବିଲଗୁଡ଼ାକ ସେହି ଗାଆଁଟିକୁ ଚାରିଦିଗରୁ ଘେରି ରହିଛି । ସବୁ ଦିନେ ସନ୍ତସନ୍ତୁଆମାଟି, ଲଘୁ ଧାନର ମଥାନ ଉପରେ ଶ୍ଵେଦୁଅ ପବନ ଶିରଶିର ବହିଯାଉଛି । ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡଦେଉଳବେଢ଼ା । ଦେଉଳ

ବେଢ଼ାରେ ଜନସଭା ଫୁଲ ଗଛଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ରଣଭଣା ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । କଲି ଗାଡ଼ିଆ ମାଇପିଗାଧୁଆ ତୁଠରେ ଶିଉଳ ମାଡ଼ ଗଲଣି । ତୁଠ ପଥରର ଚନ୍ଦା ମୁଣ୍ଡକୁ ଘେରି ଶିଆଳ ପଡ଼ିଗଲଣି । କେଉଁ କାଳର ଗାଆଁ ସେ । ମାଟି ସିନା ପଡ଼ି ରହିଛି । ନାଲି ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ଫୁଲଗୁଡ଼ାକ ମେଘ ବାଆ ଦିନରେ ତନ୍ତି ଝଡ଼ିପଡ଼ିଲଣି ।

ବଡ଼ ନିଗୁଟିଆ ଗାଆଁଟି । ନଈକୂଳିଆ ଶଶ ବଣ ଭିତରେ ବଣପକ୍ଷୀ ଗୀତଗାଏ । ମାହାଳ ଗଛ ଭିତରେ ଡାହାକ ବାଟୋଇମାନଙ୍କୁ ଖତେଇ ହୁଏ, ଧାନବିଲର ଆଗୁଆ ହିଡ଼ ଉପରେ ଧୋବ ଫର ଫର ଶଙ୍ଖଗିଲଟା ବସି ପାଣି ସୁଅକୁ ଚାହିଁଥାଏ । ଧାନବିଲ ମଝିରେ ବେଙ୍ଗ କେଁ କଟର କରୁଥାଏ, ଆଉ ବର୍ଷା ପବନରେ ତନ୍ତି ତନ୍ତି ଦୁଇଭାଇ ବିଲରେ ନାମ କରୁଥାନ୍ତି । ଚରୁପା ନଈକୂଳ । ରତନସୁର ପଡ଼ାଗାଆଁଟିରେ କେତେଲୋକ ଥିଲେ, କେତେ ଭାଇ ବାପୁ ବାରିବ ଥିଲେ; ମାତ୍ର ଦୁଇଭାଇଙ୍କର କଥା ସବୁଠୁଁ ବାହାର । ଏହି ଦୁଇଭାଇର ନାମ କାନ୍ଥୁ ଆଉ ବେନୁ ।

କାନ୍ଥୁ ଆଉ ବେନୁ ଏକା ମାଆ ପେଟର ଦୁଇଭାଇ । କେଉଁ ପୂର୍ବସୂଚୁଷର ଚାରି ପାଞ୍ଚ ମାଣ ଜମିକୁ କମଣ କରି ଉଠିଆ କରି ସେମାନେ ଚଳୁଛନ୍ତି । ପଡ଼ାଗାଆଁରେ ଘର । ମାଟିତାଡ଼ି ବଞ୍ଚିବା ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମ । ଯାହା ବାଧା ଦିଏ ଆସୁ ପଛକେ କାନ୍ଥୁ ଆଉ ବେନୁ ମାଟିକୁ ତାଡ଼ି ତାଡ଼ି ଦିହର ଝାଳ ମାଟିରେ ତିନେଇ ବାର ଫନ୍ଦା ଫସଲକରି ବଢ଼ୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସେତେ ଟଙ୍କା ପଇସା ନ ଥିଲା । ବିଲ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ମାଣ ଆଉ ବଳଦ ହଳଟିଏ । ବଉଳା ବୋଲି ଗାଉଟିଏ ଥିଲା ।

ଘର ବାଡ଼ରେ ଚତୁରମାସିଆ ଫସଲ ହୁଏ । ଗହ୍ଵର
 ବଲରେ ଆଣ୍ଡୁ ଏ ପାଣି, କାନ୍ଥୁ ଆଉ ବେନୁ ପାଣି କାଦୁଅରେ
 ପଡ଼ି କାମ କରୁଥିବେ । ସାରୁବାଡ଼ରେ ପାଣିଲହଡ଼ା ମାରୁଥିବ,
 ବେନୁଆ ମୁଣ୍ଡରେ ଚାଳପସ ଝାଂପି ପିଂଧୁ ବଲମାଳରେ
 ବୁଲୁଥିବ । ମଶା ଡାଉଁଶ, ପୋକ, ଯୋକ, ପାଣିପବନ ଝଡ଼ି
 ବତାସ, ଖରା, ଶୀତ, ବଡ଼ି ଝଡ଼ି କେତେ କଷ୍ଟ ବେନୁଆ ସହେ ।
 ମୁଣ୍ଡଝାଳ ଭୁଣ୍ଡରେ ମାରି ଦୁଇଜଣ କାମ କରନ୍ତି ।

ମାଟି ସହିତ ମାଟିପରି ମିଶି କାମ କରିବା ପଡ଼ାଗାଆଁଟିରେ
 ସମସ୍ତଙ୍କର ଆନନ୍ଦ । ଧାନବଲକୁ ଚୁର୍ଚ୍ଚିଦେଲେ ମନଟା କୁଣ୍ଡେ
 ମୋଟ ହୋଇଯାଏ । ଧାନ ଥୋଡ଼ରେ ଆଞ୍ଜୁଲାଏ ପାଣି
 ରହିଥାଏ । ଧାନ ଶିଷା ଦେଖିଲେ ଉଦାସୀ ମନଟା ବୁଝିଯାଏ ।
 କଥାଅଛି, ଚନ୍ଦ୍ରା ବୁଝି ମାଟିରେ । ମାଟି ହେଉ ପଛକେ ମଣିଷ-
 ଗୁଡ଼ାକୁ କେତେ ଦମ୍ଭ ଦିଏ । କଳା ମତ ମତ ଦିନ, ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ
 ହାତ, ମୁଣ୍ଡରେ ବାଳମେଣ୍ଡା, ହାତର ଆଙ୍ଗୁରୁଡ଼ାକ ଯେମିତି
 ପଥରସରି ମଜବୁତ ହେବ, ଆଉ ବେନୁଆର ଦହ ସେମିତି
 ଓଡ଼ିଆପୁଅପରି ମଜବୁତ ଦହ । କାନ୍ଥୁ ବଡ଼ଭାଇ, ବେନୁଆ
 ସାନଭାଇ । ବରଷା ପାଣିରେ ଖରାରେ ଖେଳିବା, ଖାଦନକୁ ମାଟି
 ସହିତ ମିଶାଇ ସୁନା ଧାନଫଳାଇବା ତାଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନ । କାନ୍ଥୁଆ
 ସେତେ ପାଠ ପଢ଼ି ନ ଥିଲା । ପିଲାଦିନରେ ବୁଢ଼ା ବାପ
 କୁଆଡ଼େ ଗାଁ ଅବଧାନ ଗୁଡ଼ାଳୀରେ ତାର ନାଁ
 ଲେଖାଇ ଦେଇଥିଲା । କାନ୍ଥୁ ଆଉ ବେଣି ଦିନ ଗୁଡ଼ାଳୀରେ
 ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ବାପ ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲା । ବଲବାଡ଼ି, ବିରୁପା
 ନଈକୂଳ ଆପ୍ତେଦର ଉଜୁଡ଼ିଗଲା, କସରା କାଳିଆ ବଳଦ
 ହଳକ ଗୁଡ଼ାଳରେ ବନ୍ଦାହୋଇ ରହିଲେ, ଘରକାମ ପଡ଼ିରହିଲା,

ସେ ସାଲରେ ଚାଲିଗଲା ନଉଁଜି ଲଘୁଧାନ ମଧ୍ୟ ଉଜୁଡ଼ିଗଲା । ଏହା କ'ଣ ଦିନ ସହେ, ମଣିଷ ଦିନ, ପୁଣି ପଡ଼ାଗାଆଁର ଗୁଣୀର ମନ, ମାଟି ଯାହାର ମା', ମାଟି ଯାହାର ବାପା, ଆଉ ମାଟି ଯାହାର ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀ । କାନ୍ଥୁଆ ଚାଲିଗଲା ଆସିଲା । ଆଉ ପାଠ ପଢ଼ିଲା ନାହିଁ । ଗୁଣସାଗର, ଗୋପୀଭାଷା ବୋଲି ଆସିଥିଲା, ସମାପ୍ତ ଶ୍ରବଣଲୀଳା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ନ ଥିଲା ।

କାହିଁ କେତେଦିନର କଥା, କାନ୍ଥୁଆ ଆସି ବୁଢ଼ା ହେଲାଣି, ବୟସ ଖସିଗଲାଣି । ଦିନରେ ବଳ ଅଛି ସତ, ମନରେ ଦମ୍ଭ ଉଠିଛି ଅଛି ସତ, କେଡ଼େ ବଡ଼ ଦରଟାକୁ ସେ ସମ୍ଭାଳି ରଖିଛି । ତାର ମନର ବଳ ସବୁଠୁ ବେଶି ।

ଥୁଆଗଛରେ ମଞ୍ଜରୀ ଭରିଯାଇଛି । ଚାଲିଆଡ଼େ ଶୀତଳ ଛାଇର ମାୟା ଖେଳି । ସାନ୍ତର ଦରବାଡ଼ି ସଜନା ଗଛଟିରେ ଫୁଲ ଲଦି ହୋଇଗଲାଣି । କଖାରୁ ଡଙ୍କ ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ନୁଆଣିଆ ଚାଲିଗଲା ଚାପିପରି । ରତନପୁର ପଡ଼ାଗାଆଁଟିର ସନ୍ତସନ୍ତ ଆମାଟି, ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ । ଗାଆଁରେ ପୁନର୍ଥୁ ପରବ ଦେଖି ଯାନ୍ତି-ଯାନ୍ତି ଦୃଢ଼, ଆଖଡ଼ା ଦର ମଣିଷ ପାଟିରେ ପଡ଼େ ଉଠେ । ଛନ୍ଦ ରହାକରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଯେତେ ଯେତେ ପୁରାଣ ସୁଆଙ୍ଗ ସବୁ ସେହି ଆଖଡ଼ାଦରେ ଚାଲେ ।

ରତନପୁର ପଡ଼ାଗାଆଁଟିର ଆଖଡ଼ାଦର କଥା । ସଜବେଳେ ସମସ୍ତେ ସେହିଠିରେ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି । ଭାରି ଗପ ତାମସା ହୁଏ । ଲଙ୍କାପୋଡ଼ି, ସୀତାହରଣ, ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରଣ, ଦାସକାଠିଆ, ଦୁର୍ଜୁନ । ଆଖଡ଼ାଦରଟିରେ ସବୁ ସଂସ୍କୃତ ସବୁ ଚର୍ଚ୍ଚା ଶେଷ ହୋଇଯାଏ ।

ମେଘବାଆ ଦିନ । ବରୁଣା ନଈରେ ଅକାତ କାତ ପାଣି, ପାଣି ଡେଉଁରେ ନଈ ଅତଡ଼ା ଖସୁଥିବ, ଶଶବଶଟାରେ ଖାଲ ବଢ଼ିପାଣି ଲହଡ଼ା ମାରୁଥିବ, ବଣୁଆ ଦାସବୁଦାରେ ଆଣୁଏ ଲେଖାଏ ପାଣି । ଡାହୁକ, ବାରପଣୀ, ବଢ଼ିପାଣିର ଗର୍ଜନରେ ଭୟରେ ଗଛ ବୃକ୍ଷ ପନ ସଂଧ୍ୟରେ ଲୁଚୁଥିବେ ।

ରତନପୁର ପଡ଼ାଗାଆଁଟିରେ ଧାନ ବିଲରେ ଶିର ଶିର ପବନ ଖେଳି ଯାଉଥିବ । ଚୂଷୀ ବାପୁଡ଼ା କେତେ ମନ ପୁଖରେ ହିଡ଼ି ଉପରେ ମାଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀକୁ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବ । ଏଇପରି ପଡ଼ା-ଗାଆଁଟିରେ ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ ହୋଇ ପୁଖ ଦୁଃଖରେ ମଣିଷ ଜୀବନ ଧାର ବହି ଯାଇଥିଲା । କେତେ କାଳରୁ କିଏ କହିବ, କିଏ ତାର ହିସାବ ରଖିଛି ।

ବରଷା ଦିନର ସଞ୍ଜ ଯେମିତି ନଡ଼ିଆ ତାଳଗଛ ବାହୁଙ୍ଗା ମାଳରେ, ପୁରୁବଦିଗରୁ ଭସା ମେଘରେ ହାଣ୍ଡିକଳା ଆଖିଗୁଡ଼ାକ ମିଟି ମିଟି କରି ଚାହିଁ, ଫୁକା ଫୁକା କଢ଼ିଗୁଡ଼ାକ ଆହୁରି ପାଞ୍ଜି ମେଲାଇ ଦିଅନ୍ତି, ଶିର ଶିର ପବନ ଧାନଲତା ଦେହରେ ବାଡ଼େଇ ହୁଏ, ଗୋଠବାହୁଡ଼ା ବଉଳା ଗାଈର ହମ୍ବାରଡ଼ି ଶୁଭେ ସେମିତି । ଆଖଡ଼ାଦରେ ଲଗେ ଧୂମ୍ । ଆଖଡ଼ାଦରେ ବେଠକ ବସେ । ରତନପୁର ଗାଁ ପଡ଼େ ଉଠେ । ପିଲାଦିନ କଥା, କାହ୍ନୁ କହେ ବେନୁ ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ ଥିଲା । ବେନୁ ଦୃଢ଼କ ବଜାଇବ, ଗୀତ ଗାଇବ, ହାଟପାଳକୁ ଯିବ, ଚନ୍ଦନ ଭଞ୍ଜଣ ଯାତକୁ ସଜୀବିଲା ନେଇ ଯିବ । ଭରକଥା ମନକୁ ଆଣିବ ନାହିଁ । କାହ୍ନୁ ବେନୁକୁ ମଣିଷ କରିଛି । କାହ୍ନୁ ବହିଧରି ଗୀତ ବୋଲିପାରେ; କିନ୍ତୁ ବେନୁହାତରେ ସେତକ ବି ହେଲା ନା । ଗାଆଁଟାପାକରେ ବେନୁର ଭାରି ନାଆଁ ଖାଲ ନାଟ ତାମସା, ସଜୀବ ଆଖଡ଼ା କରିବାରେ ।

ଗାଁରେ ଶୁଦୁରୁକୁଣୀ ଓଷା । ଗାଁ ଝିଅମାନେ ପାହାନ୍ତ
ପହରରୁ ଉଠି ଫୁଲ ଚୋଳିବାକୁ ଯିବେ । ବେନୁଆ ସାତ ଗାଁ
ସତର ପୋଖରୀ ବୁଲି ଘର ଘର କରି ଫୁଲ ଆଣି ଦେବ । ଆଜି
ଶୁଦୁରୁକୁଣୀ ଓଷା, ଉଦୁଆ ପାଳି, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବେନୁଆ ଗାଁ-
ଦାଣ୍ଡ ମଝିରେ ଗୁମୁଣିଆ ବାନ୍ଧି ଯାଏ । ଆରମ୍ଭ କରିଦେବ ।
ତା ହାତରେ କେଉଁ କାମ ହୁଏ ନ ଏପରି ନାହିଁ ।

କାନ୍ଥୁ ଆଉ ବେନୁ ଦୁଇଭାଇ । ବାପ ଅଜା ଅମଲର
ସେହି ଭୂଇଁ ଟିକକ । କେତେ ପୁରୁଷ ତାକୁ ତାଡ଼ି ଘାଟି
ଖାଇଥିଲେ । କେତେ ପୁରୁଷ ପୁଣି ଖାଇବେ । କାନ୍ଥୁ ଆଉ
ବେନୁ ସେହି ଭୂଇଁଟିକକ ଗୁଣ କରି ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ଚଳିଯାଆନ୍ତି ।
ନିଅଣିଆ ପକ୍ଷ, କାନ୍ଥୁ କିନ୍ତୁ ବାଉଁଶିଆ କରି ଘର ଚଳାଇନାଏ ।
ବେନୁଆ ଘରକଥା କିଛି ବୁଝେ ନାହିଁ । ହାନି ହେଲେ କେତେ
ଲଭ ହେଲେ କେତେ । ବେନୁଆର ଚିନ୍ତା ନାହିଁ ।

ବାପାର କି ଯାଏ, ବାଆ କଲେ ବସା ଦୋହଲୁଥାଏ ।
ବେନୁଆର କିଛି ଚିନ୍ତା ନ ଥିଲା ।

ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ କୁଆଁର ପୁନେଇ । ଅଣିଶମାସ ବେଳକୁ
ପଡ଼ା ଗାଆଁମାନଙ୍କରେ ଅଭାବ ପଡ଼େ । ଘର ଅଭାବ । ଧାନ
ଭୁଜିଲ ସବୁ ସରିଥାଏ ।

କାନ୍ଥାର କେମିତି ଲଘୁଧାନ ଆସୁ ହୁଏ । କାନ୍ଥୁ କିନ୍ତୁ
ଚଉବାହା, ସେ ବାରଆଡ଼ୁ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଘର ଭିତରେ ଧାନ
ଜମେଇ ରଖିଥାଏ ।

ପଞ୍ଚରାଶି କୁଟୁମ୍ବ, ଟିକିଏ ହେଲେ ଅଭାବ ଜଣାପଡ଼େ
ନାହିଁ । ଅଳ୍ପ ବଳରୁ ଯେଉଁ ଧାନତଳ ମିଳେ, କାନ୍ଥୁ ତାକୁ
ମିଶାଇ ଆହୁରି ପାଞ୍ଚଶଗଡ଼ ଧାନ ଫିକର କରେ ।

ସଫାସ୍ତ୍ର ହସାବରେ କାହ୍ନୁ ବଡ଼ ପୋଖର ଲୋକ ।
କେତେ ଦୁଃଖ ସହିଛି । କେତେ ଦୁଃଖ ସହେ, ବାପା ଅଜା
କହି ଯାଇଥିଲେ ଆରେ କାହ୍ନୁ “ତଷା ବୁଦ୍ଧି ମାଟିରେ” ଅଳ୍ପ ଜମି
ହେଉପଛକେ ଲାଗିଲେ ସବୁ ଭାବ, ନ ଲାଗିଲେ ସବୁ ଅଭାବ ।

କୁଆଁର ପୁନେଇ, କାହ୍ନୁ ଆଗରୁ ଲୁଗା ସାଇତି
ରଖିଥିବ । ସାନଭାଇ ବେନୁ, ଭାଇବୋହୂ, ଘରର ପୁଅ, ଝିଅ,
ଆଉ ସେ ଦି'ପ୍ରାଣୀ, ସ୍ନେହପ୍ରୀତି, କାହ୍ନୁ ସବୁ ଆଡ଼କୁ ଭାବ-
ଚକ୍ରି କାମ କରିବ ।

ବେନୁଆକୁ ଘରକଥା କହି ଲାଗିବ ନାହିଁ । ମାଉସୀ,
ମଉଳା, ଭଉଣୀଘର, ଲୁଗା ମୁଆଁ ଭାର ଯିବ, ବେନୁଆ ମୁଣ୍ଡରେ
ଏତେ କଥା ପଶେ ନାହିଁ ।

ପୁରୁଅ ଭାର ସଜହୁଏ; ବେନୁ ଭାର ଆଗରେ ଚାଲେ,
କାଖରେ ନେଲି ବଟୁଆ । ଗୋଟାଏ ନାଲି ଜାମା, କାନରେ
ନୋଲି । ନେଲିବଟୁଆରେ ପାଟଫୁଲ ଲାଗିଥିବ । ଡାଳଭଞ୍ଜା
ଗୁଆକାତି, ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ପାନ । ବେନୁଆ ଭାର ନେଇ ବନ୍ଧ,
ଘରକୁ ଯିବ; କିନ୍ତୁ ଦିନେ ହେଲେ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ କଣି ଆଣେ
ନାହିଁ । ବେନୁଆ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଘରେ କୁଣିଆ ଚର୍ଚାହୁଏ ।
ପର ଗାଆଁ ମାନଙ୍କରେ ସଙ୍ଗୀତ ଆଖଡ଼ା ଆରମ୍ଭ କରିଦେ ।

ବଡ଼ଭାଇ କାହ୍ନୁ, ସାନଭାଇକୁ ସ୍ନେହ କରେ । ସଫାରରେ
କିଏ କେତେଦିନ ରହୁଛି, ମଣିଷର କଥାଗୁଡ଼ିକ ସାର ହୁଏ ।
ହୃଦୟଟାହିଁ ମଣିଷ ବୋଲି ବିଜ୍ଞାନ ଦିଏ ।

କାହ୍ନୁ କହେ, କାହିଁକି ବାଦ ଛୁଦ୍ର କରିବ । ଘର ଦୁଆର
ଧନ ସଫର୍ତ୍ତି କାହାର ନୁହେଁ । ଏ ସବୁ ମିଛ କଥା, ଖାଲି
ଗୋଟିଏ ମିଛ ଖେଳ ।

ଅଗନାଅଗନ ବନସ୍ତ । କୁଆ କୋଇଲିର ସଫାର ।
କୋଇଲି ଡମ୍ବଗୁଡ଼କୁ ନେଇ କୁଆ ବସାରେ ଗୁଡ଼ଦେଇ ଆସେ,
କୁଆ ବସାରେ ଡମ୍ବ ଫୁଟେ; ବଣ ପାହାଡ଼ରେ କୁଆ କୋଇଲିର
ଖିତ ଉଛୁଳେ ।

ଗୋଳିଆ ପାଣିରେ ଫେଣ ବନ୍ଧିଆସେ । ପାହାଡ଼ ପଥର-
ଗୁଡ଼ାକ ଶିଉଳି ଧରିଯାନ୍ତି । କେଡ଼େ ବିଶାଳ ସୃଷ୍ଟି । ଜୀବନ
କେତେ ଭାବରେ ଏଇଠି ବନ୍ଧି ରୁଲିଛି ।

ମଣିଷ ସଫାରଟା ଠିକ୍ ସେହିପରି । କୁଆ କୋଇଲିର
ନିଲେଳା ସଫାର । ଏହି ମଣିଷ କେତେ କଳ୍ପନା କରେ ।

ରଚନପୁର ପଡ଼ାଗାଆଁଟିର କଇଁ ପୋଖରୀ, ସ୍ନେହୁଅ
ମାସରେ କେତେ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ବେନୁଆ କଇଁଫୁଲ ଭାରି
ନେଇ ଗାଆଁରେ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଘରେ ଗଦେଇ ଦେଇଆସେ ।

କାହ୍ନୁ ଆଉ ବେନୁ ଦୁଇଭାଇ । ପୁଅପୁରୁଷର ସେହି
ଭୂଇଁଚକ, କେତେ କାହ୍ନୁ କେତେ ବେନୁ, ତାକୁ ଧୋଇଶୁଖେଇ
ଗାଇବେ । କିଛି ଠିକଣା ନାହିଁ ।

ସନ୍ତସନ୍ତୁଆ ପାଗ । କାହ୍ନୁ ସେମିତି ପାଣିରେ ପଡ଼ି
ବଳରେ ଧାନ ଗଛ କମିଣି କରୁଥିବ । ସର୍ଦ୍ଦି ନାହିଁ, ଜର ନାହିଁ,
ରୋଗ ନାହିଁ, ବୈରାଗ୍ୟ ନାହିଁ, ସବୁ ଅଛି କିଛି ନାହିଁ ।

ସେମାନେ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷଧର ଏକାନ୍ତରେ ଚଳୁଛନ୍ତି ।
କାହ୍ନୁ ଭୂଇଁ ଚଢ଼ି ସେହି ଧାନରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଘରଟାକୁ
ସମ୍ଭାଳ ରଖିଛି । ଖାଲି ବିଲ, ଗାଈ, ବଳଦ, ଘର, ଦୁଆରପ୍ରତି
ଦୁସ୍ତିରଣି କାହ୍ନୁଆ ବୁଡ଼ା ବାପ କଥାଶୁଣି ଶୁଦ୍ଧାଳୀ ପୋଥିରେ
ଡୋର ଦେଇଥିଲା ।

କୁଆ କୋଇଲି ମୁଲକର କଥା, ରତନପୁର ପଡ଼ାଗାଆଁ
 ବିରୁପା ନନ୍ଦର ଓସାରଥା ପାଣି ଧାରରେ କେତେ ମାଟି
 ଝାଟି ଓଦା ହୋଇଛି । ତରୁଟ ଗଛରେ କଢ଼ି ଧରିଲଣି ।
 ବିରୁପା ନନ୍ଦରେ କେତେ ବଢ଼ି ଆସିଲଣି । ରତନପୁର ପଡ଼ା-
 ଗାଆଁଟିରେ କେତେ ପଟୁ ପଡ଼ିଲଣି । ପୂର୍ବପୁରୁଷର ସବୁ
 ସେବ୍ବ ଜମି ପଡ଼ି ରହିଛି । କାନ୍ଦୁ ସେବ୍ବପରି ମାଟିପରି ମାଟି
 ସାଥରେ ଖଟୁଛି ।

ପଡ଼ାଗାଆଁଟିରେ ମଣିଷର ଗାବନ ସହିତ ସୁଖଦୁଃଖ
 ଲାଗି ରହିଛି । ପୁନର୍ଥୁ ଗୁମ ଆକାଶ ଗୁଡ଼ରେ ହସେ । ବଉଦ
 ଗୁଡ଼ାକ ମନପୁଲଣିଆ ଗୀତରେ ଶୁଣିଯାଆନ୍ତି ।

କାନ୍ଦୁ ଏହିମାଟିର ସନ୍ତାନ, ମାଟିହିଁ ତାର ଶେଷ ଆଶା ।
 ତାଙ୍କ ଗାଁରୁ କେତେ ଲୋକ କଲିକତା ଗଲେ, ବିଦେଶ କଲେ, କାନ୍ଦୁ
 ଘରୁ ଗୋଡ଼କାଢ଼ି କୁଆଡ଼େ ଯାଇନାହିଁ । ସେ କହେ ମାଟି ହୃଦରେ
 ସବୁ ଅଛି । ମଣିଷ ମାଟିକୁ ସେବା କରି ଜାଣିଲେ ସୁନା ଫଳିବ ।

ପୂର୍ବପୁରୁଷର ଭୂଇଁ କେତେମାଣ । କାନ୍ଦୁ ଆଉ ବେନୁ
 ସବୁତାକୁ ତାଡ଼ି ଶୁଣି ଚଷି ଚଳୁଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ତେଲ, ଲୁଣ,
 କାରବାର, ଲୁଗା, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ହାନିଲର ସବୁ ହୁଏ ।

ରତନପୁର ପଡ଼ା ଗାଆଁଟିର ଧାନବଲ ଚକଡ଼ା ଶାଗୁଆ
 ହିଡ଼ ଉପରେ ଠିଆ ହେଲେ ପେଟ ପୂରିଯାଏ ।

ବେନୁ କହିଲା ସେ ଯିବ ବିଦେଶ । କାନ୍ଦୁ ନାହିଁକଲ ।
 ଗୁଡ଼ାଳରେ ଗାଈ ବଳଦ ବନ୍ଧା । ବିଲରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀ ।
 କଥାଶୁରେ ସୁନାଧାନ, ମଣିଷ ଏଥିରେ କାହିଁକି ବିଦେଶ ଯିବ ।

ତଳ ବଉଦଗୁଡ଼ାକ ତାଙ୍କ ବାଟରେ ଚାଲିଗଲେ ।

ଭାଇଠୁ ଭାଇ ଭିନ୍ନ ହେଲା । ଘରମଝିରେ କାନ୍ଥପଡ଼ିଲା, ପୁରୁଣା ଧାନକିଆରୀ ଦି'ଭାଗ ହେଲା । ଆଖି ପଦର ମଝିରେ କଣ୍ଟାବାଡ଼ି ପଡ଼ିଲା, ଖାଇବାପତ୍ର ଦି'ଗଣ୍ଡ ହେଲା । ରତନପୁର ପଡ଼ାଗାଆଁଟିରେ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା ଘରରେ ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ପୁଣି ଆଉ ଦୁଃଖର ଛାଇକାଟି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଲା ।

କୁଆ କୋଇଲି ମୂଳକରେ ସୁ ନାହିଁ, ଶବଦ ନାହିଁ, କେଡ଼େ ସୁଖ ଥିଲା, କେଡ଼େ ଗଉରବ ଥିଲା ।

ପାହାଡ଼ ପାଦ ତଳରେ ଝରପାଣି ଲହଡ଼ି ଶୁଣୁଥିଲା ।

ଆଦମ ମଣିଷ ଏଇମିତି ସିନା ଭାଗ ଭାଗ ଭିନ୍ନ ବିଭିନ୍ନ ହୋଇଛି ।

ବେନୁଆ ଭାଇଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ସେହି ଜମି ସେହିଠି ରହିଲା, ଭାଇ ଭାଇ ଯାହା ଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲେ । ତଥାପି ବେନୁ ବୁଝିଲା ନାହିଁ ।

ରତନପୁର ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ 'ଇଟିକିଲି ମିଟିକିଲି ପୁଟିଗଲା କାଂଇତ' କହି ଖେଳୁଛନ୍ତି । ଜନ୍ମିଥିଲାଓଷା, କୁଆଁରୀମାନେ ଓଷା ପାଳୁଛନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡପରେ ପୁନିଆଁ ପରବ, ଘରେ ଧାନ ନାହିଁ, ବେନୁଆ ପିଲା ମାଇପକୁ ଛୁଡ଼ି ଯାଇ କୁଆଡ଼େ ବୁଲୁଛି ।

ଏ ସାଲ ଜମିରୁଷ ହୋଇନାହିଁ, ଘର ଭିତରେ ବରଷାପାଣି ଖେଳୁଛି । ଘରବାଡ଼ିରେ ଶୁଖିବାର କରବାପାଇଁ ଫଳଟାଏ ନାହିଁ ।

ବରୁପା ନଈକୂଳ ପଠା, ରତନପୁରର କେତେ ଭାଇ କେତେ ବାପପୁଅ କାମକରୁଛନ୍ତି । ନଈକଣ୍ଡିଆରେ ତଣ୍ଡିପୁଲ ଧଳାଗୁମର ଟେକି ମାଟି ମା'ର ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି । କାହା କାହା

ବିଲରେ ଲଘୁଧାନ ପାତ ଆସିଲାଣି, ନଈ ଆରପାରିରେ ପାଣି ରହିଛି । ଛୋଟପିଲା ଗୁଡ଼ାକ ବାଲିଛତୁ କନପିରିଶାଗ ତୋଳୁଛନ୍ତି ।

ଦିନ ଗଡ଼ିଯାଉଛି; କିନ୍ତୁ ବେନୁଆର ଧାନ ବିଲ ଉଜୁଡ଼ି ଗଲାଣି, ଘର ଭାଙ୍ଗ ପଡ଼ିଲାଣି, ତାର ପତ୍ନୀ ନାହିଁ । ଘରେ ପିଲା ମାଇପ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ।

ନଈ ପଠାରେ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା କଳାବାଇଗଣ ଦୋଳି ଖେଳୁଛି । ନଈ ଅତଡ଼ା ଖାଲି ପଡ଼ିଛି ।

କାଲି ସେମାନେ ଥିଲେ ଦୁଇ ଭାଇ । ଆଜି ସେମାନେ ହୋଇଛନ୍ତି ଭିନେ । କାଲିର ଭୂଇଁ ଟିକକ ଆଜି ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇ ଯାଇଛି । ପାଣି, ନିଆଁ, ଧାନ ସବୁ ଭାଗ ଭାଗ । କାହ୍ନୁଆ ବେନୁକୁ ଏଡ଼େରୁ ଏଡ଼େ କରିଥିଲା । ସେ ଖାଲି କାନ୍ଦୁଥିଲା । ବେନୁଆ ଖାଲି ସଂସାରରେ ଏପରି ଭିନେ ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି ଭିନେ ହୋଇଛି ।

ଏକା ମା' ପେଟର ଦୁଇ ଭାଇ । ନିଛୁଟିଆ କୁଆ କୋଇଲି ମୂଲକ । ମାଣେ ଜମି ଦି ଭାଗ ହେଲା । କଂସା ବାସନ ଦି' ଭାଗ ହେଲା । ଧାନ ଓଳିଆ ଦି' ଭାଗ ହେଲା । ସବୁ ହେଲା, ଘର ମଝିରେ ବାଡ଼ି ପଡ଼ିଲା; କିନ୍ତୁ ହୃଦୟ ତ ଭାଗ ଭାଗ ହେଲା ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ଗୁଣର ବିଲକୁ ବୁଝି କାହ୍ନୁ କାନ୍ଦିଲା । ବେନୁ ଭିନେ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ମକା ଗଛରେ ଚଅଁର ପଡ଼ିଲାଣି ।

ବଣର କୁଆ କୋଇଲି । କେଡ଼େ ବଡ଼ ମୂଲକ ସେ । ମଣିଷର ହୃଦୟ ! ଦିନ ଯେତକ ଚଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା, ବେନୁ ସେତକ ବେଶି କାହ୍ନୁ ଭାଇର ସ୍ନେହ ମମତା ବୁଝିପାରିଲା ।

ବେନୁର ଉଅଁର କିଆରୀ ଉଜୁଡ଼ି ଗଲା । ନଈ କୂଳିଆ
ଆଶୁପଦର ବଣଜନ୍ତୁ ଖାଇଗଲେ । ମଗୁଣିର ପଶନ୍ତି, ଘରେ
ପୋଷେ ବୋଲି ଶୁଦ୍ଧ ନାହିଁ । ଘରେ ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ଛଟପଟ
ହେଉଛନ୍ତି । ବେନୁ କଣ କରିବ, ସେ ଖାଲି ଭାବିଲା । ବଡ଼ଭାଇ
କପରି ସବୁ କାମ କରି ଦେଉଥିଲେ । ବିଲ ବାଡ଼ି ପଦା ପନ୍ଦାର
ଉଠିଆ କରୁଥିଲେ । ରାତି ନାହିଁ, ଦିନ ନାହିଁ । ଭୋକ
ଉପାସରେ ପଡ଼ି ଖରାବ ନ ମାନି, ବଡ଼ଭାଇ କାନ୍ଦୁ ସବୁ
କାମ ଚଳେଇ ନେଉଥିଲା । ଏବେ ହେଲା କ'ଣ ? ବଡ଼ ଭାଇଠୁ
ବେନୁ ଭାଗରେ ଭିନେ ହୋଇଗଲା । ବଡ଼ ଭାଇଠୁ ଆପେ ଆପେ
ଦୂର ହୋଇଗଲା; ମାସ ଫଳରେ ହେଲା କ'ଣ ?

ବେନୁ ଭାଗରେ କସର ବଳଦଟା ପଡ଼ିଥିଲା । ମାସ
ଗୋଟାକେ ବେନୁ କସର ବଳଦଟିକୁ ହାଟରେ ବିକି ଦେଇ
ଆସିଲା । ବେନୁଆର ଖାଲ ଅଭାବ । ଟଙ୍କା ପଇସା ଅଭାବ ।
ଧାନ ଚାଉଳ ଅଭାବ । ଲୁଗା ପଟା ନାହିଁ, ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ
ଖାଇବାକୁ ନାହିଁ । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ସଂସାରଟା ପୁଣି ଚଳିବ କେମିତି !

ମାସେ ଗଲା, ଦୁଇମାସ ଗଲା । ବେନୁ ଘରର ବାସନ
ଦି'ଶଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ବିକି ଦେଲା । ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରାଣ ବହି, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଖଟୁଳି,
ମାଣବସା ପିଢ଼ିଲଘାପ, ବେନୁ ସବୁ ବିକି ଦେଲା; କାରଣ ଅଭାବ ।

ସାତପୁରୁଷର ଭୂଇଁ । ମାଟିକ ପୂଜା କରି ଜାଣିଲେ ମାଟି
ବର ଦିଏ । ବେନୁମାଟିକୁ ପୂଜା କରିବା ଦୂରେଥାଉ, ମାଟିକୁ
ଚିହ୍ନି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

କେଉଁ କେଉଁଠି ଚକରେ ନିଜର ଭୂଇଁ ଟିକକ ଅଛି,
ବେନୁ ତାହା ମଧ୍ୟ କହି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏକାଠି ଥିଲାବେଳେ

ବେନୁ ବଲକୁ ଯାଏ ନାହିଁ । ଝିଆରି ପୁରୁଷ ନଜର ପୁଅ ଝିଅ
ଧାନ ବଲକୁ ଯାନ୍ତି । ପଦରକୁ ଯାଆନ୍ତି, ବେନୁଆ ବହୁତ ଗରଜ
ପଡ଼ିଲେ ଯାଏ । ଦିନ କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ କି ଦୁଃଖ
କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ । ବେନୁ ବଲ ଚିଲି ପାରିନାହିଁ,
ତାର ଏଡ଼ିକି ହାଲୁକା ମନ ।

ବେନୁ ବଲ ବିକବ ବୋଲି ଗ୍ରାହକ ଠିକ କଲ । ତାର
ଟଙ୍କା ଦରକାର । ଘରେ ଧାନ ନାହିଁ, ଚାଉଳ ନାହିଁ କି
ଏବେ ବଡ଼ଭାଇ ଆଉ ପାଖରେ ନାହିଁ । କ'ଣ କରିବ । ଜମି
ଚିହ୍ନଟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ବେନୁଆ ହାତରେ ସେତକ ବି ହେଲା ନି ।

ବରୁପା ନଈ କୂଳର ପଡ଼ା ଗାଁଟିର କେଡ଼େ ବଡ଼ ଘରଟା ।
ଏମିତି ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ବେନୁଆର ଲୁହ ପୋଛି ପୋଛି
ଦିନ ସରିଲା ନାହିଁ ।

ଘରେ ଭିନିପ୍ରାଣୀ କୁଟୁମ୍ବ, ସେ ପୋଷି ହେବେ କପରି ।
ସବୁ ତ ଶୂନ୍ୟ, ବେନୁ ତ ଘର କଥା ଦିହକୁ ନେଲା ନାହିଁ ।
ଏ ସାଲ ଘର ଛପର ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ମାଟି କାନ୍ଥ,
ପୁରୁଣା କାଳର ଘର, ବାଆଁ ବଡ଼ାସି ବରଷା ପବନ କେତେ
ସହିବ ।

ଦିନ ଯେତିକି ଆଗେଇଲା, ବେନୁ ହାତରୁ ସବୁ ଶୂନ୍ୟ
ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବେନୁ ଘରର ବହୁତ ଜନିଷ ଏଠି ସେଠି
ବିକି ଦେଲା, ଜମି ଖଣ୍ଡେ ବିକି ଦେଲା ।

ସେହି ବରୁପା ନଈକୂଳ ଭୂଇଁ, ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ଭୂଇଁ
ନୁହେଁ, ସୁନାମୁଣ୍ଡା ଖଣ୍ଡେ । ଇନ୍ଦର ପାତ୍ର କି ନପାତ୍ର, ସେ

ଚକର ସବୁ ଜମି ଜଳପୋଡ଼ି ଯିବ, ଗହ୍ୱର ପଛକେ ଉଜୁଡ଼ି
ଯିବ, ଆଉ ନଈ କଳିଆ ଭୂଇଁ ଅଣିଣ ବେଳକୁ ସୁନାଧାନ
ହସି ଉଠିବ । ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଧାନ କେଣା, ଗହ୍ୱରଯାକରେ
ଜମି ଖଣ୍ଡେ । ବୁଡ଼ା ଥିଲାବେଳେ ସେଠି କଣ ହେଉ ନ ଥିଲା ।
ସୁନା ଫଳୁଥିଲା । କାନ୍ଥୁ ସେଠି ମଧ୍ୟ କେତେ ଫସଲ କରିଥିବ ।
ବେନୁ ଏବେ କଣ କଲା ! ସେହି ଭୂଇଁରେ ଏବେ ଝୋଟ
ହେଉଛି । କିଛି ନହେଲେ ଦି ହଜାର ଟଙ୍କା ମିଳିବ । ବିରୁପା
ନଈ ପଟ, ପଥର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଫସଲ ପାଲଟି ଯିବ ।

ଝୋଟ ପରେ ପରେ ବିଲରେ ସୁନା ସୋରିଷ ଫୁଲ
ହସି ଉଠିବ । ଭୂଇଁ ଟିକିଏ, ଖାଲି ହଳଦି ଗରଗର ।

ଏହି ମଣିଷ ମାଟିକୁ ଚାହିଁଲେ ମାଟି ସୁନା ହୁଏ ।

ଅଭିମାନରେ ବେନୁ ବଡ଼ସାଇଁ ଭିନେ ହୋଇଥିଲା ।
ଧାନ କଥାଗୁ ମଝିରେ ହିଡ଼ି ଟାଣିଥିଲା । କାଳିଆ କସର
ବଳଦକୁ ବାଣି ନେଇଥିଲା । ହଳଦି କାଠୁଆ, କଜଳ-
ପାତି, ବୋଝ ବାଉଁଶିଆ, କଂସାବାସନ ବାଣି ନେଇଥିଲା ।
ଏବେ ସେ ସବୁ କାହିଁ ? ମାଣବସା ଖଟୁଳୀ ବେନୁ ନେଇଥିଲା,
ଏବେ ସେ ସବୁ କାହିଁ ?

ବେଳେ ବେଳେ ବେନୁ ଏ କଥା ଭାବି କାନ୍ଦି ପକାଏ । ତା
ଆଖିରେ ଯେମିତି ଲୁହଧାର ଚିରଦିନ ପାଇଁ ବହିରୁଲେ ।

ପଡ଼ାଗାଁଟିରେ କେତେ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । କାହାର ଜମି
ଅଛି, କାହାର କିଛି ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ପୁଣି ସୁଖ ଦୁଃଖରେ
ଚଳୁଛନ୍ତି ।

ଏବେ ମଧ୍ୟ ଗାଁରେ ଗଲୁକୁଣୀ ଓଷା ହୁଏ । ପୋଖରୀ ଶିଉଳି ଉପରେ କଇଁଫୁଲ ମୁଡ଼ୁକ ହସାଦିଏ ।

ବେନୁର ସଫାର କପରି ତଳେ ? ବଦେଶ ଜାଗା । ପେଟପାଟଣା ପାଇଁ ମଣିଷ କେତେ ଦେଶ ବୁଲେ । ଏମିତି କଣ ପୂର୍ବେ ଥିଲା । ଆଜିର ମଣିଷ ଏମିତି କାହିଁକି ହେଲା । ନକଲି ସଭ୍ୟତା ମଣିଷକୁ କଣ କରୁଛି । କୁଲି ବସ୍ତି । ହଜାର ହଜାର କୁଲି କଲିକତା ତେଲ କଲରେ, କେତେ ନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରଜା ପେଟ ପାଇଁ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦାଣ୍ଡି ହେଉଛନ୍ତି ।

ହାୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ସଭ୍ୟତା !

ପଢ଼ା ଗାଁଗୁଡ଼ିକ ଗ୍ରାମ ଗଲଣି । ଗୁଲ ତଳେ ପଡ଼ିଲଣି । ଡହରେ ବଲୁଆ ଡାଆଁ ମାରୁଛନ୍ତି । ନନ୍ଦନାଲ ଶୁଣିଲା ପଡ଼ିଛି । ମାଟି ସେହିପରି ପଡ଼ି ରହିଛି । ସୂରୁଜ ଦେବତା ଆକାଶରେ ଯିବା ଆସିବା କରୁଛନ୍ତି । ପଣ୍ଡିତ ଆକାଶକୁ ଧଳା ଶାଢ଼ୀ ପଣତରେ ବୁନ୍ଦ ରାଣୀ ଦୋଡ଼େଇ ଦେଉଛି । ବିରୁପା ନନ୍ଦ କଲରେ ପୋଖରୀ ଗଡ଼ିଆରେ କେତେ କଇଁଫୁଲ ଫୁଟୁଛି, ମଉଡ଼ୁଛି । ଏହି ଗାଁ ମାଟି, କେତେ ସଭ୍ୟତା, କେତେ ଶିକ୍ଷା କେତେ ଶାସନ ଦେଖିଲଣି ।

ବଣର କୁଆ କୋଇଲି ବଣରେ ରହନ୍ତି । କେଡ଼େ ସୁଖ, କେତେ ଶାନ୍ତି । ଅଗନାଅଗନ ବନସ୍ତ । ଚାରିଆଡ଼ ନିର୍ଜନ, କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ । ଡେଙ୍ଗା ଡେଙ୍ଗା ଗଛରୁ ପସଟାଏ ପଡ଼ିଲେ ଡିକି ପରି ଲାଗୁଛି । ମାଟି ଚାରିଆଡ଼େ ଖେଳେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଆଦିମ ମଣିଷ ଦିନେ ମାଟିକୁ ପୂଜା କରି ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ କୁଆ କୋଇଲି ରାଜ୍ୟରେ କେଡ଼େ ସୁଖରେ ଥିଲା । ଆଜି ଆଜିର ସଭ୍ୟତା ତାକୁ କଣ କଲା ।

ଭାଇଠୁ ଭାଇ ଭିନ୍ନ ହେବ । ଖାଲି ପୂର୍ବପୁରୁଷର ମାଟି;
ପୂର୍ବପୁରୁଷର ଗଛବୃକ୍ଷ, ଗାଈ ବଳଦ, କଂସା ବାସନ ଏହି ସବୁ
ବାଣିକୀ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ହେବ । ମଣିଷ କିଛି ବିଚାର କରି ପାରେ
ନାହିଁ । ମାଟିକି ଯେତକି ଭାଗ ଭାଗ କର, ସେହି ମାଟି ସେମିତି ପଡ଼ି
ରହେ ! ଖାଲି ମଣିଷ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ବିଭେଦ ପ୍ରାଚୀର ଉଠୁଛି ।

କାରଖାନାରେ ଅସଂଖ୍ୟ କୁଲି । ବେନୁ କୁଲି ଭାଇମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ରହିଗଲଣି, କାରଖାନାରେ କାମ କରେ । ଗାଁଆର ଚିହ୍ନା
ପରିଚୟ ବନ୍ଧୁକାନ୍ଧକ ଭାବରେ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସ୍ନେହ
ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ । ବିଦେଶ ଜାଗା, ପାଖରେ କିଏ ଅଛି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ମଉସା ପିଉସା ମାମୁଁ କରି ଚଳିବାକୁ ହେବ ।

ଗାଁରୁ ଚିଠି ପସ ଯାଏ । ଗଙ୍ଗା ନାହାକର ଆଠ ଦିନ ହେଲେ
ଚିଠି ଆସିଛି । ଘରେ ଭାଇ ଭାଇ ମଧ୍ୟରେ ମାଡ଼ ଗୋଲ ଭାଗ ବଣ୍ଟାଣ,
ଭଲଲେକ ବସିଛନ୍ତି । ଗାଁରୁ ଗାଁକୁ ଫେରିବାକୁ ହେବ । ସମସ୍ତେ
ଶୁଣିଲେ । ଗଙ୍ଗା ନାହାକ ଘର ଭିତରେ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି ।
ସାତ ଭାଇ । କିଏ କଲିକତାରେ, କିଏ ରେଙ୍ଗୁନରେ, କିଏ
ବିଦେଶରେ । ଏକାଠି ରହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଘରେ ମାଇପେ
କଳିଆ ଲଗାଇଛନ୍ତି, ଭିନ୍ନ ହେବେ ।

ଭଲ ଲେକ ବସିଛନ୍ତି, ଗଙ୍ଗା ନାହାକ ଗାଁଆକୁ ଫେରି ଯିବ ।
ଗାଆଁରେ ଭଲଲେକ ବୁଝି ବସିଛନ୍ତି । ଘର ବଣ୍ଟା ଶେଷ ହେବ ।
ସବୁଦିନ ପାଇଁ ସବୁ ଅନିଷ୍ଟ ଚୁଟିଯିବ ।

ଗଙ୍ଗା ନାହାକ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଚାରିଲା । କିଏ କହିଲା, ଭାଇକି
ଭାଗ, କିଏ କହିଲା, ଘର କଲି ଚୁଟିବ ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ନାହାକକୁ
ସଙ୍ଗରେ ଧରି ବେନୁ ଗାଁକୁ ବାହାରିଲା ।

ସେହିଦିନ ବରୁପା ନଈକୂଳ ଉତ୍ତରପଡ଼ା ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡରେ
ଦୁଇଜଣ ଭେଣ୍ଟିଆ ଦେଖା ହେଲେ ।

ରତନପୁର ଗାଁକୁ ଲାଗି ଉତ୍ତରପଡ଼ା ଗାଆଁ ।

ଭଲଲୋକ ଆସିଥିଲେ । ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଆସିଥିଲେ । ସାଜ
ସାଜ ଆଜି ଭିନେ ହେବେ । ଭାଗ ବଞ୍ଚିବ ଛୁଣ୍ଟିଯିବ ।

ବେନୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ ଧରି ନେହେରୁ ହୋଇ କହିଲା,
“ଭାଇ ଭାଇ ଭିନେ ହୁଅନ୍ତି, କି ପୁରୁଣା ଘରଟାକୁ ଟିକି ଟିକି
କରନ୍ତି ।”

“ମାଟି ଚାଣୁକିପାଇଁ ଭାଇ ଭାଇ ଭିନେ ହୁଅନ୍ତି । ସମସ୍ତେ
ଯଦି ଚାଷ କରି କାନ୍ଧକୁ କାନ୍ଧ ମିଳାଇ ଚଳିବେ ତେବେ ଭିନେ ହେବା
କି ଦରକାର ।”

ଭଲ ଲୋକ କହିଲେ । “ସେଟା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ।”
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ହସିଲେ । ବେନୁ କହିଲା, “ମୁଁ ମୋ ଭାଇଠୁ
ଭିନେ ହୋଇଥିଲି । ସବୁ ଉଡ଼େଇ ଦେଲି । ବିଦେଶ ଗଲି ।
ପୂର୍ବପୁରୁଷର ସବୁ ସାରିଲି । ଆଉ ମୋ କଥା ଶୁଣ, କିଏ କାହାଠୁ
କାହିଁକି ଭିନେ ହେବ ।”

ବଣରେ କୁଆ କୋଇଲି କେତେ ଯୁଗରେ ଥାଆନ୍ତି । ଅଗନ୍ଧା
ଅଗନ୍ଧ ବନସ୍ତ, ଆଦମ ମଣିଷ ବରୁପା ନଈ କୂଳରେ ଦିନେ ଯୁଗରେ
ଥିଲା ।
